

ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ

ବିକ୍ରମ

ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଛାଉର ଛିଟା

ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ

କାନ୍ତ କୁମାର ସାହୁ

ପ୍ରକାଶକ

ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର, ପ୍ରୋପ୍ରାଇଟର
କଟକ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର
ବାଲୁବଜାର, କଟକ-୨

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ

ମାର୍ଚ୍ଚ-୧୯୭୭, ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା

ବନ୍ଧାଇ ପାଞ୍ଜିକେ।

ସାଧା ଭାରିକେ।

ଏହି ସଂକଳନରେ ସନ୍ନିବିଷ୍ଣୁ କବିତାଗୁଡ଼ିକରୁ ଅଧିକାଂଶ ୧୯୩୫ରୁ ୧୯୭୫ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ରଚିତ, ସମୟରେ ସହକାର, ନବଗ୍ରନ୍ଥ, ଆଧୁନିକ, ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ, ଚରଣ, ଧର୍ମୀ, ଦଗନ୍ତ, ମୁକ୍ତିପୁର, କଳନା, ଆସନା କାଳି, ନୂଆଦୁନିଆ, ସମାଜ, ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର, କଳିଙ୍ଗ, ସାମ୍ବଲ୍ଲ ଓ ମୁଖ୍ୟତଃ ଝଂକାରରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା; କେତୋଟି ମଧ୍ୟ ଆକାଶବାଣୀରେ ପଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ଅବଶିଷ୍ଟ ତିନିଗୋଟି ନୂଆ !

ଆକାଶବାଣୀ ସୌଜନ୍ୟରୁ ଓ ଉକ୍ତ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ସବୁର ସହଯୋଗରୁ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଏହି କହିଟିରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିବାରୁ ଲେଖକ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି ।

ସ୍ତବ

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି	...	୧
ହେ ଧରଣୀ		୨
ଧୀରେ ପାର ହେଉ		୩
ଉଦୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଫୁଟେ		୧୩
ଫୁଲର ଫର୍ଣ୍ଣେସ୍ ହସେ		୧୫
ଶ୍ରୀକ୍ଷିର ବେଳାରେ		୨୦
ଆପଣା ପୁରେ ଆପେହିଁ ବାଜି		୨୧
ମାରବ ଇନ୍ଦନ	...	୨୬
ବେଳେ ବେଳେ କଥା କହିତା ଲେଖେ	...	୨୮
ମନରୁ ଶିଏ		୩୨
ଏଇ ମାସ ସାତଟା କୋଡ଼ିଏ		୩୪
ହାସପାତାଳରେ		୪୦
କହିତାର କଳ୍ପଟେଲ ପାଟରେ		୪୧
ପ୍ରକାଶ		୪୫
ନାହିଁ ତା'ର ନାହିଁ ନାହିଁ		୪୭
ରକ୍ତ ସାଗରେ ମମି ଫୁଟେ		୫୨
ମାବଳ୍ ଅନ୍ଧାର ଖାଲି		୫୫
ସାରେ କି ପରାଣବୁଦ୍ଧ		୫୮
ଛବିର ଛୁଇଁ		୬୩
ମାଉଁସ ସେ, ଏମିତି ମାଉଁସ !	...	୬୫
ହୃଦୟ ତୋ ଖୋଲ ରେ		୬୯
ଦୁଇ ଡେଶାର ମଝିରେ		୭୨
ଡାକୁଡ ସେ ଯେ, ତୋହର ସାଥୀ		୭୩
ସ୍ନେହର ସେହେଟାଗୁଏଟରେ	...	୭୬

ତଳ ବଉଳ ରେ	...	୭୯
ମଧ୍ୟାହ୍ନର ଗାଡ଼ରେ	...	୮୨
କାଳିସି ଲଗିଲ ମୋତେ		୮୫
ଶୁକ୍ଳ ମେଘର ସୋପାନରେ		୯୨
ଇତିହାସର ବୈଠକଖାନାରେ		୯୪
ତୁମର ମର୍ମେ ପଶେ		୯୯
ଆରେ ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ	...	୧୦୩
ଆଦମ		୧୦୭
ଦେବତା ନାହିଁ ଭୁବନ ବନେ		୧୦୯
ଧୂଆଁର ପିଣ୍ଡ ଲାଟିଏ		୧୧୩
ସମାଧି ଶଯ୍ୟା ପାଶେ	...	୧୨୪
ଛେଉଣି ମେଘର କୁଆ	...	୧୨୭
ଏ ମଇ ଦିବସ		୧୩୨
ଆମେ ଗୀତ ଗାଉ		୧୩୭
ତୁମେ ମନେ ପଡ଼		୧୪୧
ସରଳ ସମର		୧୪୭
ଛୁଗୁ ଛୁଗୁ ଟିକିଏ		୧୪୯
ଲେଉଟାଣି		୧୫୪
ଅଶ୍ରୁ-ଉଦ୍‌ବୋଧନ		୧୫୭
ସହଜପା		୧୬୫
ଅନ୍ଧସା		୧୭୮

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଆରେ !

ମାଳାତଳ ରକ୍ତାତଳ ଆଜି !

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଆରେ !

ବ୍ୟର୍ଥତାରେ କଷ୍ଟକଟ

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଫେଣୀ କୁସୁମେ, କୁସୁମେ

ସ୍ନେହରକ୍ତ ସାୟାହର

ହିମନ୍ତ ଉଷ୍ମମେ

କେତେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଦିବସର

ବାଲିବନ୍ତ-ରୁଲେ

ଯୁଗାବଧର କୂଳେ !

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଆରେ !

ନିବାକୁ ଅଧର-ପୁଟେ ବାଞ୍ଛୁୟ ବଳାସେ

ନିଃଶ୍ୱସିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଘୁର୍ଣ୍ଣିତେଲେ ବାଜି,

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଆରେ !

ପ୍ରାଣର ପ୍ରସାରେ

ଦୁର୍ଭୋଗର ମାଳାତଳ

ସମ୍ଭୋଗର ରକ୍ତାତଳ ଆଜି !

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଅନା !

ଶବ୍ଦହୀନ ସନ୍ଦନର କୋଳେ,

କାରୁଣ୍ୟର କଳ୍ପନା-ରୌରବେ,

ବାସ୍ତାବ୍ୟ ଚିତ୍ତ ଚକ୍ରର ଉଲ୍ଲୋଳେ

ମରଣାର୍ଥ ଜୀବନ-ଗୌରବେ ।

ବୈଧବ୍ୟର ବିମୁର୍ତ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା

ଶୃଙ୍ଖଳିତ ମୁକ୍ତିର ଚିତ୍କାର

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଅନା !

ପ୍ରସୂତର ସାହିତ୍ୟିକ ଶୀତ୍କାର ।

ଶସ୍ୟସ୍ଥାନ ପ୍ରୀତିର ପନ୍ଥାରେ

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଅନ୍ୟ !

ସାମ୍ୟସ୍ଥାନ କାଳର କାନ୍ଥାରେ !

ଚନ୍ଦ୍ରକାର ଛୁୟୁଅଳ ଧାରେ

ଅରଯାଏ,—

ଅରଯାଏ ତାରୁଣ୍ୟେ

ଡାଳବନରାଜ ।

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଆରେ !

ଚଣ୍ଡାଶୋକ-ପ୍ରମତ୍ତ-ବିହାରେ

ହେଁସାର ଆହ୍ୱାନ ବୁଣି

ସମୁଦ୍ଧତ ଖାରବେଳ-ବାଜି ।

କିଏ ଅଛ କାହିଁ, ଆରେ !

ବାପା ମୋର,

ମାଆ ମୋର,

ଭାଇ ମୋର,

ଭଉଣୀ ଭଉଜ !

କିଏ ଅଛ କୋଣାର୍କର କରୁଣ ସୈକତେ ?

କିଏ ଅଛ କାହିଁ ଆରେ !

ବଧୂ ମୋର,

ମଧୂ ମୋର,

ଜେମା ମୋର !

ନିଷ୍କାମ କାମନାମୟ କଂକରୁତ ପଥେ—

ଲୁହେ ଲୁହେ ଲବଣାକ୍ତ ନୈରାଶ୍ୟ ପବଂତେ

ଅତନ୍ତ୍ର ଆବେଶେ ଖୋଜି

ସ୍ବପ୍ନର ପାଉଁଜି

ଉପଦ୍ରୁତ ଭାଇ ମୋର,

ଭଉଣୀ ଭଉଜ !

ଦୁର୍ମର ଆଶାରେ ଆସି

କି ସତ୍ୟ-ପ୍ରୟାସୀ !

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଅନା !

ଇତିହାସ-ମର୍ମରୁତ ଝାଉଁଟାଧୂତଳେ

ଯୁଗ ଯୁଗ ପ୍ରଧାବିତ ଯାତ୍ରୀର ଗହଳେ !

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଆରେ !

ଉତ୍ସବର ବ୍ୟୁତ-ସୀତାରେ,

ନବତମ ଯାତ୍ରୀ ମୁହିଁ,

କାହିଁ ଦୂରେ କମାଣେ କମାଣେ,

ଆବର୍ତ୍ତିତ ମରଣର ଜୀବନ ପ୍ରମାଣେ !

ଆନନ୍ଦର ଆର୍ତ୍ତନାଦେ

ଜ୍ବଳିଉଠେ

ମୋ ଅଭିବାଦନ,

ପ୍ରବୃତ୍ତ ମୁଁ,

ନିତ୍ୟ ଅଭିବାଦନ !

ଦିବ୍ୟ କପୋଳେ ଏଣୁ
 ଝୁଲିପଡ଼େ ଉଲ୍‌କାର କରଣ,
 ମହିମାର ଭଗ୍ନ ରୂପେ ଅଶିମାର ସିଦ୍ଧି ଯାଏ ସୁଦ୍ଧ !
 ସୁବ୍ୟ ହୁଏ ବସୁଧାର ସତ୍ୟତା ଗଣିକା,
 ଅସ୍ଥିକୁଡ଼ ପରେ
 ନିବାସେ କୌତୁକେ ଖେଳି
 ଉନ୍ମିଳ ପ୍ରସ୍ତରେ
 ଥରେ ମୁହଁ ଜୀବନର ନିର୍ମାଳ୍ୟକଣିକା !

ବେଦନାର ବଡ଼ଦାଣ୍ଡେ—

ପ୍ରୀତିର କୈବଲ୍ୟ ଯାନ୍ତି
 ଦୁନିବାର ହସରେ ହସରେ.
 କେତେ ରାଜକୀର୍ତ୍ତିର ଉପରେ,
 ଉଡ଼ାଇ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ଧୂଳି
 ଫୁଲି ଫୁଲି
 ଶାଶ୍ୱତ ନଗ୍ନରେ,

ସ୍ୱାସାହାନ ଉପାର ଆକାଶେ—

ମୁଁ ଯେ ତୁମ ପ୍ରଜ୍ଞାର କାହାଣୀ,
 ରୋମାଞ୍ଚିତ ଚେତନାର ବାଣୀ !

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଏଣୁ—

ବାପା ମୋର
 ଭାଇ ମୋର !

ଏଇ ନିଆ ମଥା ମୋର ଆଜି !

ଧରଣୀର ଛୁନ ଗୁଣ ସମ
 ଆଗ୍ନେୟ କୁସୁମ ମୁଁ ଯେ,
 ସିନ୍ଧୁ ଅନୁସମ,
 ବିଜ୍ଞାନ ଚରମ ।

ମଥାସ୍ନାନ ସ୍ନାନ ପରେ ତୁମ

ହେ ନବୋଧ ! ହେ ଲଞ୍ଜିତ !

ହେ ମୂର୍ଖ ତରଳ !

ସେପି ଦିଅ, ସେପି ଦିଅ ଆଜି--

ମୁଁ ଏଇ ଜନ୍ମିଲି, ଆରେ !

ଚନ୍ଦ୍ରକର, ଚନ୍ଦ୍ରିୟାଅ ଛବି !

ନିର୍ବିରୋଧ ସୁଖୋକ୍ତାସେ

ଲେଖିଯାଅ ନିର୍ଭୀକ କବିତା !

ବିଭ୍ରାନ୍ତ ମୋ କବି !

ଏଇ ମୋର ରକ୍ତର ଚନ୍ଦ୍ରଲେ

ବନ୍ଧୁକର ବନ୍ଧୁତାର ଛଳେ—

ଦୁର୍ଲ୍ଲଭର ସୁରେ ସୁରେ ବାଜି

ଥରି ଉଠୁ ଗୋଲପୀ ଭୈରବୀ !

ହେ ଧରଣୀ !

ତୁମେ ଯେବେ ହୋଇଯିବ ବୁଢ଼ୀ,
ହେ ଧରଣୀ ! ପାରିବ କି ହେଜି,
କାହିଁ ପାଇଁ କେତେ ଏ ରାତିରେ
ସପନର ଘାସ ଦିଏ ତେଜ !

କାହିଁପାଇଁ ହସର ମୁରୁଜେ
ପକାଏ ମୁଁ ଫସଲର ଚିତା,
ସୋରି ସୋରି ନଈର ବେଣୀରେ
ଖୋସି ଦିଏ ରସର ସଳତା ।

ତୁନି କର ଖଳର କଳହ
ନିଆଣୀର ଅସୁୟା କରଳ,
କାହିଁ ପାଇଁ ବିଷାଦ-ମେଘରେ
ଉଡ଼ାଏ ମୋ ସ୍ନେହର ମରାଳ ।

ରହି ରହି ଲୁହାର ନଖରେ
ଖୋଲିଯାଏ ସ୍ତରକର ଦାଗ,
ତୁଣମୟୀ ଅରାଳ କେଶରେ
ବୋଲିଯାଏ ଫଗୁଳ ସରାଗ ।

ତୁମେ ଯେବେ ହୋଇଯିବ ବୁଢ଼ୀ,
 ହେ ଧରଣୀ ! ପାରିବ କି ଜାଣି,
 କାହିଁପାଇଁ ଫୁଲର ଲହରେ
 ଗୋଳିଦିଏ ଲୁହର କାହାଣୀ !

ଅନୁଲେମେ ବୋହୂଟି ତ କାଳ
 ପ୍ରତିଲେମେ ଜୀବନ-ଆରତି,
 ତୁମେ ଯେବେ ହୋଇଯିବ ବୁଢ଼ୀ
 ରହିବନି ସଖା ବା ଅସଖା—

ବୁଝିବ କି ? ଆଜି ଏ ରାତିରେ
 ଥର ଥର ଓଠର ଉଷ୍ମମେ,
 କାହିଁପାଇଁ ନିବିଡ଼ ନିବିଡ଼େ
 ହୃଦ ଭିଡ଼େ ହୃଦୟ କୁସୁମେ !

କାହିଁପାଇଁ ନିଥର ନିମେଷ,
 ତୁମେ ପୁଣି ବିଲଗ-ବସନା,
 ଦେହେ ଦେନି କାମନାର ବ୍ରଣ
 କାଶ ତଳେ ଝାଲର ବାସନା !

କାହିଁପାଇଁ ବେପଥୁ, ଯୁବଜ୍ଞ
 ମରୁଆଳୀ ମହୁଲି ନିଶାରେ,
 ଚଇତରେ ଦୟିତ-ବିଭଳା
 ବୁଢ଼ି ଯାଅ ବିଳାସ-ବିସାରେ ।

ତୁମେ ଯେବେ ହୋଇଯିବ ବୁଢ଼ୀ
 ଛୁଡ଼ି ଛୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ ଏ ନଉ,
 ଧୁଡ଼ୁ ଧୁଡ଼ୁ ଚମର ଉଆସେ
 ସରିଯିବ କଳ କଳ ରବ ।

ପାଉଁଶିଆ ଉଷାର ଗୁଡ଼ରେ
 ଜଳ ଜଳ ମରଯିବ ତାର,
 ବରଷର ଆଖିର ଖିଲଣେ
 ଝୁଲୁଥିବ କାଳିମାର ଧାର !

ତୁମେ ଯେବେ ହୋଇଯିବ ବୁଢ଼ୀ,
 ହିମ ହେବ ଆଶାର ତପନ !
 ମରୁମୟ ମରମ ପତାଇ
 ପାରିବ କି ହସାଇ ଲପନ ?

‘ତୁମକୁ ମୁଁ ଭଲପାଏ ଖାଲି’
 —ବୁଲି ବୁଲି ଗାଉଥିବ ଗୀତ,
 ତୁମେ ମୋତେ ଭଲ ପାଅ ବୋଲି
 ବାଉଁଶରେ ଡାକିବ କି ‘ମିତ’ ?

ଥିବ ମୁହିଁ, ଥିବ ମୋ ଚେତନା,
 କାଳ-ଜୟୀ ଯାଉଥିବ ଖେଳ,
 ଗହଁ ଗହେ ହେ ଧର ! ପ୍ରେମିକା
 ତୁମେ ହେବ ସ୍ମୃତିର କୁହେଳି !

ନାହିଁ ନାହିଁ; ତୁମେ ହେଲେ ବୁଢ଼ୀ
 ରୂପରେ ମୋ ଧୋଇ ଧୋଇ ନିତି
 ତୁମର ସେ ଜରଙ୍ଗା ଅଧରେ
 ରୁମି ରୁମି ଭରି ଦେବ ପ୍ରୀତି !

ଧୀରେ ପାରିହେଉ

ଉଷାର ଆକାଶ ଆମେ ପାରି ହେଉ
ଧୀରେ ପାରି ହେଉ,
ରଶ୍ମିର ରୌରବେ ନୂଆ
ମୃଣ୍ମୟୀ ମାୟାରେ ସଖି !
ପ୍ରୀତିର ଔଷ୍ଣ୍ୟ କେଏ ଅରି,
ମଳୟର ବେଳେ ବେଳେ, ମୌସୁମୀର ଡୋଳାର କଜଳେ,
ଉଷାର ଆକାଶ ଆମେ ପାରିହେଉ,
ଧୀରେ ପାରି ହେଉ ।

ହୃଗୁଳା ବିଶ୍ୱାସପୂର୍ବେ ଗହ୍‌ଗହ୍ ଚୁମା ଯେ, ଏଣୁ,
ଆଗୁଳା ସଂଗଘ୍ନକୂଟେ ଦିଗନ୍ତ-ଗିନାରେ କାହିଁ
ଆଲୋକିକା ମେଳେ ମେଳେ ବାଉଳା ବ୍ୟଥାର ସତେ—
ଅଳତାର ଢେଉ ପରେ ଢେଉ !
ଉଷାର ଆକାଶ ଆମେ ପାରି ହେଉ
ସଜନି ରେ ! ଧୀରେ ପାରି ହେଉ !

ତାରର ପଶତ ଆଉ ହକାଳି ହକାଳି ତୁ ଲେ ! ହାଆର ଅତଳେ
ଥୁରୁ ଥୁରୁ କଥାରେ ଆତୁର,
ବିରହେ ବିରହେ ମୋର
ଅଥେଇତି
ଜଳିଲ୍ ଜହ୍ନରେ ପୌଇ ବିଷଣ୍ଣା ବାୟୁଣୀ,

ତମସାର ତପସ୍ୟାରେ ବିଳାସେ ବିକଳା
ବୈରାଗ୍ୟର ବାଗୁରରେ ଲେଉଟୁରୁ କି ସାଧନାର
ବାଲିର କାମୋଦୀ !

ତୃଷାର ଅନଳ-ଘାତେ ବୁଲି ବୁଲି, ଅହେତୁକା
ତନ୍ତ୍ରର କେଳତି,
ଜଳୁରୁ କି ଭୟଶୀର ନିବିଘ କରଣ ?

ନାହିଁ, ନାହିଁ, ସଜନୀ ଲେ !
ପୂରଣ ଓଲଟ ଆଜି !
ଉଷାର ଆକାଶେ ଆମେ ପାରିହେଉ,
ଧୀରେ ପାରିହେଉ !

ଖରର ହଲଦି ତୋର ଶ୍ୟାମଳ ତନ୍ତୁରେ, ସଖି !
ମନର ମହଲ ପାଟ ହସର ଶିଶିରେ ମୋର
କି ରସେ ପ୍ରଖଳା !
ସରମେ ସରମେ ତୋର ଫୁଲର ମଶାଲ ଖାଲ—
ଦିବାନ ନୟନେ କେତେ, ଧୀରେ ଜାଳ ଦେଉ ଆମେ
ଧୀରେ ଜାଳ ଦେଉ !

ଶୀତଳ ବିପ୍ଳବେ ଆଖି
ସୃଷ୍ଟିର ଆହୁତି ନୂଆ;
ଉଷାର ଆକାଶେ ଆମେ
ଧୀରେ ପାରି ହେଉ !

କିରୀଟୀର ମହଲେ ମହଲେ
କାଲିର ମନ୍ତ୍ରଣ ଖସେ,
ପେଟର ସ୍ୱପନ ଶିଶୁ ଗଡ଼େ କି ଲେ ଚନ୍ଦ୍ରପୁର ଉଆସେ ଉଆସେ ଆଉ
ଉତ୍ସବ-କାନରେ ?

ଝଡ଼େ କି ଲେ ଆଲିଆଳି ଆଶାର କପାଳ
କୈତବର କାହାଳୀ କୂଳରେ କାହିଁ ?

ଘାସର ଅଚଳ ରୂଲେ ତୁ ରସ-ସରତ୍, ପରା !
ତୁ ଆଜି ଝରଡ଼, ସଖି ! ସୁରର ସୁରତ୍ କେତେ,
କୋଣାକର ବିଦଗ୍ଧ ବେଣୁରେ
କି ‘ବନ୍ଧ’ ଚଣ୍ଡାଳ କୋଳେ
‘ଉପ୍ପା’ର ପ୍ରଣୟେ ବହୁଳା,
କି ପ୍ରଶ୍ନବାଚକା ସଜ
‘ପ୍ରାଚୀ’ର ଅଶ୍ରୁ ଗୁଣେ
ଅପୁଷ୍ପ ପୁନାଗେ ଆଲେ !

‘ବରଜା’ ଉରଜେ ରାଜି
ସଜନୀ ରେ !
ସାଜିସୁଜି
ଯୁଗ ବୁକୁ ଚମକାଇ
ସ୍ନେହମୟୀ ‘ସମଲେଇ’ ଜୁଡ଼ା ତୋର ଫେଉ !

ଉଷାର ଆକାଶ ଆଗୋ, ନିର୍ମମ ସଂକେତେ ମୋର
ଧୀରେ ପାରି ହେଉଁ !

ନୂଆ ନୂଆ ମଠେ ଗଡ଼େ
ସୁବର ମାଦଳ, ସଖି !
ନୂଆ ନୂଆ ଝୁମୁରୁରେ ଯତ୍ନର କାରିକା !
ନୂଆ ହଠକାରିତାର ନଟୀର ନୟନ ଧାରେ
ବ୍ୟଥାର ବିରତ୍, ସତେ !
ତୁଳସୀ-ମଞ୍ଜରୀ ଶିରେ
ଜଟାର ବିକାର !

ସଜନି ଲେ ମରୁଡ଼ିଆ ମୁହଁସ-କ୍ଷେତରେ, ଅନା !

ହୃଦୟ ହୃଦୟେ ଆମ

ମମତାର ମେଘାସନ !

ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ହସି

ଧୀରେ ପାରିହେଉ !

ଉଷାର ଆକାଶ ଆମେ ଧୀରେ ପାରିହେଉଁ—

କଳାର କାନ୍ଥରେ ଥରେ ଶମୀର ସନ୍ଧ୍ୟାପ ସରେ,

ସ୍ନେହର ସ୍ନାୟୁରେ ଆମ ଯମୀର ଉତ୍ତପ !

ସୋମାଞ୍ଚିତ ତାରୁଣ୍ୟର ତରଳ ଯନ୍ତ୍ରଣା !

ବୃଦ୍ଧର ବୋବାଳ ଦଳି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଝାଳାଏ ତଳେ !

ଚଳିକାର ଟିଳିମିଳି ବିଲେଳ ବିଷୋଭେ,

କି ‘ମୋହ-ମୁଦଗର’-ମୁହେଁ

କୁରୁଳା କିଶୋରୀ ରାସ ଧୀରେ ଗୋଳି ନେଉ !

ଉଷାର ଆକାଶ ଆମେ

ଅରୁକି-ରୁକିରେ କେତେ ଅସଜ ସଜରେ ସଖି !

ଧୀରେ ପାରିହେଉଁ ।

ସଜନି, ଅଭିନ ଆମେ,

ନିର୍ଭୀଷ ଭାଷାରେ !

ସମତାର ମାଲ୍ୟଗିରି ରୁଞ୍ଚାର ଥୋପାରେ,

ନିର୍ମାୟା ଆଳାପେ ଆମ

ଧଉଳି-ଧ୍ରୁପଦ-ଦୁଃଖ ଧୀରେ ପୋତିଦେଉ !

ରଣ୍ଡିର ରୌରବେ କେତେ

ଉଷାର ଆକାଶ ଆଜି,

ଧୀରେ ପାରିହେଉ ସଖି

ଧୀରେ ପାରିହେଉ ।

ଉଦୟ-ସୂର୍ଯ୍ୟ ଫୁଟେ

ଆକାଶ-ଗର୍ଭେ ପଦ୍ମର ସମ ଉଦୟ-ସୂର୍ଯ୍ୟ ଫୁଟେ,
ରଶ୍ମି-ଭୁରଗ ଜୀବନ-ଶିଖରେ ଆସିଲ ସିନ୍ଧୁ ଖର,
ଜାଣି ସପନ ଅଶ୍ରୁ-ସାଗରେ ନୀରବେ ଆତ୍ମଦାଶ,
ମୃତ୍ତିକା-ତାପେ ଶୁଖିଲ, ସଖି ରେ ! କାଞ୍ଚନମୟୀ ସୁର !

ବିସ୍ମୃତ-ତଟେ ଲେଟିଲ କାହାର ରଜତ ଉତ୍ତରୀୟ !
ଆଜ ଅତନୁର ତୃଷ୍ଣାର ଢେଉ ଦୁଃଖ ବାଡ଼ିବାନଲେ,
ଦଗ୍ଧ ବିଧୂର ଉଦ୍ଧୂର ସାଜେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନୂଆ ଗୃହ,
ସୁବଧ ଆଶାର କାକଲି ଥରୁଚି କଂକାଳ-ବନ-ତଳେ !

ବାନ୍ଧବ, ଥରେ ରୁହାଁ ଗୋ ଚକିତେ ଧୂଳିର ବାଦ୍ୟା ଠେଲି
ରୁଗ୍‌ରୁପର ଖୋସାରୁ ଖସାଇ ବିଲତ ଦଳର ଫୁଲ !
ନୟନଜୋରିରେ ଅଶ୍ରୁଲେ କିଏ ପ୍ରୀତିର ଦଣ୍ଡକର !
ଭଗ୍ନ ମନର ଓଳିତଳେ ଝରେ ଦୈନ୍ୟ ଦିନର ଝୁଲ !

ମାଡ଼ୁ ମାଡ଼େ ବୁଲେ ଭୋକିଲ ସୋଗରେ ରୁଦ୍ଧ ରୋଦନ କଥା,
ପୁଞ୍ଜି ବିଘ୍ନନ କୁଳୀନ ଆଖିରେ ମଳିନ ଲହରୀ ମାନ !
ଶୂନ୍ୟ ଅଲେଖ ଭଜନ ଚାଲିଛି ମନ୍ତ୍ରଣାସର-ଘରେ ।
ପ୍ରଣୟସାଥରେ ଭୁରଭୋଜନରେ ମୃତ୍ୟୁ ତ ଅଭରମ !

ଲୌହ-ନିଳୟେ ମଉ ମଳୟ ଧସାଇ ପଶିବ କେବେ ?
 ସ୍ବର୍ଗପଥରୁ ନଇଁବ ନିମିଷେ ଉଦ୍‌ଗୀ-ତଳଭୂରୁ !
 ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ମୃଗର ପଶ୍ଚାତେ ଧାଏଁ ଲୁଚି ଯାଧୁର ଦଳ,
 କେତେ ତାପସୀର ଉରସ ରସର ସ୍ତନ୍ଦନେ ଗୁରୁ ଗୁରୁ !

ଦୁର୍ଜନ କରେ ବନ୍ଦନ ଆଜି ବାଗ୍‌ଦେଶୀ କୁଳ-ଗାଣୀ
 ସପର ମୁଖୁଁ ପ୍ରସର ଯାଉଛି ଚମ୍ପୂର ସଉରଭ !
 ଘନ ଘନ କାହିଁ ଗୁଙ୍କୁ ନାରୁଛି ଘଣ୍ଟି ବାଉଁଶବଣେ
 ଗତି ବିପଦ, ସାମ୍ୟ ସାଧନେ ଉଦ୍‌ଭଟ କଳରବ !

କି ଥିଲୁ କି ହେବୁ ସଂଗିନି ! ଘେନି ରତି-ମନ୍ତ୍ରର ଗୁଳି ?
 ସଂଭାତେ ଆଜି ପୁରୁଣା ନୂଆର ପ୍ରଳୟ ଶଂଖ ବାଜେ !
 ଅଂଗୁ 'ମମି'ର ଖସି ଖସି ପଡ଼େ ଚନ୍ଦନ ଚୂଆ ଲାପି,
 ରତ୍ନଖଚିତ ମଂଗଳଘଟ ଲଂଗଳ-ମୁନେ ଶ୍ରାଜେ ।

ବାନ୍ଧବ, ଅନା ! ପଦ୍ମର ସମ ଉଦୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଫୁଟେ !
 ଅଞ୍ଚଳ ତଳେ ଆବୋରି ବସିବୁ ସଞ୍ଜ-ସଳିତାମାୟା !
 ତୁଟାଇ ଦେବୁନି ବକେୟା ପ୍ରୀତିର ବନ୍ଦ ଗୁହାଣୀ ଦାଶ,
 ନିର୍ଲେପ ହାସେ ବିଚ୍ଛଇ ତିଳେକ ମମି-ତରୁର ଛୟା !

ଫୁଲର ଫର୍ଣ୍ଣେସ୍ ହସେ

ସୃଷ୍ଟିର ସୁଷମା ଜଳେ !
ବିଦଗ୍ଧା ଧରଣୀ !
ସାଧନାର ସନ୍ନ୍ୟା ନୁହଁ
ଚେତନାର ଚମତା ଧୂଆଁରେ !
ଫୁଲର ଫର୍ଣ୍ଣେସ୍ ହସେ !
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆମର ସତ,
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆମର !

ମନର ବିଦ୍ରୋହ, ସତେ ଆଖିର ବିକ୍ଷୋଭ !
ତୁମେ ଆଜି ଦୁଃଖ ପାଅ,
ଆକାଶର ଡାଳେ ଡାଳେ, ପାତାଳର ପତରେ ପତରେ !
ବିରୁଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ବୁକେ
ପ୍ରୀତିର ଉଗ୍ରାଂଶେ କେତେ
ଅଭଗ୍ନ ଆକୁତ !

ତୁମେ ଆଜି ଦୁଃଖ ପାଅ,
ଅଶ୍ରୁରେ ଅଶ୍ରୁରେ କେତେ ଭୂମିର ବିଭୂତି ମୋର !
ତୁମେ ଆଜି ଦୁଃଖପାଅ,
ସ୍ୱେଦମୟ ମମତାର ସବୁଜ ଶୀତଳାରେ !

କାରୁଣ୍ୟର ରେଖଣୀ କାହାଣୀ,
 ତୁମେ ଆଜି ଦୁଃଖ ପାଅ ।
 ହରିତାଳି ଓଠେ ଓଠେ, କାମନାର କୋଇଲି ବିପ୍ଳବେ
 ରୋମାଞ୍ଚିତ ଇତିହାସ ଅନୁଡ଼ିଶାଳାରେ !

ତଡ଼ିବୁ ରୁମ୍ଭକ ହୃଦେ ରସର ବଲ୍ଲିକା ମୋର
 ପ୍ରଜ୍ଞାର ଶିଖା ଗୋ !
 ଜରର କୈଶୋର ଥରେ ବିରୋଧ ନିଷେଧେ,
 ଜିଦୀୟ କୃମିର ଧୂର୍ତ୍ତି ଚତୁର ଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତେ
 ବିଷାକ୍ତ କାଟର ଦନ୍ତେ ତୃଷାର ହିମାଦି-ବଧୂ
 ତୃଣର ତନୟା !

ତୁମେ ଆଜି ଦୁଃଖ ପାଅ,
 ବିଲେଲ ଲଳସା ଲସ୍ୟ ଗୋଦାମେ ଗୋଦାମେ,
 ମସୃଣ ଆନ୍ଦୋଳେ କେତେ ଉଦାସ ନଥିରେ
 ତୁମେ ଆଜି ଦୁଃଖ ପାଅ ।
 ଜଞ୍ଜାଳ-ଜାହାଜେ ସ୍ନେହ ସହ୍ୟାଦି ଜ୍ଵାଳାରେ
 ତୁମେ ଆଜି ଦୁଃଖ ପାଅ,
 ପ୍ରାଣର ଚକିତ୍ରାଳୟେ ଆଶାର ପ୍ରଳାପେ, ସତେ !
 ଫୁଲର ପଞ୍ଚେୟ ହସେ !
 ପଞ୍ଜିରେ ପଞ୍ଜିରେ ଭାଜେ କାଗିର ପିଆଲ ସଖି !
 ଦୁଃଖୀର ଆବେଗ !

ପିଲାଏ ଅସିବେ ସତେ,

କୁଲୟେ କୁଲୟେ—
 କଇଁ କଇଁ ମଳୟର କେୟୁର ଘୁଣ୍ଟିରେ
 ଯମୁନା ପାରିଲ ବସି ଅଜନ୍ତା ଖୋସା କି !
 ମୀନାକ୍ଷୀ-ମୁରଜେ ନାଚେ ତାଜୁର ରୁବାଇ !

ପିଲାଏ ଆସିବେ ସତେ !

ଲୌହର ଲୁଲତ୍ୟେ ଲୁହ
ମୌସୁମୀରେ କୁଆଁର କାକଳି
କି ମମିର ଖଣିର ସଂଖୁଳା !

ଅଶ୍ରୁର ଉତ୍ସୂଣୀ-ଧାରେ ଥରଯାଏ ବୋଧର ବଲ୍ଲଭ !
ଦିଗନ୍ତ ବାଲିରେ ଛୁଟେ କୋଣାର୍କର ହସ୍ତ ମୋର
ବାହୁ ବାହୁ ସହସ୍ରସ୍ଥାପତି,
ଉଦ୍‌ବାସ୍ତୁ ବସନ୍ତ-ମତି ଲେଖିଯାଏ ଅମୃତ ମନ୍ଥଥେ !
ସାମ୍ୟର ନିର୍ମାଲ୍ୟରେଣୁ କୋଇଲି-ବୈକୁଣ୍ଠେ ଆଜି !
ଝର ଝର ରାଜ୍ୟାଟେ
ଥର ଥର କଂକଣେ ଆହାସ ?
ହାଡ଼ର ସଡ଼କେ ବୁଲେ ନିର୍ଜର ପକାର, ଆହା !
ବ୍ରଜର ମୁରଲୀ ସୁରେ ପ୍ରମୁଖି ପୁଲକେ ପୁଣି
ସୀଶୁର ଜୀବନ !

ସୃଜନ-ଶରରେ ବିଦି କି ହୌଷୀ-କବିତା ମୋର
ଅପୂର୍ବ ଅପୂର୍ବ ସଖି !
ଫୁଲର ପଞ୍ଚେୟ ଜଳେ !
ଶୂନ୍ୟତାର ଗଜେ ଗଜେ
ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିକ ଆମର, ସଖି !
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆମର ?

ପିଲାଏ ଆସିବେ, ସତେ !

ରଶ୍ମିର କାନନୁ ଫେର
ବର୍ଣ୍ଣାଳର ପଥେ ପଥେ,
ଆଲୋକ ଧେନୁରେ କେତେ ଚରାଇ ଚରାଇ,
ଚନ୍ଦ୍ରର କନ୍ଦୁକ କେତେ ଗଢ଼ାଇ ଗଢ଼ାଇ

ଅନିବାଣ ଉଷାର ପ୍ରାନ୍ତରେ ?
 ଦୃଢ଼ା ରେବଟାର ବସ ଦଳଦିଏ ବଳରାମ ହଳୀର ଲଙ୍ଗଳ !
 ଅଶବ୍ଦ ଝାଞ୍ଜିର ବନେ
 ଫୁଲର ଫଣ୍ଢେସ ଜଳେ !
 କୋମଳେ କାଠିନେ କେତେ,
 ନାରିକେଳ ଚଅଁରେ ଚଅଁରେ !

କି ପ୍ରାଣ-ଉଅଁ ର-ଭୁରୁ
 ଝରୁ ଝରୁ,
 ଚିତୋତ୍ପଳା ଜାହାଣର ଦୁକୁଳେ, ଦୁକୁଳେ,
 ସମତା ଶସ୍ୟର ଶୀର୍ଷେ !
 ଜଗନ୍ନାଥ-ବିରାଣୀ ମୁଁ, ଉନ୍ନାଦ ! ଉନ୍ନାଦ ! !

ଫୁଲର ଫଣ୍ଢେସ ଜଳେ,
 କାଶ୍ମୀର କପୋଳ-ପଦ୍ମେ ଆରକ୍ତ ଉଲ୍ଲାସ !
 ଶାଣିତ ସପନରଞ୍ଜି ଅତନ୍ତ୍ର ପ୍ରହରୀ,
 କେତେ ଦୂର୍ଗା-ନିଃଶ୍ଵାସରେ
 ଅଛୁଦ୍ର ଛୁଦ୍ରରେ !
 ମୃତ୍ୟୁର ମଣୋହି ସରେ
 ସ୍ଵାର୍ଥର ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଦେହ ରଜତ ନିର୍ଦ୍ଦର !

ପିଲଏ ଆସିବେ, ସଖି !

ଅଶୋକ ଅହିମ ଲୋକେ
 ଅଭିସାର, ମୁକ୍ତ ଅଭିସାର !
 ବୁଦ୍ଧସ୍ଥ ଚନ୍ଦନ ବନେ ପ୍ରଗାଢ଼ ରୁମ୍ଭନ ଆଜି !
 ଅତରୁ ତଥ୍ୟରେ କେତେ
 ଅତଥ୍ୟ ତରୁର ତୁଠେ
 ଦୁଃଖରେ ଅଦୁଃଖୀ ଚିତ୍ତ ?

ଆମେ ଯେ ପଢ଼ୁଛୁ ମନ୍ତ୍ର
 ଅନମ୍ଭା ମୈତ୍ରୀର
 ଜୀବନ ଯାତ୍ରାରେ ଆମ !
 ଏବେତ୍ରମ ପ୍ରଗଳ୍ଭ, ନୀରବ !
 ପୂଲର ପଞ୍ଚେଷ୍ଟ ହସେ !
 ଆମେ ଯେ ଗଢ଼ୁଛୁ ଯନ୍ତ୍ର,
 ସୁଖରେ ଅସୁଖୀ ଆତ୍ମା !

କି ଶାନ୍ତିର ଅଶାନ୍ତ ସନ୍ତୋଷ !

ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ସଖି !

ଧୂଳର ଧୂଳ ଟୀ ମୁଁ ଯେ,
 ଝାଲରେ ଝାଲରେ କେତେ ରୁଧିରେ ରୁଧିରେ
 ସଖି ମୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞା-ପାବତ !
 ଉଡ଼ାଅ ମୋ ହସର ରୁମାଲ ଆଗୋ
 ପ୍ରାଣର ରୁମାଲ ! !

ଚେତନାର ଚମ୍ପିନୀ ଧୂଆଁରେ

ସୃଷ୍ଟିର ସୁଷମା ଜଳେ !

ବିଦର୍ୟା ଧରଣୀ

ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆମର ସଖି !

ଉଡ଼ା ତୋ ରୁମାଲ ,ଆଗୋ !

ପ୍ରୀତିର ରୁମାଲ !

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବେଳାରେ

ସୁମନ ମୁଁ ସୁପନର, ତୋଳିଲି କେବେ କି ?
ନାହିଁ, ନାହିଁ, ତୋଳି ନାହିଁ, ତୋଳି କି ଜାଣେ ମୁଁ !
ଲୁହେ ଲୁହେ କିଣିଲି କି ଜାଗର ରାତିରେ—
ମଲ୍ଲୀ ସାଥରେ କେଉଁ, ପ୍ରମୋଦେ ମାତ୍ର ରେ—
ଆଣିଲି କି ଗହରୁ ତା' ଜୀବନ-ରାଶେ ମୁଁ ?

ଧୂଳିର ସାଗରେ ଯେବେ ଅରଲ୍ଲ ଲହଡ଼ି,
ଆତୁରେ ସ୍ମୃତିର ତଟୁଁ ଫି' ଗିଲି ଦୂରେ କି ?
ନାହିଁ, ନାହିଁ, ବିକି ନାହିଁ, ଦେଇନି ଦାନରେ
ପରଭୃତକାର କେଉଁ ବିକୃତିଗାନରେ !
—କାହିଁ ସେ ତ ଆଜି ପୁଣି ଝୁରୁ ଝୁରେ କି ?

ଜାଣେ ମୁଁ, ଆସୁଛି ଘୋଟି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-ବେଳା ଯେ !
ଲେଟିବି ଭୂତଳେ ଅବା ଦୋଳିବି ଆକାଶେ;
ଅଂଟିରୁ ଖସିବି ଭୂରୁ-ଭଇଁର କୋଳି ଯେ
କଂଟିଲେ ଆଶାର ଝାଳ ନିମେଷ ଗୋଳି ଯେ !
ରହିବି ଅନାଇ ନିକି ତାହାର ପ୍ରୟାସେ ?

ଜହ୍ନ-ଜରର ରେଖା କଂକାଳ କରେ ମୋ,
ସଞ୍ଜ ତୁଳିକା ଦେଲେ କୁତୁକେ ବୁଲୁଲୁ,
ଫେରି କି ପାଇବି ତାକୁ ?—ଖେଳୁଁ ରେ ଅନଳ
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ କଠିନ, ପୁଣି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ତରଳ,
ଛପ୍ପାର ମାଳଅଁ ଦେବି ସ୍ଵର ତା ଝୁଲୁଲୁ ?

ଆପଣା ସୁରେ ଆପେ ହିଁ ବାଜି .

ଆମେ ଯେ ସବୁ ଭୁଲିରୁ ଆଜି,
ଆପଣା ସୁରେ ଆପେ ହିଁ ବାଜି
ସନ୍ତୋଷର ଅଛକାରେ
ଆପଣା ବୁକୁ-ତନ୍ଦୀ-ତାରେ
ନିଜକୁ ନିଜେ ଲେଡ଼ି,
ଆମେ କି ଜାଣୁ ଆମର ପାଖେ,
ଆମର ପ୍ରୀତି-ଦଲ୍ଲି ଡାକେ
ଆମର ଭାଉଁ ବଢ଼େ ଓ ପଡ଼େ,
ଆମର ଦୁଃଖ-ଗ୍ରୀଷ୍ମ-ଝଡ଼େ
ଅଶ୍ରୁମୟ ସୋହାଗ ଆମ
ଯାଏ ରେ ଯାଏ ପୋଡ଼ି !

କରୁଣା ବୁଣି କରୁଣ ରାଗେ
ଭୁଲିରୁ ପଛେ, ଭୁଲିରୁ ଆଗେ,
ଆମେ ରେ ଯେତେ ଭୋକର ଭାଟି,
ଭୟର ଭେକଧାଣ୍ଡ,

—କାହିଁ ରେ କେବେ ବ୍ୟଥାର ବନେ
 କାହାର ଘନ ଗୁଞ୍ଜରଣେ,
 ସହସା ପୁଣି କଥାର କେଉଁ
 ମଳୟଲେଲ-ମୁଦିରଲ୍ଲାଳା—
 ମୁକୁଳ ଦେବ ପାରି,—
 ସକଳ ଶୋକ-ପ୍ରଳୟମେଲେ
 ସୁଜନ-ରସେ ଭାରି !

ଆମେ ଯେ ସବୁ ଚାଲିରୁ ଆଜି
 ଆପଣା ଦୁଃଖ ବିକାଇ ସୁଖେ
 ଛୁଡ଼ିଲି ହୋଇ ଛୋପର ମୁଖେ,
 ଚାଲିରୁ ପୋଡ଼ା ଖପର ବୁକେ
 ଚାଲିରୁ ନିଜ ଖପୁରି କରେ, କରେ,

ଆମର ତହିଁ,
 ରହି ନ ରହି,
 ଶୂନ୍ୟ ଭଲ ସାମ୍ୟଶାନ୍ତି ଧରେ ?

ଆମେ କି ସତେ ରହିରୁ ଖାଇଁ,
 ପୋଷକୁ ପୋଷ ସ୍ୱପ୍ନ ପିଇ
 ଗୋପନେ ଅତି—
 ଆତ୍ମରତି !
 ଆମେ ତା ରୁଷା-ଠାର !

ଖରଡ଼ା ପାଇ ଆଶାର ତାପେ,
 କରଡ଼ା ଖାଇ ଶ୍ୱାସାର ପାପେ,
 କଳ୍ପନାରେ ବିହାର ବିହୁଁ
 ମହୁଲ-ମହୁଧାର !
 ବୈତରଣୀ-ତୃଷ୍ଣା-ପାରେ
 ମୁକ୍ତିରେଣୁ-ହାର ।

ଆମେ ଯେ କାଣି ଆଗେଇ ଯାଉଁ,
 ଆଡ଼େଇ ଶୁଷି ବାଗେଇ ଧାଉଁ,
 ଧରୁନା ରାହା,
 ଡାହାଣ ବାଆ ,

ମଧ୍ୟମ ଯେ !

ନିଜକୁ ନିଜେ ଅଡ଼ାଇ ଆହା !
 କଡ଼ାଉ ବାଟେ,
 ସରଳେ କେତେ
 ବଡ଼ାର ବାଡ଼ି ସତ !

କାଗଜ-ଗୀତି-କବିତା-ରାଜା
 କି ମନୋହାରୀ ଛବିରେ ତାଜା !
 ବାରଜ କରି ସଜାଉ ନିତି
 ମିଛରେ ସତ, ସତରେ ମିଛ ମତ !

ଆମେ ଯେ ସବୁ ପୁରୁଣା ନୂଆ
 ବନ୍ୟା-ଧୁଆ ବିଲରେ କେତେ
 ଆଶୁ ନର କାକରେ ରୁଆ,
 ଶାକର-ପୁଆ ନଥିରେ କେତେ
 ନୋହୁ କି ଆମେ ବନ୍ଧାଧରା ଗତ !

ଗହଳ ମନ ବିଜନ ଘରେ
 ବହଳ ଫୁଲ-ବିଛଣା-ପରେ,
 ତଥାପି କାହୁଁ ଅକାମକାମେ
 ଭୁବନଜୟୀ ଶୋଷ କି ଆମେ,
 ସୁରରେ ଆହା ! ସିନ୍ଧୁ ଶବ୍ଦ
 ମରମମୋହା ମାଗ !

ପୋକର ଝୁଦ ସରସି ଯାଉଁ,
 ଗୋଖର ଆଖି ତରସ ଖାଉଁ !
 କରୁଣା ବୁଣୁଁ କରୁଣା ସୁରେ
 କେବେ କି ଆମ ରୂପର-ସୁରେ
 ଅଧୀରେ କହ ନାରୁନି କାହିଁ ଶିର !

ତାରର କୂଳେ ଦେଖି କି ଦେଖୁ
 ଆମର ନଆ ଶିଶୁର ପାଦ
 ଗରବେ ମାରେ ଚର ?

ବାହାର ବିଷ ଘରକୁ ଆଣି
 ଘରର ବିଷେ ମିଶାଉଛୁ ତ
 ମଇରଗିର-ବାଣୀ ?

ପୀରତ ଯେତେ ପୂଜେଇ ଉଠେ
 ଭୁଞ୍ଜିବା ମାରି ଭୁରୁର ତୁଠେ,
 ଆମେ କି ତାକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଉ
 ଜୀବନ-ଜଳୁଁ ଶୁଣି ?

ସାତ୍ତ୍ୱିକତା ତତ୍ତ୍ୱ-ଶାଖେ
 ମୃତ୍ୟୁମୟୀ ଜୀବନ ପାଖେ,
 ଆମେ କି ନୋହୁଁ ଚରମ ନାଶୀ,
 ପରମ-ଆଶୀ ?

ରକ୍ତ ଶୋଷ ନିଜର ବାକୁ
 ରକ୍ତବାମ୍ନ ଦାନରେ କେତେ
 ଅଞ୍ଜନ ଜ୍ଞାନ ?

ନିଜକୁ ନିଜେ ନିଖାରି ଥରେ
 ଓଲଟ ଫୁଲ କେଶର ପରେ,
 ଜହ୍ନସ୍ଥାନ ଲହର ପାଟେ
 ଉବେଇଟୁରି ନିଜକୁ ଭଲ ଦେଖୁ ?

ନିଜକୁ ନିଜେ ମଣୋହି କରି
 ନିଜର ଧୂପ ନିଜେହିଁ ଧରି
 ନିଜେହିଁ ସିନା ମାଦଳ ସମ
 ଅଦେଖା ଆମ ବଡ଼ମା-ଭୁଜ ଟେକୁ !

ଆମେ ଯେ ସବୁ ଚାଲିରୁ ଆଗେ,
 ଚାଲିରୁ ପଛେ, ଚାଲିରୁ କରେ,
 ଧୂଳିର ତୁଲେ ଫୁଲର ମୂଲ
 ମୂଲରେ ଫୁଲ-ରାଣ ,

କରୁଣା ଯାଉଁ ନୟନ ବୁଜି
 ଆମେ କି କେବେ ପାରୁରୁ ବୁଝି
 ଫୁଲ ତ ହୁଏ ଗରୁଆ କେଡ଼େ
 ମେରୁରୁ ବଳି ଟାଣ !

ଆପୋଷ-ଗୁଡ଼ି ଆତୁର ଶୁଦ୍ଧ
 ଜାଣେ ସେ କାହିଁ ଜାଣେ ?

ମଉଳେ ପଛେ ହସରେ ମାତି,
 ସ୍ବପନ-ସାଥୀ
 ମହଲ ସାଥେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ
 କଳ୍ପଷ କାହିଁ ନାନେ ?

ହରି ସେ ନିଜ ହରାଏ ତାର
 ଧରରେ ପ୍ରୀତି-ଶୀର୍ଷି ଧାର
 ଖେଳାଇ ଦିଏ ଜୀବନମିତି
 ମରଣଜୟୀ-ଗାନେ ।

ନୀରବ ଇନ୍ଦନ

ଏ ଯୁଗର ପୁଣ୍ୟ ପରିପାକେ

ଆମେ ଯେତେ ନୀରବ ଇନ୍ଦନ,

ଆମେ ଯେତେ ବେଦନାର, ଗ୍ଳାନିର ଆଲୋକ !

—ସୂର୍ଯ୍ୟ ମରେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଖାଏଁ !—

ଆମେ ଯେତେ ଅଭିରୁ ପ୍ରତିମା,

କୋଟି କୋଟି ତାରକାର

ବିମର୍ଶି କାହାଲି !

ଅନଶ୍ୱର ଅସ୍ଥାୟୀର ଆକାଶ ଖନନେ

ଝାଲର ଝରଣା ଖରେ

ହୃଦୟରେ ତାଉର ପାହାଡ଼େ

ଉଷାର ମନାଷା-ପୁଟେ

ରାସିର ନିଃଶ୍ୱାସ !

ଏ ଯୁଗର ପୁଣ୍ୟ ପରିପାକେ

ଆମେ କି ନୋହୁରେ ଯେତେ

ଚିତ୍ତର ବିକ୍ଳେଷେ ତୁମ

ଶବ୍ଦର କୁମୁଣ

ଚିତ୍ତ କଥାର ଯେତେ
 ଚିନ୍ତିତ ପୂଜାର ଯେତେ
 କୋଥକ ବୁକୁଡ଼େ
 ମୁକ୍ତିର ବନ୍ଧନ ମରୁ
 ମୃତ୍ୟୁର ଦାସରେ କେତେ ?
 ନିର୍ମମ ବ୍ୟଗ୍ର !

ପାର୍ବ-ବୃନ୍ଦାବନେ ମରୁ
 ନିଶ୍ଚାପ ଯୌବନ ଆମେ,
 ଏ ଯୁଗର ପୁଣ୍ୟ ପରିପାକେ
 ନରକର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସୁଷମା !

ଆମେ କି ଜନ୍ତୁକୁ ଏଠି,
 ସୃଜନର ସୁପକାର,
 ଧୂସର ଧୂଳିରେ ନିତି,
 ଜ୍ଞାନର ଦର୍ଶନ ମୁହେଁ
 ବାଢ଼ି, ବାଢ଼ି,
 ଅକୃଷ୍ଣ ତେ ପୁଷ୍ପର ଡଳର !

ବେଳେ ବେଳେ କିଆଁ କବିତା ଲେଖେ

ଆପଣାକୁ ଆପେ ପରୁର ମରୁଚି
ବାଉଳ ହୋଇ
ବେଳେ ବେଳେ କିଆଁ କବିତା ଲେଖେ !
କେଉଁ ନିଉଛୁଣୀ ଛଇଳି ନିଆଁରେ
କାଉଳ ହୋଇ
କେଉଁ ଅପାଶୋର ସପନ ଦେଖେ !

କାହିଁ ତାରାଶେଷେ ଝରିଲା ଯୁଦ୍ଧ,
ମଲୟ ଲୀଳାରେ ହୃଦୟ ଛୁଇଁ
ଡହ ଡହ ତେବେ ଶରଧାବାଳି ରେ
କେଉଁ ବିଧୁରର ଅଧରଗାର ମୁଁ
ଧରରେ ଅଧର ଲେଖି ନ ଲେଖେ,
ବେଳେ ବେଳେ କିଆଁ କବିତା ଲେଖେ !

କେଉଁ ଉଆଁ ସୀର ଡାହାଣୀ ଆଖିରୁ
 ପାଖେଇ ପାଖେଇ
 କୁଆଁରୀ ଆଶାର ଶଶିକୁ କାଖେଇ :
 କାହା ଓଳିତଳେ
 ଭିମିର ଗହଳେ !
 କେଉଁ ଯୋଷାମଣି ଧ୍ରୁବ ଲେ ଛୁଡ଼ା !
 ଲୁହ ସର ସର
 ଲହୁ ଜର ଜର
 କି ପାଟଫୁଲରେ ଫୁଲ ମରମ କି
 ସରମେ ଭିଡ଼ା !
 ମଲ୍ଲ ଶାମୁକାର କାହାଣୀ ଗୋଟାଇ
 ତୋଳା-ଜାମୁକୋଳି ଲହୁଡ଼ି ଲେଟାଇ
 ଉଷା-ଉଡ଼େଇରେ
 କେଉଁ ନିଶି-ତଳୁ ଥକିଲୁ ମନର
 ପରସ ସେକେ !
 ବେଳେ ବେଳେ କୁଆଁ କବିତା ଲେଖେ !

କେତେ ନିଃଶ୍ୱାସେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଡ଼ାଇ--
 ଆଇଁଶ କାଳ !
 କେଉଁ ମହମାରେ ଜ୍ୟାମିତିମାତ୍ର !
 ନୂଆ ପ୍ରମିତର ଶୁଭରେ ଗୁଡ଼ାଇ
 ଆଲୋକମାଳ,
 କେଉଁ ପୀରତିରେ ଭୂଷାର-ତାପ !
 ଶବଦସାଗରେ କି ନାହା ନରୁଇ
 କେଉଁ ନିଶବଦ ନୁପୂର ଯରୁଇ,
 କେଉଁ ବିରହିଣୀ ବକା-ରକେଟ୍‌ର
 ସ୍ଫୁଟି-ପକେଟରେ
 ଝରାଇ ଦିଏ ରେ ନୂଆ ଜୀବନର
 କେଉଁ ଜେମାମଣି ମଧୁରାମାତ୍ର !

କବିତା କି ମୋର କେଉଁ ଉତ୍ଥାପର
 କି ଖରା-ବାରେଣି ଗୁରୁର ଲାଳା ?
 ହିମାଳ ରାତିରେ
 ମରମୀ ତାତିରେ
 ଛଇଲ ଗୁଡ଼ରେ
 ମିଶାଣ ଫେଡ଼ାଣ ଗୁଣନ ବ୍ୟଥା
 ପୋଡ଼ା ବଳିତାରେ ମହକ କଥା ?

କେଉଁ ଅକାମୀର ଅକାମ କାମରେ
 ଖାଲି ଅବରାମ ଆହା-ଆରାମରେ
 ଆଶା-ଶିଉଳରେ ଅତୁଳ ଶିଳା ?
 ଓହ୍ଲାଇ ଧନର ଝଲରେ ଝୁଲିରେ
 କୁତୁକୁଖି କେତେ ତରୁଣ ପତା ?

କବିତା କି ଖାଲି
 କେତେ ଜିର୍ଗାଷାରେ
 ବିଜୟ ଭେଷ
 କେତେ ମୂରଲୀରେ ଚୁମେଲି ତେରୀ ?
 କେଉଁ ପଥୁରୁଆ ଓଠ-ପୋଟିକୋରେ
 କେଉଁ ଫୁଲେଇର ଆଇଭଲତା ।

ବାହାରେ ଭିତରେ ପାଣି ପବନର ନିରୋଧ ଚାଲେ !
 କେଉଁ ଚପଳାର ପ୍ରୀତି ଚୁମ୍ବନେ
 କେଉଁ ପ୍ରାଣାୟାମେ ଆଖିର ଚୁମା ?
 କାହିଁ କିଶୋରୀର କାଢ଼ିତ ପେଡ଼ିରେ
 ପିଇଚଫାଳେ ରେ
 ଟିକକ ଯୋଗରେ ବିଯୋଗ ଭୂମା !

ମଣିପଦ୍ମରେ ସାଧନା—ଭୂଅର
 ଅବୁଝ ଖେଳା,
 କବିତା କି ଖାଲି ଅମନ ମନର
 ଗହନ ମେଳା ?

ଜନମେ ଜନମେ

ମରଣେ ଉଡ଼େ ?

କେତେ ରସିକନୀ ରହସ୍ୟମୟୀର ଓଡ଼ିଶା ଚର

ମରଣେ ମରଣେ

ଜନମେ ବୁଡ଼େ !

ଆପଣାକୁ ଆପେ ପରୁର ମରୁଚି

କି ଗୀତ ଗାଇ !

ବେଳେ ବେଳେ କିଆଁ କବିତା ଲେଖେ ମୁଁ !

କି ଲଭ ପାଇଁ ?

କେତେ କେ କବିତା

ଲେଖିଗଲେ ସତେ,

ଅପଥ ପଥେ,

ମଜାଇ ମଜାଇ,

ଫୁରୁଣାରେ ନୂଆ

ନୂଆରେ ଫୁରୁଣା ଫୁରୁଣା ମନ

ସତ କି ରେ ଖାଲି

ଉଷ୍ଣ ବାଲିରେ ଅସର ଚାଲି,

ନିଉଁସିବ ଯେବେ

ଜଳିବ ନି କିଆଁ

ଜଳିବ ନାହିଁ ?

କଳିବନି କିଆଁ

ଧୂଳିର ମରମ

ସରଗ-ସପନେ,

କ୍ଷଣକୁ କ୍ଷଣ !

ମନରୁ ଶିଏ

ଆଲୁର ଜହଟା, ଛୁଇ, କାହାର ଝିଅ ଲେ !
ସଫେଦ୍ ସିଲ୍‌କର ହସ ଖସାଇ ଛୁଡ଼ିରୁ, ମଲ !
ଖତେଇ ହୋଇ କି ସତେ

ଲୁଚିଗଲା, ଲୁଚିଗଲା-

ଦେଉଳ କାନିରେ, ହେଇ !

ଓଦେସୀ ଦେହର ଅବା !

ଅଶ୍ରୁ ଆକାଶ ତଳେ

ଏଡ଼ିକି ନିଲଠି, ଛୁଇ !

ପ୍ରଗାଡ଼ ରତର କୋହେ ହାଲେଲ ପକାଇ ଦେଲା,

ଅନଶ୍ୱରେ ଲେଡ଼ି ଲେଡ଼ି ଅନୁତା ବ୍ୟଥାରେ କାହିଁ !

ଜରଣୀ ରାତିର କଳା,

ଫଣଫଣି-ମୁହଁ ସେ ତ,

ଥରିଲା ବରସେ ଖାଲି.....

ଫୁଲର ପଲଙ୍କେ ଲେଟୁ !

ନଶ୍ୱର ଦେବତା ଦାହୁ

କି ବଡ଼ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଜଡ଼ି !

ମୁହଁ ପୋତି ହଜିଗଲା

ମାହାଶ୍ୱ ହାହାରେ !

ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ପରା ମଜିଗଲା ପ୍ରକୃତର ତାହୁଁ କି ତୃଷାରେ !

ଭଜିଲ ବଜାର ବାଟ,
 ଆହା କେତେ ଆରାଧନା ଯାଏଁ ଶୀର ଅଭିଶାପେ
 ଚଗଲି ଜହ୍ନଟା, ଛୁଇଁ,
 ଏଡ଼ିକା ଛଇଲି ପୁଣି !
 ନାଚଗଲ, ନାଚଗଲ.....

ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ ମନ-ଛୁଇଁ, ନ ଛୁଇଁ ନ ଛୁଇଁ କେତେ
 ଶ୍ରୀଲତା-ବାଲରେ !

ମଳୟ ପିଟେ ଯେ ମଥା କୁହାଟି କୁହାଟି, ହାୟ !
 ନାଗେଶ୍ଵରୀ ଭ୍ରାତୃତାର ପାଖୁଡ଼ା ଛୁଡ଼ାଇ ପୁଣେ
 ଫର ଫର ଅଦେହର ଦେଉଳ ନେତ ଯେ !

ତୁନି ହୁଅ ସମୁଦ୍ର ରେ !
 ଥମୁନୁ, ଥମୁନୁ କଥା,
 ଏ ମୋର ବୁକୁରେ !

ଏଇ ମାତ୍ର ସାତଟା କୋଡ଼ିଏ

ଏଇ ମାତ୍ର ସାତଟା କୋଡ଼ିଏ !

ବସନ୍ତ-ଉଆସେ ମୋର

ଝାଟିମାଟି ବସନ୍ତ ଉଆସେ—

ଚେଇଁଚି କି ଚେଇଁ ନାହିଁ

ଡୋଳାର ଡାଳିହା କେତେ ଢୁଲେଇ ଢୁଲେଇ,

ଫୁଲେଇ ଫୁଲେଇ

କାଡ଼ିଚି କି କାଡ଼ି ନାହିଁ

ଅଲଗେ ଲଗେଇ ମୁହଁ

ମୁହଁର ବଜାରେ !

ଏଇ ମାତ୍ର ସାତଟା କୋଡ଼ିଏ !

ସ୍ବପନର ବିଜୁ ଟପି

ବିଷୟ-ସୁଡ଼ଙ୍ଗେ ପଡ଼ି

ସେ କେଉଁ ନିଖାଦ-ଖାଦେ,

ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହୁଏ ଦୂରେ ମେଲର କାମିନୀ,

ଘୁର୍ଜି ଘୁର୍ଜି ଭିଆଁରର ଜେଟର ଜ୍ୟାକେଟ୍ ତଳେ

ବାଡ଼ିଲୁ କି ପ୍ରାଚରଣ

ତଟକା ହୋଷ୍ଟେସ୍ କେଉଁ ଭୁଟୁକା ପ୍ରୀତିର !

ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଗୁମାନର ଗେଣ୍ଡା ରୁ ଗେଣ୍ଡାକୁ
 ଅପାଣ୍ଡୁର ପ୍ରଜାପତି
 -ପୁରୁଣା ନଦୀକ କାହିଁ-
 ଯାତେ କି ହୃଦୟ ଟିକେ
 ଦି'ବୋଡ଼ି ବୋଡ଼ିଏ !
 ଏଇ ମାସ ସାତଟା କୋଡ଼ିଏ !

ଉଆଁସ ଓଲେଇ ସାର, ମୁହଁସର
 ଆକାଶ ଏ,
 ଲିପି ପୋଛି ନିବିଡ଼ରେ ଦିଗନ୍ତ-ଅଗଣା,
 ଦଶାଏ ଦି' ଦଶା ଦେଲୁ ?
 ନାହିଁ, ନାହିଁ
 ଏଇ ମାସ ଯାଇଛି ସେ ଗୁଲି—
 ବାସନ୍ତୀ ଶାଢ଼ୀଟା ତାର, ବିଜୁଳି ଖମ୍ବରେ ଲାଗି
 ମେଘର ଫେଣ୍ଟୁନୁ !!
 ଝଟ ଝଟ ଫୁଲ-ଝୋଟି-ଦେହର ବାଡ଼ରେ ଏ ଯେ !

(ରହ ରେ, ଅନରୁ ! ରହ,
 ନରୁନା ନରୁନା,
 ଆଉ ନୁହେଁ
 ନିରୈଳ ତଳେ.....
 ଚତୁର୍ଥ କୁଳର ନୁଆ— !

କରୁଣ ଅକ୍ଷେପ୍ତା ଥରେ
 କୁରୁଳି କୁରୁଳି ପୁଣି !
 ତୋ ମାୟା-ମାଳସେ ପର ?)

ଦାସର ମୁରୁଳା ପରେ
 ଏଇ ଯେ ଚିକ୍ ଚିକ୍ କରେ
 ଲିପ୍ଟୁକ୍ ନାଲି !
 ଏଇମାସ ଯାଇଛି ସେ ଗୁଲି !

ମେଲୁଣି ନେଇ ନି, ସତ !
 ତା' ଛଡ଼ା-ମହକଟିକ ଟେବୁଲ୍ ପୋଥିର ମୋହେ,
 ଅଡ଼ୁଆତଡ଼ୁଆ ତା'ର ଆଲୁଅ ରବ୍ବନ୍ ସବୁ
 ସମୁଦ୍ର-ବୃନ୍ଦର ପରେ ଗୁଡ଼େଇ ତୁଡ଼େଇ !!

କି ଜାଲ ମେଲିଲୁ କିଏ ?

ସୁନାର ସପିଣୀ ଦଳ
 ଫଅଁ ଫଅଁ ଶୀକାରଣୀ ରସ୍ତାର ତମାଳଦେହେ !
 ସକାଳର ସାତଟା କୋଡ଼ିଏ ମାସ
 ନୁହେଁ ତ ରସିର !

ତରବରେ ତୋକ ଦେଇ
 ପହୁଲି ପିଆଲ ମୋର,
 ପହୁଲି କାମର,
 ଶିର୍ଷାରେ ମୁଁ ଜଳିଗଲି,
 ଅହନ୍ତରେ ପୋଡ଼ିଗଲି
 ଜ୍ୟାମିତର ସୁନ୍ଦ ଅବା ନିବୋଧ ସାହିତ୍ୟ ପରି
 ଆଦୌ ଅଦ୍ଭୁତ ନୁହେଁ !
 ଅମରଭେ ମରିଗଲି !
 ଏଇ ମାସ ସାତଟା କୋଡ଼ିଏ !

ମୁଁ କି ତାକୁ ଦେଇ ନାହିଁ
 ପ୍ରାଣର ପ୍ରାରୁଣ୍ୟ ମୋର
 ଆଶାର ଅର୍ଜନ ଯେତେ
 ମିହିନ୍ତ ଆଶ୍ୱାସ ?

ମୁଁ କି ତାକୁ ଦେଇ ନାହିଁ
 ହିମନ୍ତ ଉଷ୍ମତା ଯେତେ,
 ଦାସୀସ୍ନାନ ହାତୀକର,
 ସ୍ନାୟୁର ଉଜ୍ଜ୍ୱାସ ?
 ଘନ ଘନ ଆନୁହତ୍ୟା ପଥରେ ପଥରେ ନିତି
 ଅଗତ୍ୟା ସାନ୍ନ୍ୟାସ ସ୍ଥାନିତି,
 ଶୂନ୍ୟତା ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତେ କେତେ
 ଶୌର୍ଯ୍ୟର ମିନତି ?

ଏକାନ୍ତ ମୋହର ଦାସୀ,
 ଏକାନ୍ତ ମୋହର ସତେ !
 ସେ କାମୀ ପ୍ରସରଗଳ ସବୁର ମର୍ମର ତଟେ
 ସବୁର ଚରୁକ ଛୁଇଁ ?
 ସେ ତ ଯାଇ ନାହିଁ ଆଉ ମେରୁର ମହୁଡ଼େ କା'ର
 ପ୍ରେୟାରି ସୋପାର ହସେ
 ଶ୍ୱେପିର ଶେଯକୁ ?

ଗଣ୍ଡର ଗଣ୍ଡୋଲ-କୋଳେ
 ଭସି ଭସି ଅଭିସାରେ,
 ଥରୁ ନାହିଁ ଭୟୋଲିନ୍
 ଭରମି ଭରମି ଏବେ
 ଡେଇଁ ଡେଇଁ କରି କେଉଁ
 ଢଳଢଳ ଟଳ ଟଳ
 ନାଲିଟଙ୍କୁବର ଭୂଠେ
 ଶୀତର ସ୍ମୃତିରେ ତା'ହି ଜାଜ୍, ବିଧୋଫେନ୍ !

ମାଟି ହେଲ, ହେଉ ମାଟି !
 ସାତଟା କୋଡ଼ିଏ ଏଠି,
 (ସମୟର ସୁଏ ଢାଟି ?)

ସୁନ୍ଦରୀ କି ଦୋଷରୁଣୀ
 ବିରୋଧ-ବ୍ୟଞ୍ଜନା ?
 ସୁନ୍ଦର କି ବ୍ୟଭିଚାର ?
 ଜାଣେ, ସେ ଲେଟିବ ଜାଣେ,
 ଅବାଧ କୌତୁକେ ତାର
 ପ୍ରତ୍ୟେକ କପୋଳ ପରେ
 ନରମ ଗର୍ବରେ !!

ଜାଣେ, ସେ ଫୁଟିବ ଜାଣେ,
 କଣ୍ଠର ବିରାଷ୍ଟ ଝରି
 ସରମ ଶବ୍ଦରେ
 କେତେ,
 ଯୋଡ଼ି ଦେବ ମୁହେଁ ମୁହଁ
 ଅଳସ, ଅଳସ,
 ଜଡ଼ାଇବ ଆଡ଼ନୁଆଁ ଭୁରୁର ତୋରଣେ
 ରସାଳ ମଞ୍ଜିଶିଟିଏ ଚନାର ଭୁଜରେ
 କେଉଁ,
 କଥାର ଗୁଞ୍ଜିଶ,—
 “ଉଠ ଆଗୋ ! ଉଠ, ଆଗୋ !
 ଛିଇ, ଆଉ ଆଉ, ...ଆଉ...
 ଡୁଡ଼ ନା,
 ଭିଡ଼ ନା—
 ଏ ଯେ...”

—ଜଳଗଳି, ଜଳଗଳି,
 ପ୍ରାଣର ଜ୍ୱାଳାରେ ତା'ର
 ସ୍ନେହାଂଶୁ ମାଳାରେ !

ସବୁର ଅଧରୁ ଆଣି ଆରକ୍ତ ରୁମ୍ଭନ ସେ ତ
 ମିଶାଏ ରୁମ୍ଭନେ ମୋର,
 ମୋ ରୁମ୍ଭନ ଗୋଳିଦିଏ
 ସବୁର ରୁମ୍ଭନେ ନେଇ ।

ମୋ ନେତ୍ରନେତ୍ରୀ ଲୁହେ,
 ପଞ୍ଜରର ସବେରୁହେ,
 ପ୍ରାଣର ଜାଳାରେ ତାର—
 ଅତୋଷ୍ୟ ଆରତି-ରତି
 ଅଛି, ଅଛି,
 ନାହିଁ, ନାହିଁ !

ଜଳଗଳି କି ସୁଖରେ—
 ସକାଳ,
 ସକାଳ ଏ ତ !
 ସାତଟା କୋଡ଼ିଏ ମାସ,
 ସାତଟା କୋଡ଼ିଏ ।

ଦ୍ଵାସପାତାଳରେ

ଫୁଲ ତୋଡ଼ାଟିଏ, ରୋଗୀର ଟେବୁଲ୍ ପାଖେ,
ଟୁବ୍ ଗାଡ଼ିଆରେ ଚବଚବ ବାଇଝାଲି,
ସମରେ ଅସମ, ଫାଙ୍କତାଳେ ଗୀତି ଖର,
ମନର ଗହନେ ଆତ୍ମାର ପ୍ରେତ-ତାଳ !

ସେ ମତେ ଭୁଲିଛି, ମୁଁ ତାକୁ ଭୁଲିଛି; ସତ ?
ଦେହର ଗୁହାରେ ଆଦିମ ତୃଷାର ନିଶି !
ଶୂନ୍ୟ ଲଫାଫା, ପ୍ରହ-ପ୍ରହେଳି-ବାସ,
ରହ ପେଡ଼ିରେ ଭଙ୍ଗା ଅତର ଶିଶି !

ଆକାଶେ ଯେବେ ମୋ' ଅଙ୍ଗୁଳି କାଟେ ଗାର,
ସେମ୍ପଟା ହସରେ ଖେମ୍ପଟା ମଡ଼େଲ୍ ସେ କି ?
ଦର୍ପ ଓଠରେ କମ୍ପନ, ରୂପ-ଜାଲି !
ଉଜୁଡ଼ା ହୃଡ଼ାରେ ଚୁଣ୍ଟି ଦାସର ଚେକ ?

ସେ ଏକ ଚୁକ୍ତୁଣ ଉତ୍ତର ପଶିଛି କେତେ,
ଝର କେଶରର ଅଦର ପରାଗ-ମେଲେ !
ଫୁଲ ତୋଡ଼ା ପଛେ ଦେହ ଭସ୍ମର ଡେଉଁ !
ଲୁହ ଟୋପିକରେ ସେ ତ ଅମାନ୍ୟ, ଖେଳେ !

କବିତାର କକ୍ଷେତ୍ର ପାଟିରେ.....

ହେ ମୋର କଳାଳ ସବୁ,
ସଫଳ ବ୍ୟର୍ଥତାର !
ହେ ମୋର କୋଟରସୂତ ଚକ୍ଷୁ,
ପ୍ରମତ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତତାର !

ହେନ୍ ଯେତେ ଭାଙ୍ଗୁଛି ଆଜି, ଭାଙ୍ଗୁ !
ବିମାନ ଯେତେ ଧୁସ୍ତ ହେଉଛି, ହେଉ !
ଭାରୁଣ୍ୟର ହସ ଯେତେ ପିତ୍ତକାଶୀ ମାରୁଛି, ମାରୁ !
ଦୁଃଖ ଆଉ ଯାତନାର
ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତତା ତଳରେ—

ଛୁନି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତର କୋଣରେ,
ଆଜି ପୁଣି କକ୍ଷେତ୍ର ପାଟି ଏ.....!

ବେଶବାସର ବିନୟାସ ତୁମର, ସାରିତ ତ ?
ତୃପ୍ତିର ନେପଥ୍ୟରେ ?
ନୂତନତମ ପ୍ରଣୀତିରେ ?
ଗତାୟୁ ଯେତେ ଐତିହ୍ୟର କଟାକ୍ଷକୁ ଭୁଲି,
ଝୁଲି ଟିକେ, ଝୁଲି !

ହିମାଦ୍ରର ଗର୍ଭରୁ ହୋମାଗ୍ନିର ଆହ୍ୱାନ ଏଇ, ଆସେ !
 ଘାତକର ଜହ୍ନ ଏଇ ଉଠେ !
 ତୁମର ଆଉ ମୋର
 ଲୌହର ପତାକାରେ ଲହଲହ ଜିହ୍ୱା ତାର,
 ଜିହ୍ୱାସାର !

ଭୁଲ, ଥରେ ନଥିର କଳହ ତୁମେ, ଭୁଲ !
 ଯୁଗର କାନ୍ତରାଟି ସବୁ,
 ସାରଲ୍ୟରେ କୁଟିଳ
 ସମତାର ଦଳିଲ ସବୁ ଭୁଲ !

ଓଠର ଟେବୁଲ ପାଖେ—
 କାଳର କ୍ୟାଟରର ମୁଁ, ଠାରେ !
 କୋଟି କୋଟି ସ୍ୱପ୍ନର ମେନ୍ତ୍ୟ ରଖି,
 ବିମୂର୍ତ୍ତି ବାସନା ମୁଁ, ଠାରେ !
 ଆଦେଶ ଦିଅ ପ୍ରୀତିର,
 ଅଗ୍ନିମୟୀ ପ୍ରୀତିର !

ତୁମେ କ'ଣ ଜାଣ ନା ?
 ଶ୍ରାବଣର ମେଘ ଆଜି ଉଦ୍‌ବାସୁ !
 ଭ୍ରାନ୍ତିର ଉତ୍ତରରେ ଭ୍ରାନ୍ତିତତ୍ୟାର ନୃତ୍ୟ ହିଁ, ସତ୍ୟ !
 ମୈତ୍ରୀର ଅରଣ୍ୟରେ ଅକୃତର
 କେତେ କେତେ ରଖିର ଶସ୍ୟ ଆଜି, ରୁଷ୍ଟ !
 ତାରାର ତାର-ବାଡ଼ରେ ପ୍ରଣୟର ବିଭକ୍ତି, ଖାଲି !
 ଶୂନ୍ୟର ଜ୍ୟାମିତି !

ହେ ମୋର କଂକାଳ ସବୁ,
 ନିର୍ଜଳ ସାଧନାର !
 ହେ ମୋର କୋଟରସୂତ ଦୁଷ୍ଟ,
 ସଂଗୁପ୍ତ କାମନାର !!

କୁନ୍ଦପକା ଉତ୍ତରୀକୁ ଖସାଇ
 ଶୁରୁ ଯେତେ ଦାସ୍ୟମୟ କାବ୍ୟର,
 ସିନ୍ଦୂଟିକ୍ ବାସର ନଗ୍ନତା ନାରୁ ପଛେ, ନାଚ !
 ବର୍ଦ୍ଧର ଦାମ୍ବିକତାରେ
 ଶାସନର କାଳାରରେ,
 ନାରୁ !

ମଳୟର ଚିତ୍ତାରରେ
 ପ୍ରୀତିର ଏକେଶ ଆଜି କାହିଁ ?
 ଗୃହର ତୋକରେ ଶୋକର ପୂଜାର ସେ ଭୋଗୀ !
 କବିତାର କକ୍ଷେତ୍ ଗାଟି, ଏଇ !
 —ଯେଉଁଠି ପୁଷ୍ପ ହୁଏ କାଟି,
 କାଟି ହୁଏ ପୁଷ୍ପ;
 ଯେଉଁଠି ବହ୍ନି ହୁଏ ଅଶ୍ରୁ,
 ଅଶ୍ରୁ ହୁଏ ବହ୍ନି !

ସୃଷ୍ଟିର ଶିରଲୁକୁ ଅଗର—
 ଶାସ୍ତ୍ର ହୁଅ ! ଶାସ୍ତ୍ରଣ ହୁଅ !
 ଆଦିତ୍ୟର ବର୍ଣ୍ଣରେ
 ଜୀବନର ଯଜ୍ଞବେଦୀକୁ ଦେଇ,
 ତାଣ୍ଡବ ଆଉ ହଲ୍ଲୀଷକରେ ତୁମର,
 ଶାସ୍ତ୍ର ହୁଅ ! ଶାସ୍ତ୍ରଣ ହୁଅ !
 ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସବୁ ନୂତନତମ ଯନ୍ତ୍ରରେ ।

ଦୁଶାର ପ୍ରାଚୀରକୁ ଧସାଇ—
ଅଧୀର ସଂକେତରେ ତୁମର
ଆଦେଶ ଦିଅ ପ୍ରୀତିର,
ନିର୍ମଳତମ ପ୍ରୀତିର !!

କାଳର କ୍ୟାଟରର ମୁଁ,
ରୁହେଁ,
ବିନୟ ଗର୍ବରେ
ରୁହେଁ ।
ହେ କଂକାଳ ସବୁ,
ଶିଳ୍ପୀର !
ହେ ମୋର କୋଟରସୁତ ଦୃଷ୍ଟି ସବୁ,
କବିତାର !

ପ୍ରକାଶ

ଖୋଲି ଖୋଲି ଦେଲି ନିଜକୁ
ଯେତେ ମୁଁ,
ଆଲୁଅ-ପାଖୁଡ଼ା ନିତି
ବାହାର ପଡ଼ିଲି ଏକା,

ବୁଜି ବୁଜି ଗଲି ସେତକ କାହିଁକି,
ଆଦାତୁଁ ଆଦାତେ,
ଭିଜା ଆଖିପତା ଶୁଣ !
ନିଜଠି ରହିଲି ଲେଖା !

ନିଜର ହୃଦୟେ ନିଜକୁ ରଖିଲି
କେଉଁ ଟସରର ଖାଟ ।
ବସି ବସି ବୁଣେ ପାଟ-ବେଡ଼ଣର ବନ୍ଦୀଶାଳା ମୁଁ,
ସୁଗ-ବଣିଜାର ପକେଇଁ ପଛେ, ସତେ !
ମୁରଜୁବଜାଇ ବଟ !

ଜାଣେ ମୁଁ, ସିଝିବ ନିମିଷ ପରେ ରେ!
ହେବ ମୁଁ ଉତ୍ତୁଷ୍ଟିଏ !

ସୁରନା ହୋଇ ମୁଁ ସ୍ନେହର ଶୟାନ୍
ସାଜସୁଜ ହୋଇ ଉଡ଼ୁଥିବି କେତେ,
କେଉଁ ସୁତନୁର ତଟେ—

ସେଇକି ମୋହର

ସାର୍ଥକ ପ୍ରୀତି-ଶିଏ !!

ବୁଜି ବୁଜି ହୋଇ ସେଇଥିପାଇଁ କି
ଜିଜ୍ଞାସା ଭିତରେ ଜୀବ ?

ନାହିଁ ତାର ନାଆଁ ନାହିଁ

ଆକାଶ ଉତ୍ତର ପଶେ ଧୂଳିର ମରମେ ଯେବେ
ତୁମେ କି ଦେଖିବ ତାକୁ ? ହୁଏତ ଦେଖିବ !
ନାହିଁ, ନାହିଁ, ନୁହେଁ ସେ ତ ଅଲେଖ ଶୂନ୍ୟ ରେ !
ହେଇ ସେ ସହଜ ଅତି ସରୁପ, ସରାବ
ହେଇ ସେ ତ କଟିଗଲ୍ ଅମୁହାଁ କଳରେ !

ସାବଧାନ ଥିଲୁ ସେ ତ ସବଳ ଚତୁର କେଡ଼େ
ତୁମ ମୋତେ ପରି ଥିଲୁ ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ଅମହତ୍ତ୍ୱ,
ଉଦାର କୃପଣ,
ଘଣ୍ଟାର ଖଙ୍କାରେ ଲେଟି ସ୍ନେହର ଖନିଜ ଖୋଜୁ
ଶିଖାଉ ହେଲୁ ସେ ଏବେ—
ମାନବ ତୁମେ କି ?

ଦେଇନି କିଛି ସେ—(ମାନବା ନିଃସାର ତୁମ !)
ପ୍ରୀତିର ମନୁର ତାର
ଦଳ-ଅଦଳରେ, ଅବା
ଦେହର ବିଅଙ୍ଗ !—
ଖାଇବି ସବୁ ସେ ନିଜେ, ଖାଇବି ଏକାକୀ,
ଉଡ଼ାଇବି ଦିନ ତା'ର ଦିଲ୍‌ଖୁସୀ ହସରେ ।

ତୁମର କୃପାରେ କାହିଁ ଗଢ଼ିନି ଅଟ୍ଟାଳି
ଚଢ଼ିନି ମଟର ତିଳେ, ବାଢ଼ିନି ଉତ୍ସବ,

ଅବାଧ ହୋଇନି କେବେ ବିଧାନ ବିଧିର ଯେତେ,
 ଅସାଧ୍ୟ ହୋଇନି ଲେଖା ପୁଲିଶ ଖାତାରେ...
 ଥିଲା କି ଡାକୁ ସେ, ଥିଲା ?

ନିର୍ମମ ନିହାତି ?

ସିନ୍ଧୁ କରୁଥିଲା ପଣି ବିଦ୍ୟୁତ୍-ହୃଦୟେ,
 ନିର୍ଭୟେ ସେ ନେଉଥିଲା ପୁଲ୍‌ଆବ ଦି'ପୁଲ୍‌ଆ ହସ,
 ପୋଷେ କି ଦି'ପୋଷେ ରୁଷା, ସମ୍ବଳ କାହାର !

ହେଉ ସେ ତ କଟିଗଲା ଅଦୃଶ୍ୟ କଳରେ,—ଅନା !
 ଶୂଳିଲା ବେଦମ୍ କଳ—

ଗରମ ନିଷ୍ଠାରେ

(ନ-ଚଳୁଛି ହୋଇଥାନ୍ତା କାଷ୍ଠା ଉପବାସ ତାର,
 ବିଷମ ବିରୁଦ୍ଧ ପର !)

ଉତ୍ସାହ ହେଲୁନି ମନ୍ତ୍ରୀ, ଶ୍ରୀ ହେଲୁନି ବି !
 'ଶାନ୍ ନଗରରେ' କେତେ ମାନଙ୍କୁ ନଗରରେ
 ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ନିତି, ଅଜସ୍ରୁ ଅଜସ୍ରୁ,
 ଆକୁଳେ ଦୂରିଲା ସେ ତ

ଉପାଦାନ କରି କରି ହର-ରଞ୍ଜି ଶୁଭାଶୀ ।

ତୁମେ ତାକୁ ଦେଖି ନାହିଁ, ହୁଏ ତ ଦେଖିତ !
 (ଦେଖିଥିଲେ ମାନବାଟା ସଂଗତ ହେବ ନ ?)
 ନ ଥିଲା ସେ ସଖା ତୁମ, ନ ଥିଲା ଦୋଷର,
 ଥିଲା ସେ ରୁଆଏ ଲୁଣ, (ମଧୁର କାରିକପୋଥି)
 (ଜାଣେ, ସେ ଜଣାଇ ନାହିଁ, ଏଡ଼ିକି ଶ୍ରୁତି !
 ଆହୁରି ଥିଲା ସେ ତାକୁ, ରକ୍ତ ଦେଇ କପାଳର

ଶ୍ରୀଜୀ-ଚଟାଣେ !

ସତ କହ ! ସତ କହ ! ଖାଇନ ତା'ଠାରୁ କେବେ
 ଚେତନାର ବୃନ୍ଦାସ
 ମକଟ ମକଟ ଭୂମ
 ବରଫ ନେଡ଼ିରେ ?

ପିଇନ ତା' ସାଙ୍ଗେ ବସି
 ଦହଡ଼ ଦହଡ଼ ଚାନ୍ଦା,
 (ଆନ୍ତରକ ନୁହେଁ ପର !)
 ଶ୍ରୀକ୍ଷର ରାତିରେ ?

(କାମରୁ ବାହୁଡ଼ କେତେ ଦିଗିଡ଼ା ହସରେ
 ଅଖିର ଝଟକୁ ତାର
 ପିଇନ ଟୋପାଏ ସୁଖ,
 ଅସୁଖୀ ଉତ୍ସବେ ?)

ରହ ! ରହ ! ଶୁଣ ! ଶୁଣ ! ପଳାଅ କାହିଁକି ?
 ଯିଏ ଡାକୁଛି ତେଣେ, ଡାକୁଛି ଦରଣୀ ?
 ତୁମେ କି ଭାବୁଛ, ତୁମେ ସତେ ଦୋଷୀ ନୁଆ
 ଅଚଳ ବଜାରେ ଏକା ?

ତୁମେ ତା' ଧାରୁଆ ନୁହଁ ଶାଗରେ ମାଛରେ ସୋଗେ
 (ବେଳେ ବେଳେ ଆଖିଥିଲ ବଡ଼ ବା ତା' ଓଠୁ ?
 ଟାଣିଥିଲ ଝାଲପୋଛୁଁ, ତାହା କି କରଜା !)
 ଜାଣନ୍ତି କେମିତି ତାକୁ, ଚାହୁଁନ୍ତି କେମିତି ?
 ନଥିଲ ସେ ନାମଜାଦା ପ୍ରତିର ଆସନୀ,
 ଦୁଃଖୀର ପକେଟମାରୁ, ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ାଳି ଅବା.

ଚକ୍ରକଣିଆ ଶୁଭ୍ରର ଗନ୍ଧ କି ଗୋଦାମ୍
ଆମର ମଗଜମାରୁ ହୋଇଥାନ୍ତା ଯଦି ସିଏ,
ଦିଶୁଥାନ୍ତା ମୁହଁ ତାର ସୁରଙ୍ଗୀ କାଗଜେ କେତେ
ରେଳବାଇ ଇଷ୍ଟେସନେ, ବିମାନ ବନ୍ଦରେ—
ଗୀର୍ଜା କି ମନ୍ଦିର ପଥେ,

ସକାଳ କପାଳେ ପୁଣି
ରାତିର ସୁନ୍ଦାରେ !

କାହିଁ, ତାର ନାଆଁ ନାହିଁ,
ବିଲୁପ୍ତ ଗାଆଁ ତା !
ସାଇନ ବର୍ଡ଼ରେ ଶ୍ରୀ, ଖାଇନ ବାଡ଼ି ସେ !
କୁକ୍ ଅଫିସରେ ଅବା
ପଞ୍ଚଶାସନରେ
ପଲସା ଭିତରେ କେତେ
ଫଦା ଆଉ ଫିସାବିର !
ଜାଣି ନ ହୁଏତ ତାକୁ, ଜାଣି ବା ନ ଜାଣି !
ଜାଣିଛନ୍ତି ତାକୁ ଏବେ
ମ୍ୟାଗିକ୍ ମାଛୁଏ !

—କଟିଗଲା ପରେ ହେଇ ! ଅଦୃଶ୍ୟ କଲରେ, ଅନା !
ଦେଇଛି ସେ ଦେହଟିକୁ ଅକୁଣ୍ଠେ ଗଢ଼ାଇ ନିଜେ
ଝୁଲୁ ଉପବନେ ନୁହେଁ
ପାସି ମାଲିକର କେଉଁ
ରହାକର କୁଳେ କୁଳେ
ବାଲୁକା ପ୍ରାନ୍ତରେ ।

କପାଳିଆ ଥିଲା ସେ ତ ଶୁଲିଲ ଆଗରୁ—
(ସଂବାଦୁ ପ୍ରକାଶ ଏହା, ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନା !,
ସାଂବାଦକ ମିଥ୍ୟା କହେ ସତ୍ୟର ଆଦରେ ?)

ଗ୍ରାସିଲେ ବାୟୁଣୀ ତାକୁ, ଦଂଶିଲେ ନାଗୁଣୀ,
 ଅହରହ ଟ୍ରାମ୍ ଟ୍ୟାକ୍ସି ରକ୍ଷାର କୁହାଟେ
 ଭୁଲିଯାଇ ରୁଣୁଝୁଣୁ ଖେପୁଲ ଖେମଟା,
 ଭୁଲିଯାଇ ନିଶିପୁଡ଼ା କଳାର କର୍ତ୍ତାଳି,
 ଫୁଙ୍କିଦେଲୁ,—କାହିଁକି ଯେ ଆଡ଼ବଇଁଶୀଟି, ଆହା !
 ଅଭିଳାଷ କାଳର କେଉଁ

ନଗ୍ନଟିଆ ତୋଟାତଳେ କିଶୋରୀ ସାଥୀର—
 ଭୁଲିଯାଇ ପିଆନୋରେ ପିଆଲ ପିଣ୍ଡ !
 କଳର ପାହାଡ଼ରୁଲେ
 ହଠାତ୍ ଉଠିଲୁ ଫୁଟି
 କାଳର ପଳାଶ ।

ଫୁଲର ନାଲିସ୍ ଏଣୁ ଫଳରେ ନାଲିସ୍ ଏବେ,
 ‘ଆହଁ ହୋମ୍’ ପାଟରେ ଧୀରେ !
 ବିରୁଦ୍ଧବିଭ୍ରାଟ ସାର, ବିଟପୀ ସଭରେ ଖାଲି !
 ମାତୃତ୍ୱେ ଦୁଇଶିଆ ବିଳାସ ବୈଶାଖେ ଏଣୁ
 ଫୁଲରେ ନାଲିସ୍ ଏବେ, ଫଳରେ ନାଲିସ୍—

“ଜଳିଯାଉ ଆମେ ଯେବେ;
 ଜଳୁଛି ଧରଣୀ !
 ଉତ୍ସବେ, ଉତ୍ସବେ; ଏତେ

ଫୁଟିଲୁ ଉଦ୍ଭିତ କଥା
 ଫୁଟିଲୁ ପଳାଶ ଏଇ—।”

—ତୁମେ କି ଦେଖୁଛ ଆଜି, ତୁମେ କି ବୁଝୁଛ ?
 ପେଷି ହୋଇ ମଲ୍ଲ ଯିଏ,
 କଟିଗଲ, କଟିଗଲ,
 ଆକାଶ ଉତ୍ତର ପଡ଼ି ଗଣିଲ ମରଣେ ଏଇ
 ଧୂଳିର ଧୂଳିର ଆମ !

—ହୁଏ ତ ସେ ତୁମେ ଅବା
 ହୁଏ ତ ମୁଁ ଓ ସେ !

ରକ୍ତ ସାଗରେ ମର୍ମ ଫୁଟେ

ଆଜି ତ ମଣିଷ ତଳ ପଡ଼େ ଭେକେ,
ଆଜି ତ ଶିଶୁର ଛୁତିରେ ଗୁଲି,
ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଖାଲି ସାମ୍ୟବାଦ ହୋ !
ହାତୁଁ ହାତେ ଛୁଣି ଯାଉଛି ବୁଲି !
ଆଜି ତ ଗାଁଆରେ କଙ୍କାଳ ନାଚେ,
ସହରେ ସହରେ ଦୋହଲେ ଜାତି
ସୁନେଲି ହସରେ ଲୁଣିନ ଗୁଲେ
ଫୁଲି ଫୁଲି ଉଠେ ଦୟା ସାଥୀ !

ବାହନ ଯାଉଛି କୁଆଁରୀ ଆଶା ହୋ !
ନଥିରେ ଫାଁସିଆ ଫୋଜନାମାନ,
ହାତୁରେ ହାତୁରେ ଶାସନ-ସଡ଼କ
ମଡ଼କମାଣରେ ସ୍ୱରାଜ-ଟାଣ !
ଗାନ୍ଧି ଝୁଲିରେ ପଶୁଛି ପୁଲକେ
ମୁର୍ଦ୍ଦାର କେତେ ରାଜନ ରାଣୀ
ବିଦେଶୀ ବଣିଜ-ଶିଳ୍ପ-କଳରେ
କାହିଁ ଭାରତର ମର୍ମବାଣୀ !

କାଲି ଯେ ଶାଝିଲ ନାଶିଲ ପରଜା,
 ଆସନ ଯାହାର ମଡ଼ାର ଆକ;
 ଆଜି ଯା ଉଆସେ ଦବସେ ଉଠୁଛି
 କୁଳବୋହୂକୁଳ କରୁଣ ଡାକ
 ଆଜି ତା' ଲୋରେ ଫୁଲର ମାଳ ହୋ,
 ଆଜି ସେ ଶାସନ ସୁତାଟି ଧରେ
 ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଖାଲି ବୁଦ୍ଧ ନାମ ହୋ
 ବନ୍ଧୁକ ମନେ ଧର୍ମ ଥରେ ।

କାଲି ଯେ ଲଢ଼ିଲ, ସଢ଼ିଲ କଷଣେ,
 ଆଜି ସେ ମଣିଷ ମଥାରେ ଚଢ଼ି
 କେତେ ଟାଉଟରି ଟାଡ଼ୁଲ ଛୁଟାଇ
 ବୁଲୁଛି ସୁନାର ସଉଧ ଗଢ଼ି !
 ଓହ୍ଲଇ ପଡ଼ୁଛି ମାଆର ଅନ ହୋ,
 ଝୁଣି ଝୁଣି ମରେ କୋଳର ଛୁଆ,
 ବଣ ବଲେ କାହିଁ ଆଦିବାସିନୀ ହୋ,
 ସଢ଼ିପ ଛେଲରେ ଘଷୁଛି ଲୁହା !

ହୃଦୟ ତୁ ଖାଲି ତେଲ ହଳଦି ହୋ !
 ସାବୁନଫେଣର ସପନରାଶି
 ରୋଗଣା ଦେହର ଲହୁ-ଲଲସା ହୋ,
 ପଶୁ ଦସ୍ତରେ ପିସାଦି ପାଣି !
 କାଲି ଯେ ଗାଇଲ ଜନ-ବନ୍ଦନା
 ହାତରେ ତା' ଶ୍ଵେତ ପୂଜି ବାନା !
 ସତ୍ୟଗ୍ରହର ସତ୍ୟ-ଶିବରେ
 ଆଜି ତ ସାବେଶା ଉନରଖାନା !

ଆହେ ମୋ ଦେଶର ସଂଗ୍ରାମୀ ବୀର !

କେଉଁ ଠାରେ ତୁମେ, କେଉଁଠି କହ !

କେଉଁ ଗିରିଗୁହା-କନ୍ଦରେ ତୁମେ ?

କେଉଁ ବସ୍ତ୍ରଟେ ମାରବ ରହ !

ଆଜି ପରା ହେଲ, ପୃଥ୍ବୀ ବୁକୁରେ

ସାମ୍ୟବାଦର ଯାତ୍ରୀ କୁଟେ

ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େ ଖଡ଼୍ ଗର ରଡ଼୍

ରକ୍ତସାଗରେ ମର୍ମ ଫୁଟେ !

ତୁମେ କି ରହିବ ନିଜକୁ ଶୈଷି,

ମରଣ ବରଣେ ପୁଂଜଣରଣେ

କେଉଁ ଅଲଜ୍ଜ କି ଜୀବନ ପୋଷି ?

ଜୀବନ୍ତ ଅନ୍ଧାର ଖାଲ

ସେ ଘାଟ ଫିଟିବ ନାହିଁ ?
ସେ ଘଟ ଉଠିବ ନାହିଁ ?

ଉଷା ଆଉ ଗୋଧୂଳର ମୁହଁ-ଚୁଆରୁହିଁ-ଗୋଲା
ସେ ଘାଟ ପଡ଼ିଲା ସତେ ?
ଆଶାର ସିନ୍ଦୂର-ବୋଲା
ସେ ଘଟ ପାଷାଣ ଆଜି ?

କେଜାଣି ସେ କେଉଁ କାଳୁଁ ଖୋଲ ଘାଟ ଥିଲା ପରା,
ଖୋଲ ବାଟ ଥିଲା ସେ ତ ଅଖୋଲ ମନର !
କି ଘଟ କେ ଆସିଥିଲା ଅକାଟ କାଟରେ ଖାଇ !

ଆସୁଥିଲେ ବୋହୂ ଝିଅ,
ଆଖିର ଲଟାରେ କେତେ,
କଥାର ଝଟାରେ !

ଥର ଥର ଆସୁଥିଲେ
ପହୁଳି ଅଳସ ଧୋଇ
ନୂଆ ନୂଆ ସ୍ବପନର ପାହୁଡ଼ସ୍ବନରେ ସତେ;

ନେସି, ନେସି, ଚପା ହସ
 ଚପି ଚପି, ଲୁହ-ଲୁଲି
 ନଖର ଶିଳାରେ ସୁଖେ
 କଳା ଶିର ଜକ ଜକ
 ତଳିପତା ତଳେ ତଳେ,

ଉଜାଗରା ସାମିନୀର ବାଲୁର ବଳାସୁଁ ଖସି
 ଓଦା ଓଦା କଉତୁକେ,
 ଜାକଜୁକ ରଖୁ ରଖୁ ବୁକୁର କାହାଣୀ ବୁକେ;
 ଝିର ଝିର ବାଲିଝର ଫିଟ ପଡୁଥିଲେ ପର
 ସରଳ ନିଲଠୀ ସବୁ ଲୁଗୁଇ ମରମ ନିଜ
 ସରମ-ନୟରେ !

ଆସୁଥିଲେ କାଳ କାଳ,
 —ଖୋଲ ଘାଟ ଥିଲା ପର ?
 ଆଖପାଖୁ ମଣାଣିର ପାଉଁଶ ଉସାଇ କାହିଁ !
 କେତେ ଚିତା-ଚଇତନ-ଛତା ଛଲେଇ କାହିଁ !

ଛୁଟୁଥିଲା ନାଲି କଇଁ ଚଢ଼ି ଚଢ଼ି ସତେ
 ଅମାନିଆଁ କୁଆଁ ତାର
 ଓଠରୁ ଓଠକୁ !

କି ବଦ୍ଧ ବସିଲା ସତେ !
 ତୁଠେ ଯେ ଅତୁଠ ସୋଗ !
 ପର ସତା ହୃଦୟର
 ଅଦଳ ଦଳରେ !
 ଗାର କାଟି ଆଙ୍ଗୁରେ
 ଅଭାବରେ ଅନିଶ୍ଚେଗ
 ସୁନାର ଧୂଳିରେ,

କେହି କି ଆଜ୍ଞାଏ ନାହିଁ ଅସନାମସନା ମୁହିଁ ?

ଭୁଲ୍-ଗୁଣ୍ଠାଗୁଣ୍ଠି ବେଳା !

ରଣ-ଶୁଣାଶୁଣି ଖେଳା ଚକ୍ରକଣ ହୋଧର !

କେହି କି ମାଜେ ନା ଆସି

ତରୁଣ ତପାର, ଆହା

ସମ୍ଭାବ କଳସୀ !

ବାହାର ଆପନା ସବୁ !

(କାହାର, କାହାର ବା ଏ ଯେ) ?

ଅମ୍ଭାବ ଘଟେ ତ ଖାଲି—!

ସେ ଘାଟ ଫିଟିବ ନାହିଁ

ସ୍ଵାଭାବ-ଓହଲ ତଳେ

ଆସିବନି କେହି କେବେ

ଉଜେଇଁ ଅପୂଜା ଦିଅଁ ?

ଅମୁକ ପ୍ରେତର କଳି

ବାଲୁଁ ଶାବୁଡ଼ୀର ବୁଡ଼େ—!

ଲହୁଲି ବସୁସ ନୁହଁ

ଲହୁର ଆଞ୍ଜୁଳି ତୋଳୁଁ !

ସଞ୍ଜର ଶିଉଳି ଫୁଲେ

ଅନ୍ଧାର ପାଏ ନା ଖୋଜି

ଅନ୍ଧାରର ବାହା ଅବା !

କି କାରୁ କାହାଳ ଏ ଯେ !

ଦିଗନ୍ତ ଅନ୍ଧାର ଖାଲି

ଶବନ୍ଦ ଅନ୍ଧାର !

ସାରେ କି ପରାଣଭୁକ୍ତା

ସକେଇ ମରୁତ ଆକାଶ କଥାଁ ଲେ !
 ଜକେଇ ଆସୁତ ମନ !
ତୋରାଣି ବାସିରେ କ ସଜ ଶୋଷ ଲେ
 କାହା ମୁହେଁ ଛନ ଛନ ।

“କ’ ପୋଷ ଲୁହରେ ମରମ ପୋଷେ କ
 ବତୁରାଇ ଦେଲି ଗୁଟି
ସତେ ମିତଣି ଲେ ତୋ ହସ-ଉଷୁମେ
 ଗଜୁର ଉଠିବ ମାଟି !

ମାଟି ନୁହେଁ ସେ ତ ମୋ ଗୁଡ଼ି ଗନ୍ଧାର
 ତହିଁରେ ରୋଉଟ ଗାନ
କେତେ ରମ ଚଲେ କ ବନବାସେ ଲେ
 କାହିଁ କା’ ଉଆସ ନାମ ?”

ଝୁମୁ ଝୁମୁ ବାଜି ଓଡ଼ିଶା ଉଡ଼ାଡ଼ୁ
 ଜଣାଏ ଘରଣୀ ଆଖି—
“ଝୁମି ଝୁମି ଯୁଗ ଶୁଳନ ନିତି କ
 କେତେ ଦୁଶସୁଖ ଶୁଖି ।

ଧରମ ରାଜନ କ ପଣା ଖେଳୁଛି
 ଭାରିଆ ରଖନ୍ତି ହୃଦ୍‌,
 ହସଟୋପିକରେ ଘରଚଟିଆ କ
 ପାରୁନି ବାରୁଣୀ ବୁଡ଼ ?

ଟାକରା ଫୁଟାଇ କ ଦୟା ଦାମୁଡ଼ି
 ଅଡ଼ାଇ ଚାଲିଲୁ କାହିଁ !”
 କୁଆଁ ଶ ଆଶାର ଆଁ ବୁଲି ଶେଷି କ
 ଓଠ କରେ, ନାହିଁ, ନାହିଁ !

“ଏ ହାତୁଁ ସେ ହାତେ ଡେଉଁର ଜମି ଲେ
 ଓଲଟି ପଡ଼ି ତ ଦାଆ,
 ବରଗଛେ ଦୋଳେ ବାଦୁଡ଼ିମାଳ ଲେ
 ରେଳଷ୍ଟ୍ରି ଗାଆନା ସାହା !

ଲଇପୁଲ-ଧଳା କପାଳ-କାଗଜେ
 କ କଳା-ଟିପର ଦାଉ,
 ହୃଦୟ-ନିଲମୀ ସଲମୀ ଭାଷା ଲେ
 କଲମୀ ଖୁସିର ଭାଉ !

ମୂଲିଆ କୁଳର କ ଜୟ ଗାଇ ରେ !
 ଧାଉଁଛି ନିଲଠା କାଳ !
 ଆକାଶେ ଓହଳି କିଏ ଜାଣୁଛି ରେ
 ଓଉ କଷି କେତେ ଫାଳ ?

ତାଳଗଛ ଗୁଲି ହାବୁକା ମାଛୁଡ଼ି
 ମୂଳ ଗୁଡ଼ିଯାଏ ଭୂଇଁ
 ବାଉଁଶ ବସାରେ କୋରୁଆ ବାସ ଲେ
 ପରାଣ ଯାଉଛି କୁଇଁ !

ମନପ୍ରବନରେ ପିଟିବି ଗୁଡ଼େ କି
 ନେଲି, ନେଲି ଦିଶେ ବୁଆ !
 କଅଁଳ କାମନା ପାଚି ପାଚି ଗଲେ
 କାହିଁରେ ଲେଟିବେ ଶୁଆ !

ବଳୀୟାର-ଭୁଜ ବଡ଼ ଦେଉଳେ ଲେ
 ଲୁଣି ସମୁଦର ତୁଠେ,
 କେତେ ଚଢ଼ା ପରେ ପଡ଼ି ଗଡ଼େ ଲେ
 ବାଲି ହରିଣ କି କୁଟେ !

କେଉଁ ନଡ଼ିଆର ଗୋଟିମା ଛୁଡ଼େ ଲେ
 ଠିଆ ପିଆଣାଳ ଛୁଆ,
 ବାଜେଣି ଗଲା ତ ଭୁନି ନ ହୁଏ ଲେ
 କାଳ ପରା ସବାଣିଆ ।”

ଡକ, ଡକ, ଡକ, ବାସି ତୋରାଣି ଲେ,
 ଦକ କି ଯାଉଛି ଗୁଡ଼ି ?
 କେଉଁ ମନହୁଡ଼େ ଦଳିଆ ପଡ଼ି ଲେ
 କି ପାଣି ଯାଉଛି ମାଡ଼ି !

ସାସ ମୁହଁ ଚପି ବରୁଣଟାଏ ଲେ
 ବୋହୂ ଟିକେ ଚୁଡ଼ି ଚୁଡ଼ି—
 “ମଲ୍ଲ ନିଉଛୁଣା ଛଇଛଟକେ ଲେ
 ପାଉଁଶ କି ହୁଡ଼ି ହୁଡ଼ି !”

ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଯାଏ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ରେ
 କେଉଁ କାଳିମାଟି ଆଡ଼େ
 ନିଆଁ ଲଗା ମନ ରବି ମରୁତ ଯା’
 ମଲ୍ଲ ସିଜଗଛ ହାଡ଼େ !”

“କଳ ଆସେ ପୁଣି କଳ ଚାଲିଯାଏ
 ତୁନା ହୋଇଯାଏ ଟେଲା,
 କାତ ଥିଲେ ସିନା ହାତ ମୁଠାରେ ଲେ
 ବାସି ଯାଉଥିବ ଭେଳା !

ଆମେ ନୋଡ଼ ମିତ କାଳର ଗୀତ କ
 କଳରେ ରେଇଲ ଧାନ !
 ଆମ ବନ୍ଧୁ ଓଷା ଉଜୁଆ କାହିଁ ଲେ
 ଲୁହରେ ଲହୁର ରାଣ !

ଆମେ ଜଳ ଜାଳୁ ପରାଣେ ଦିହୁଡ଼ି
 ଝରି ଯାଉ ଝିପି ଝିପି !
 ଆମେ ସିନା ରଡ଼ୁ ଆକାଶବାଣୀରେ
 ପଡ଼ୁଥାଉ ମାଟିଲିପି !

ପୋଡ଼ୁ ପାଟଣାଡ଼ୀ ହାଟ ବଜାରେ ଲେ
 ଚଷ୍ମ ମୁଠିକରେ ମୂଲ
 ଆମେ ଦୁହେଁ ବସି ଯୁଗ ବାହୁଥିଲେ
 ପିଟି ପଡ଼ୁଥିବ ଫୁଲ ।”

ଛବିର ଛାଇ

ଏଇ ! ଏଇ ! ଆଲୁଅର ଝୁର୍ ଝୁର୍ ନଗ୍ନ
ଛୋଟ ବଡ଼ ଆକାରେ ବଜାର-ଛକରେ
ତାସ ସବୁ ଚାଲିଗଲେ ତମିରୁ ତମିରେ — !

ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ମୁହଁ କାଢ଼ି ପଡ଼ନ୍ତି ନିଶେଳେ—
ରୁମା ରୁମା ବଉଳର କଲାର କମ୍ବଳ ତଳୁ
ଥୁରୁ ଥୁରୁ କାଗଜରେ ଅକାମୀ ମନକୁ,
ତମର ଉଦର ଜାଳି ବିଟୋଳ ବସ୍ତ୍ରରେ !

ଜନ୍ମିତୁଲ ଜଳିଯାଏ
ଜଳ ଯାଉ ପଛେ ଆଜି ବଡ଼ମା ବାଡ଼ରେ !
ଦରବୁଡ଼ୀ ହେଉ ଘରେ
ଫରଫସ ଯାତନାର ଅଭିମାନେ ହସକୁଣ୍ଠାକୁଆଁର ପୁନେଇଁ ।

ତାଳପତ୍ର ପାଇକର ଫଣର ଆଖଡ଼ା ପରେ,
ପାଣିର କୁହୁଡ଼ି ମାଡ଼ୁ
ପଣର ଜଗରେ ପଛେ,
ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ପଡ଼ନ୍ତି ମୁଁ—
ଆଜ୍ଞାର ବାସନା-କୁଆଁ ନିଗାର ନିମିଷେ
କଥାର କୋତର ବୁକେ କାତର କାମିନୀ ଆଗୋ !
ବିଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର ପରେ ଲହରୀ ଚଟଣ !

ଇଚ୍ଛୁ ହୁଏ ପଡ଼ନ୍ତି ମୁଁ,
ମଖମଲ ମମତାର ସମତା-ଫଳକ ପୋଛି
କ୍ଷୀରଦୟା ସୁଏ ସୁଏ

ଅଖିଳା ଅଖିଳା ହସ

ପଖଳକରର ତୁମ,

ପ୍ରାଣର ପାତାଳୁ ଆଣି

ମତୁଆଳୀ ପୀରତିର

ଉଦାର ଧୃଷ୍ଣତା ଯେତେ,

ଦଳି ଦଳି କୃପାଶର ତପସ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତର !

ଛୁତିର ତବଲ ପରେ ଠେକା ପରେ ଠେକା ମାରି

ଦୁରାଶାତ ମହୁସର କରୁଣ ପୁଞ୍ଜିରେ,

ଲଜେ ଲଜେ, ଭୟେ ଭୟେ,

କପାଳର ଡାଲ ଆମ ଅଧୀରେ ସଜାଡ଼ି

କି ଦଶ ଦଶାର ପୁତୁଲେ

ଅଫଳୀ ଆଶାର କେତେ ବରତ ଉଜାଣି ତମେ

ବୁଝୁ ଆନ୍ତ ଅରି ଅରି କାଳର ଉଡ଼ାଡ଼ୁ !

ଇଚ୍ଛୁହୁଏ ସତ, ସଖି ! ଅସତ ସତରେ ସିନା !

ଦିନର ଜହ୍ନରେ ଏଣେ ଘୂରେ ନା କି ଲଠୁ ପରି

ଆଦରଆଦର ହୋଇ ବୁଲେ ନା କି

ନର୍ତ୍ତକୀର ନୟନ ସୂତାରେ କାହିଁ,

ନୂଆଁନୂଆ ଯାତି ହୋଇ ଖୁସିର ଖେଳଣା ନଜେ,

ନିଜର ନିଜକୁ !

ନାଲିନେଳି କାଗଜର ସ୍ନେହର ଶିକୁଳ ଗଢ଼ି .

ଦେହରେ ନଦେହରେ କେତେ,

ଝୁଲେନି କି ଭିଡ଼ି ହୋଇ ଅପୂଜା ପ୍ରତିମା-ପୁରେ

ଶାରଦ ଶାବନ ପଥେ ସରୋଦ କଂକାଳ !

ଆପଣାର ଗୁଲ ତୁମେ !—

ତୁମକୁ ଗୋ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ନ ଡେଇଁ ନ ଡେଇଁ

ଶାବନର ଅପରାଜିତା ମୋ !

ଜାଇଁବ ସେ, ଏମିତି ଜାଇଁବ

ଆମେ ଯଦି ଜାଣିଥାନ୍ତୁ ଜାଇଁବ ସେ, ଏମିତି ଜାଇଁବ !
ଆକାଶକୁ ଟେକି ଦେଇ ଟେଣ୍ଡେଇ-ଗୋଡ଼କୁ,
ଅଶ୍ରୁଲଗଣ୍ଡର ଗଭ ମହାଶୂନ୍ୟତାର
ସଂଧ୍ୟା ମନର ସତେ ବିଜ୍ଞାନ-ଶୁଣ୍ଠରେ,
ମୁହଁ ମାଡ଼ି ରସ୍ତାଟାର ମରମ ପିଇବ !

ତା' ବାନା ଉଡ଼ାଇ ଉଡ଼େ ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଇ
କେତେ କେତେ ତାରୁଣ୍ୟର ତିଳକ ମାଟିଆ,
ସ୍ଵପ୍ନର ସୁଡ଼ଙ୍ଗ କେବେ ଶୁଲିଥାନ୍ତୁ କରେ
ଅନଙ୍ଗ-ବ୍ୟଙ୍ଗରେ ନୂଆ ଭ୍ରୂରଙ୍ଗ ସଜାଇ ?

ଆମେ ଯଦି ଜାଣିଥାନ୍ତୁ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମ ଖରରେ
 ପ୍ରବଳ ବର୍ଷଣେ ଯେବେ ବନ୍ୟା ଆସେ ଲେମେ ଲେମେ
 ପ୍ରାଣର ପ୍ରାନ୍ତରେ,
 ବୁଦ୍ଧି ପାଏ ଦେହେ ଦେହେ ପ୍ରୀତିର ତାପାଙ୍କ,
 ଭାସି ବୁଲେ ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ଜୀବନ୍ତ ଅଜ୍ଞାତଟିର
 କାହାଣୀକରଣ ସହ ଭବିଷ୍ୟବାଚକ,
 ସନ୍ଧ୍ୟା ଘୋଟେ ମୁହେଁ ମୁହେଁ, ଅସିଂସ-ଫେରନ୍ତି ହସେ
 ଶୁଷ୍କ ମୁହଁ ଶୁଷ୍କ !
 ଜନ୍ମରୋଧୀ ରକର ର ଚିତ ପାଖେ ପାଖେ
 ଛିନ୍ନ ସ୍ତନ-ବନ୍ଧନର ମଲ୍ ମଲ୍ ମଝିରେ ଖେଳେ
 ଅସହାୟ ଅଜି ଯେତେ ଫରୁଆ ଆଶିର !

ଶାଝିବନ ଖାଲ ସିଏ, ଏମିତି ଶାଝିବ !
 ବୁଲିଗଲେ ଦେଖିବୁଲି.

ବଡ଼ମାର, ଜଡ଼ିମାର ଡବ୍‌ଲଡେକର ସବୁ
 ହାତରେ ଆହୁଲ ମାରି ଅଭିନବ ନାବକେଳି
 ଅଧୀରେ ବଢ଼ିବ;

ନଗ୍ନତା ଡାକିବା ଲାଗି ଯୁଗାର ଆମ୍ବାର ତା'ର
 ଛୁଆଁ ଭଳି ଅଙ୍ଗୁଳରେ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ
 କନାଧଡ଼ି-ଡେଉମାନ ସୁଖରେ ସାଝିବ !

ଆମେ ଯଦି ଜାଣିଥାନ୍ତୁ, ଏମିତି ଶାଝିବ !
 ଶୁଣି ଶୁଣି ଅନ୍ଧାରେ ଆସି ମଡେଲ ରୂପରେ
 ତା'ର ବରତ ଆମେ, ତା' ମୁଣ୍ଡି ଗଢ଼ାଇ,
 ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ-ଟେବୁଲରେ ବିଶ୍ଳେଷି ବେଦନା ତା'ର
 ସ୍ନେହର ଶୁଣାନେ କେତେ କୁ୍ୟ କରି କରି
 ଯାଇଥାନ୍ତୁ ମନୁ ଆମ ତା'ଭୂତ ଛଡ଼ାଇ !

ଆମେ ଯଦି ଜାଣିଥାନ୍ତୁ, ମର ସେ ମରବ ନାହିଁ !
 (ନୁହେଁ ସେ ଶବ୍ଦାଦ୍ ସତ, ନୁହେଁ ସେ ନେତା ଯେ !)
 ଅଳନ୍ଦରୁ ଦେଖି ତାକୁ ମୁଗ୍ଧା ପୀରତିରେ
 କୁଟିଳ କଟାକ୍ଷ ହାଣି ନରୁଇବେ ପକ୍ଷ୍ମରାଜି
 ନିଜ ନିଜ ଯକ୍ଷ ବାନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧରକୁଳ,
 ପ୍ରଣୟ-ପ୍ରସାଦେ ମାତି ସଉପ୍ତ କୌତୁକେ,
 —ଜାଇଁଲ ସେ, ଜାଇଁଲ ସେ, ଶସ୍ୟର ଦୁଲ୍ଲଭ ଯେଣୁ
 ବୁଝିବେ ହଠାତ୍ !

ଆସିଥିଲୁ ନିକାଞ୍ଚନ ପକ୍ଷୀର ପଣତୁ
 ଅଳ୍ପ କଣି, କଣିକା ସେ ବିମୁଖି ମରଣ !
 କୋଟି କୋଟି ବୁଦ୍ଧିର ଦୃଷ୍ଟି-ପଟଅର ପାଖେ
 ହାୟ ରେ ହାରାମୀ ଆମେ, ମିଥ୍ୟା ଅନ୍ୟାୟର;
 ଗଦା ଗଦା ଗଳ୍ପ ଆଉ ବିଜ୍ଞପଣା ଛୁପି,
 ଆମ ଧୂର୍ତ୍ତି ଚେତନାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତ ମାପି,
 କେବେ ଭଲ ବସିଥାନ୍ତୁ ପ୍ରଣୟର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ସାଜି .
 ଜାଇଁଲ ଖବର ତା'ର
 ସଦାଗୁଣ ପଂସାଦର ପାଇଲ୍ ତଳେ ଚାପି ?
 ଆଃ, ଯଦି ଜାଣିଥାନ୍ତୁ, ଜାଇଁବ ସେ, ଏମିତି ଜାଇଁବ !
 ନୋଟିସ୍ ନ ଦେଇ କହି,
 ପୁଷ୍ପିତ ଛତିରେ ଥରେ, କଲେଜସ୍କୋପାରୁ ଟିର,
 ବର୍ଷାର ମହାରେ ନାଚି
 ବ୍ରାହ୍ମୀ ଅକ୍ଷରରେ ସତେ, ନିଜକୁ ଲିଖିବ

୭୮

ନବୁଜ ପାଟିରୁ ତା'ର ସ୍ନେହାନୁଭାବ
ନିଛୁଟିଆ ଲମ୍ବ ପାଖେ ଟ୍ରାମ୍ ଅଟକାଇ
ହେବ ଏକ ହରତାଳ,
ମସ୍ତ ହରତାଳ !!
ହରତାଳୀ ଆଖି କରି ଘାସ୍ କରବାଳ ତା'ର,
ତକ ତକ କରି ଆମ ମୁହଁରୁ ପିଇବ !

ଥୋଇ କି ନ ଥାନ୍ତୁ ଆମେ ମମତାର ପଣା ?
ନୁଆ ନୁଆ ଆଦର୍ଶର ମୂର୍ଦ୍ଧାର ଗାଡ଼ିରେ
ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଉତ୍ସବେ ସେ କି ହୋଇଥାନ୍ତା ଟଣା !!

ହୃଦୟ ତୋ ଖୋଲ ରେ

ଆସିଲ ରେ ଯୁଗଶେଷେ .

ଆସିଲ ରେ, ଆସିଲ ରେ ସୁଶୋଭନ ଦିବସ !

ହସଖସି ଲହରାଇ

ହଂସରେ ପହଞ୍ଚାଇ,

ଜୀବନର ସରସୀରେ ସ୍ବପନରେ ପରଶି,

ଉତ୍ସୁକା କେତକାର ଉତ୍ତରରେ ତରସି,

ଦୁଖସୁଖେ ଝୁରସି ରେ

କଇଁରୁଷା ବରଷି,

ଉତ୍ସବ ସମାବେଦେ

ସରସ ତ ଦିଶେ ନାହିଁ ବରଷ !

ଖୋଲ, ଖୋଲ, ହୃଦୟ ତୋ ଖୋଲ ରେ !

ରାଗରାଷଭିଲ୍ଲ ଯେତେ ଗୀତ ତୋର ବୋଲ ରେ !

ଫୁଲଝର ପଥପରେ ନାହିଁ କାଟ କାହିଁକି !

ରଙ୍ଗର ପାଶେ ସତେ ଶୁଣୁଷା ଧାଏଁ କି ?

ମନମର ରଜନୀରେ, ତର-ହସେ ଚାହିଁ ତ !

ଜନମନ ତୋଷିବାକୁ କବି ଗୀତ ଗାଏ କି ?

ଅଗୁଣ୍ଡାରେ ବୁଣାଇ ରେ, ଅଶୁଣ୍ଡାରେ ଶୁଣାଇ,
 କୋଟି କୋଟି ସୁଦୃଢ଼-ଛୁଦୁରେ ବୁଜାଇ,
 ଅଜଣାର ସୁରେ ସୁରେ
 ସଜନର ଯାନ ତାର ବାହେ କି ?
 ସ୍ବୟନ-ବିମାନରେ ଯାଏ କାହିଁ, ଯାଏ କି ?

ଟୋପି ଟୋପି ଚନ୍ଦନ ଅଛି ତ ରେ କପାଳେ ?
 ଆଖି-ଆଖି-ବ୍ୟଧନ, ନିର୍ମାଣେ ଅଧୀର !
 ଯେତେ କୁହୁ-ସନ୍ଦନ କାଉଁଳାଏ କରଲେ,
 ଶମଳ ପ୍ରାଣେ ବାଜି କରେ ନି ତ ବଧୀର ?

ମମତାର ପାଇଁ କେତେ ମାଲିକାନା ଯୋଗାଇ
 ପୀରତର କବଳରେ ଲୁହ ଶୁଣୁ ସଇ ତ,
 ଆଜି ସୁଗ-ଝୁଲଣ ତ ବିରହରେ ଶ୍ରେଗାଇ
 ମାଲିଙ୍ଗରେ ଲୋଡ଼ାଏ ନି କଣ୍ଠକା ଦୟିତ ?

ଆଜି ତ ସକାଏ ନାହିଁ ପଲ୍ଲୀର ଲତକା;
 ଅକାଏନି ଗିରି-ମୁଖେ ନିଝର, କରୁଣା ?
 ପକାଏନା ନିଜ ପଥ ଅନନ୍ୟଗତକା
 ମଲ୍ଲଥ ମରଣରେ, ରତ-ବେଷେ ଅରୁଣା !

କୁଟୀର ଉଆସ ମିଶି ସବୁ ଏକାକାର କି ?
 ଆମ ଆଗେ ରାଜାରାଣୀ ମନ୍ଦି ତ ଖେଳଣା !
 ଝାସ୍‌ସା ନୟନଜଳେ ପୁଲହର ଗାର କି !
 କେହି ନୁହେଁ ଦ୍ଵାନିମାନ, କେହି ନୁହେଁ ସେରଣା ?

ଆକାଶରୁ ନୁହେଁ, ଆରେ !

ପଞ୍ଜିର ତଳରୁ,

ଆସିଲା ରେ, ଯମଜୟୀ

ଅମୃତ ଦିବସ !

ଜହ୍ନାଦ କଟାରରେ ହଟାଇ ରେ ହଟାଇ,

ବିଜ୍ଞାନୀ ଆଲୁଅରୁ ଅଜ୍ଞାନ କଟାଇ,

ବାୟୁଜାର ରୁଧିରରେ—

କ୍ଷେତ ଖଳାକଳରୁ,

ଉଲ୍ଲାସେ ଅବଗାହି

ସଜିୟୁ, ବିବଶ !

ଖୋଲ, ଖୋଲ, ହୃଦୟ ତୋ ଖୋଲ ରେ !

ଆଜି ପରା କୋଳାକୋଳି,

ହୃଦେ ହୃଦ ଗୋଳାଗୋଳି,

ଧୂଳିର ବତାସେ ସତେ

ଶିଶୁ-କଳରେଲ ରେ !

ଖୋଲ ଖୋଲ ହୃଦୟ ତୋ ଖୋଲ ରେ !

ଦଇ ଡେଣାର ମଝିରେ

ଉପରେ ‘ତେରେସୋଭା’—

ତଳେ ‘କଲରୁ’

ମଝିରେ ତମେ ଆଉ ମୁଁ !

ବେଶ, ଭାରଣୁନ୍ୟ ଆମର ଦେହ,

ବେଶ, ସ୍ୱପ୍ନମୟ ଆମର ମନ,

କେତେବେଳେ ଆତ୍ମିକ ଆମେ

ବିଜ୍ଞାନର କେସ୍‌ରେ,

କେତେବେଳେ ନଗ୍ନ ଆମେ

ସାହିତ୍ୟର ଗନ୍ତାରେ ।

ଦର୍ଶନର ସାର ଆମେ

—ଦୈତରେ ଅନାଦି,

ଅଦୈତର ଅନ୍ୟାୟ,

ହୃଦୟରେ ବସୁ !

ଆଖିରେ ଆଖିରେ କିଛି କିଛି ଆମର !

ଆମେ କଣ ଦୂରୁକୁ—

ନିଜର ପ୍ରତିଫଳନ ଦେଖି

ଦିଗସ୍ଥାନ ବିଗରେ !

ଉପରେ ତେରେସୋଭା—

ତଳେ କଲରୁ,

ଆମେ କ’ଣ ଦୂରୁକୁ ?

ଖାଲି ରକ୍ତାକ୍ତ ଆଉ ନିରନ୍ତ ଯାଦା—

ଆକାଶଟା ଆମର ।

ବେଳେ ବେଳେ ଜ୍ୱଳି ଉଠେ,

ଅଶ୍ରୁ ର ଉତ୍ସବରେ !

ଡାକୁଚ ସେ ଯେ, ତୋହରି ସାଥୀ

କିଏ ସେ କହେ ଦେବତା ସେହି, ଦେବତା ସେହି ନୁହେଁ ରେ, ନୁହେଁ !
ଖେଳିବ ଖେଳ, ହସିବ ହସ, ମଣିଷ ପାଇଁ ମଣିଷ-ଲୁହେ !

ସକଳ ଗାଳ ନିନ୍ଦା ସହି

ବର୍ଷା ଖର ମଥାରେ ବହି

କଅଁଳ ଶିଶୁ-ମୁଖରେ ଆଜି, ସେହି ଯେ ନୂଆ କାହାଣୀ କୁହେ !

କାହାର ପାଶେ ଅଜଣା ସେହୁ ? ପରଶ-କୋଷେ ସବୁର ରୁହେ !

ଧୂଳିର ପୂଜା-ମନ୍ଦିର ସେ ତ, କାହୁଁ ରେ ଆସି ଯାଏ ରେ କାହିଁ ?
ସିନ୍ଧୁ ଯେ ଦାସେ ଆତୁର ହୃଦ୍ୱା ଅରଇ ବ୍ୟଥା-ପରଶ ପାଇ !

ବଜାଇ ନିଜ ଜୟର ତାଳି,

ନିଜର ପୂଜା-ପ୍ରଦୀପ ଜାଳି,

ପଟୁଆରେ ସେ ଆଟୋପେ କେବେ ଆସିବ ମହାଗରବେ ଧାଇଁ,
ଶିଳ୍ପୀ ସେ ଯେ ଉଦ୍‌ହାଡ଼େ ବସି, ନିନ୍ଦାଶେ ଗୀତ ଶୁଭର ଆଇ !

ଲୁହରେ ଲୁହ ମିଶାଇ କେନ୍ଦ୍ର, ପ୍ରଳୟ ନିଆ ଜାଳିତ ଆଉ ?..

ଶିଳାରେ ଶିଳା ବଜାଇ ସିନା କଲଇ କିଏ ମଣିଷ-ଭାଉ ।

କିଏ ସେ କହ ତାହାର ସମ

ସେନେହ-ଶରେ କରିତ ରଣ ?

ମରମ-ଜଣା ନରମ ସୁରେ, ଶମାଇ ଶତ ଦୁଃଖ-ଦାଉ !

ତାହାର ଲୁହ, ତାହାର ହସେ, ଖସିନି କରେ ଶାସନ-ସ୍ବତ୍ବ ?

ଏ ଜାତି-ବଡ଼ଦେଉଳେ ସେ ଯେ ବିପ୍ଳବର ବାଲୁକାତଳୁ
ଦୁନିଆଦ୍ବାରେ ଆଣିତ ନିଜ ମଣିଷ-ସେବା-ଅଶ୍ବେ ଚଳୁ !

ଏ ଜାତି ଗାଲମାଧବ ସେ କି !

ଯାଇନି ନିଜୁଁଙ୍କରତି ଲେଖି ?

କେତେ ଏ ଜାତି-ବୋଇତ ଲାଗି ମହାଦାସ ସେ ଅନିସ୍ତ ଜଳୁଁ
ଜାଆଁ ଏ ତା'ର ପରାଣ-ତାପେ ନିରାଶ ଯେତେ, ଦୁଃଖୀ, ମଜୁ !

ବାହାରେ କାଶ-କଲଣୀ ସିନା ତାହାର ଡାକେ ଯାଇଛି ଭାଜି;
ଭିତରେ କେତେ ବନ୍ଦନ ଯେ ଘେରିତ ଜାତି-ଚରଣରାଜି ।

ଶୁଖିନି ମାଆ ନୟନ-ପତା

ସାଇର ମୁଖେ ଉଗାର-କଥା !

ଆଜି ଯେ କେତେ ମଣିଷ-ଆଖି ଉଦାସ, ଲୁହେ ହେଉଛି ମାଜି,

ତରୁଣ ଜନ ଅସରା ହସ ପଲ୍ଲୀପୁରେ ଉଠିନି ବାଜି !

ମରଣେ ଯା'ର ସଜନ-ଗୀତି, ଆସାଡ଼େ ଆଶା-ବାରଦ ଗାଇ
ଯାଇଛି ଦିନେ ବଞ୍ଚିବନେ କେତଙ୍କା ପ୍ରୀତି-ଆନନେ ଗୁଣ୍ଠି !

ବଜ୍ର ସମ ପ୍ରହାର ଯା'ର

ଚୁରିତ ଶତ ଜୀବନ-ଭାର;

ଉପାଇ ନେବ ହୃଦ୍ବ ସବୁ ପ୍ରୀତିର ବେଶୁ ବିହ୍ବଲେ ବାଇ,

ଭିତରେ ଯେତେ ବନ୍ଦନ ସେ ରଖିବନି ରେ; ରହିବ ନାହିଁ !

ତାକୁଟ ସେ ଯେ, ହସୁଟ, ଅନା ମାଆର ଶୁଭ ଅଶ୍ରୁଧାର !

ଜନକଜନ-ଆକୁଟ ସେ ତ, ବନ୍ଧୁକୁଳ ପୁଲକମାଳା

ପ୍ରିୟାର ହସ କପୋଳ ପରେ

ମରମେ ନିତି ସପନ ଭରେ;

ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଆଶେ ସେ ନୁଆ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ତୃଷାର ଜ୍ୱାଳା !

ସେହି ତୋ ଦେଶ, ଶୋଣିତେ ନିଜ ପୁରୀର ତା'ର ଜୀବନଥାଳା !

ଆକାଶେ ଯେତେ ପତାକା ଉଡ଼ୁ ନାଲିଆ ନେଲି ତରୁଣୀ ଅବା !

ଜଣିବ ସେ ଯେ, ଅଗଣ ପରା, ମଣିଷ-ଆଶା-ସପନ-ଜବା !

ସକଳ ରତ୍ନ-ସରଣୀ ବାହୁ

ଚକ୍ରର ମହାରାଗିଣୀ ଗାଇ,

କୋଟିଏ କୋଟି ପତାକା ସେ ଯେ କୋଟିଏ କୋଟି ଜନର ସ୍ୱର !

ମରଣେ ଶୋହେ ଭରକା-ସମ, ଧରଣୀ-ଶିରେ ମୈତ୍ରୀ-ଗର !

ଶପଥ ନଅ ! ଶପଥ ନଅ, ତାହାର ସୁରେ ତରୁଣୀ ଜାତି !

ଆଉ ନ ଝୁରୁ କାହାର ଲୁହ, ଆଉ ନ ଆସୁ ପ୍ରଳୟ ରାତି !

ଆଉ ନ ରହୁ ପଶୁର ସାଜ,

ଦୁନିଆଶୋଷୀ ଦୟାସୁଜ;

ଜଳନାମୟ ହସର ତଳେ ଆଉ ନ ନାରୁ ହିଂସା-କାତି !

ଶପଥ ନଅ, ହତ୍ୟା-ମୁଖେ ପତାଇ ତୋର ଅମର ଛାତି !

ତାକୁଟ ସେ ଯେ ଦେବତା ନୁହେଁ—

ତୋହର ସାଥୀ, ତୋହର ସାଥୀ !

ସେ ହୃଦ ସେ କ୍ରେତେରିଏରେ

ଫିଟି ପଡ଼ିଲା,
ଫେବୃୟାରୀର ଜରୁରୀ ପାଇଲଟା,
ମନକୁ ମନ
ଅକ୍ଷୋବର ମଝିରେ !
ଓଲଟାଇ ଦେଇ ନିଜକୁ ନିଜେ
ଛୁଲ ମେଘର ମେଘେରାବର ତଳେ ତଳେ
ତମେ ହଁ ପୁଣି ! ତମେ !!

ମରହଟ୍ଟି ବସନ୍ତଟା ଦାନ୍ତ ନିକୁଟି ହସି ନ ଥିଲେ
କେଉଁ ପ୍ରପଞ୍ଚର ପ୍ରଳୟ ହୋଇଥାନ୍ତା ବା ଆଜି—
ଆଜି ଏଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆଶ୍ୱିନରେ,
ମସଣି ମୁହଁର ଝରକାର କାତରେ
କେଜାଣି କେଉଁ ଶଙ୍ଖାରର ତେଲର ଆଦାତରେ
ଏତକ ଗାର ତୁମର !

କେଉଁଠି କେଉଁ ଅଙ୍ଗତର କଥାକୁଦାରେ
 ରବି ଉଠିଲ ରୂପରୂପ୍ କୁନ୍ଦଟୁଆ !
 ପାହାଡ଼ିଆ ଛୁଟିର ଖୋଲରେ
 କେଉଁ ଏକ କାପ୍ତିର ସ୍ଵର ଯେ !
 ସ୍ଵପ୍ନର କରଡ଼ରରେ ଯିଏ ଯାହାର
 ଦି ସୁଖୁ କା ଗୁହାଣୀର ଅଶ୍ଳୀଳତାରେ ଏବେ !

ସତ୍ୟତାର ଭୁଞ୍ଜୁକାମସ ରସରେ ମସ୍ତୁଲ୍
 ନୁଆ ନୁଆ କଳ୍ପନାର କ୍ୟାଣ୍ଡିଡ୍ରେ ବା କିଏ ?
 ନିଜ ନିଜର ଝାଲର ବାସ୍ତାରେ ଅକ୍ଳା-ମାକ୍ଳା ସବୁ;
 ନିଜନିଜର ସଂସ୍କୃତ ଧୂଆଁରେ ଅନ୍ଧ,
 ମୁଲ୍‌ଭୁଦ୍ଧ ମନତାର ମାମଲଟାକୁ ପେଟ୍ କର
 ଆକାଶିଆ ଜୁଡ଼ାଟିକୁ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାର
 ନଗ୍ନ ଦେଇ, ନୁଆଁଇ ଦେଇ,
 କାରୁଣ୍ୟର କେନାରେ !
 ତମେ ହିଁ ପୁଣି ! ତମେ !
 ଛୁଟିଛୁଟିଆ ବାଦାମ୍-ପତ୍ରୀ ରୁମାଲ୍ରେ ଆଖି ପୋଛି—
 “ନିଜକୁ ନିଜେ ହଜାଇ ଦେଉଁ ଯଦି ନିଜେ ,ଦୋଷକ’ଣ୍ଡ”

ସ୍ନେହ ଉଲି ପୁଅର ମୁହଁରେ ତେଣେ
 ଦୁଧର ଗାରଟିଏ ନ ପଡ଼ିଛି, ନ ପଡ଼ୁ !
 ବୁକୁର କ୍ଵାଟର ରେ ଘରଣୀର
 କାହାର ସାଇକଲ୍‌ଟା ଡେଇଁଦେବଣି, ହେଉ !
 ଓଠର ପୋଟିକୋରେ ମଟରଟା ଲାଗିବଣି, ଲାଗୁ !

ପିଟି ପଡ଼ିଛି ଫେବୃୟାରୀ ଜରୁରୀ ପାଇଲଟା
 ମନକୁ ମନ
 ଅକ୍ଟୋବର ମଝିରେ !
 ନୂଆ ନୂଆ ଯୌବନର ଯୋଜନା ଯଦି ଭାଜେ,
 ଅଶାର କନ୍ଦଳରେ କେତେ କାହାର
 ପ୍ରୀତିର ପଞ୍ଚାୟତ ଯଦି ମରେ !

କାଳର ନିର୍ଜରତାରେ ଜରୁରୀ ବୋଲି କିଛି ଅଛି ନା କ'ଣ ?
 କ୍ଷତି କ'ଣ ମୁଲତୁର ରହେ ଯଦି ମାମଲାଟା
 ନିର୍ଜଳ ନିଶ୍ଵାସ ପାଇଁ,
 ଘୁଣି ଏକ ଫେବୃୟାରୀର ।

କୋ-ଉତ୍ପାଦନ

ମଲ୍ଲ ବାରବାଟୀ- ଗୁରୁରେ ଆଜି ଲେ
କଅଁଳି ନ ଉଠୁ ଦୁବ,
କାହିଁ ଭୁଲିଗଲୁ ଚଳା-ବଉଦ ରେ
ମନାସି କାହାର ଶୁଭ !

କିଏ ସେ ତଳେ ତ କହି ନ ଥିଲ ରେ
ଆସିବାକୁ ଏଥୁ ଚାଲି,
କିଶିଲସୁ କୋଳେ ଉଠାଲେ ରହି ରେ
ପରଶ ଯିବାକୁ ଘାଲି !

‘ଭୁଞ୍ଜ ଶିଖର ବୃକ୍ଷରେ ବୃକ୍ଷରେ’
ଜାଳକୁ ଅନଳହୁଳା,
ଆକାଶେ ଉଡ଼ାଇ ପଥର ଲୁହା ରେ
ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ତୁଳା !

ମଧ୍ୟାହ୍ନର ରାତିରେ

ଫୁରୁ ଫୁରୁ ବାଦାମୀ କେଶର ମେଘରେ
ମଧ୍ୟାହ୍ନର ଶୁକ୍ତି !

ନେଳି ନେଳି ମମତାର ମୋଟେଲ୍‌ରେ
ଭଜା କେଉଁ କାରୁଟା ପଶିଲ, ବୋଧେ ! କାହାର ?
ଗୀର୍ଜାର ଘଣ୍ଟା ଏଇ ତୁମ୍ଭ !
ସଂସାର ବାର୍‌ରେ, ଆଃ ! ବେଲିତ୍ୟାନ୍ତ୍ର ତାରର !
ଉଠ, ଆଗୋ, ଉଠ !

ଦର ଦର ପୋଡ଼ା ବଶବନର ଶିର୍ ଶିର୍
ସ୍ୱୀକୃତି ଦେନ,
ଡ୍ରେନ୍-ପାଇପ୍‌ର ପୋଷାକ ତଳେ ତଳେ
ବଟନିକ୍ କାନ୍ଦଣା ଯେ ଲୋଟୁଛି !
(ତୁମ ଆଖିର କାହାଣୀ ଭଳି ସ୍ୱଚ୍ଛରେ !)
ଉଠ, ସଖି, ଉଠ !

ମୁକ୍ତିର ବବର ଗର୍ଭ କଲେର କ୍ୟାନ୍‌ସର୍ ପରେ
 ବମ୍ବେର ଆର୍ଟ ଯଦି ଶେଷ କିଏ, ରେଖା !
 କଳା କଳା ବୋଲୁଥିବା ପ୍ରବାହ ଆଜି ହଟାଏ,
 ବାଲିର ସମୁଦ୍ରକୁ ହଟାଏ !

ହୋଡ଼ି ହୋଡ଼ି ଉଡ଼ିଯାଏ ଯେ ଦେହର ଉତ୍ସବରେ,
 ଲିଞ୍ଚି କନ୍ଥ ଆମ୍ବାର !
 (ଆଲୁଅର ଗୁଲ୍-ଗୁଲ୍ ବୁକୁରେ
 ଆମ୍ବା ବୋଲି କହି ଥାଏ ଯଦି, ଭୂମର କି ମୋଅର !)

ଖୋଲ ଖୋଲ ସ୍ବପ୍ନର ଲମ୍ବିନିରୁ
 ଟୋପାଏନାକୁ ରକ୍ତରେ ରଂଜିତ କରି ଓଠକୁ,
 ଉଠ, ଆଗୋ, ଉଠ !

ଯୁଗର ଗାନ୍ଧି କି ପାଖେ ପାଖେ
 ଯୋଡ଼େଇର ମୁହଁରେ ଠିକ୍
 ଶ୍ରୀ ସହ ଶ୍ରୀ,
 ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରାଣମିଶା ଝଲେଇର ବେଳାରେ ଏ,
 ହୃଦୟ ଜଳିଲ ଯେ ରଙ୍ଗଟା—
 କେବର କେଉଁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ
 ଫୁଲରକୁ ଉଡ଼ାଉ !
 ‘ଲିଙ୍ଗ’ରେ ‘କେନେଡ଼ି’ !

ମାଦଳ ପୃଥ୍ବୀଟାକୁ ଗଢ଼େଇ ଦେଇ
ସୂର୍ଯ୍ୟର ଗହ୍ବରକୁ,
ନୂତନତମ ନ୍ୟୁରେମ୍ବରୀ ନୃତ୍ୟର କବରରେ
ଉଠ, ସଖି, ଉଠ !

ମଧ୍ୟାହ୍ନର ରାତି ପୁଣି ଡାକେ !
କାଳର କଳଙ୍କ ପୋଛି ସ୍ବପ୍ନରୁ ଥରେ
ରକ୍ତର କରଖରେ ଆମର,
ଦେବାକୁ ହେବ ଯେ,
ଦେବାକୁ ହେବ—

ହଜିର ଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟା, ପିଲଙ୍କୁ
ରଶ୍ମିର ଅଙ୍ଗନରେ !

ଆହୁରି କେତେ ଟେକ୍ସାସର
ଜଙ୍ଗଲ ତ ଜଳନ୍ତି !

କାଳିସୀ ଲଗିଲା ମତେ

ଆଜି ବିଷୁବର କି ଶୁଭ ଲଗନେ,
ଦୂର ଦୂର ଆସି ଏ ମାଳ ଗଗନେ
ଛୁଡ଼ା ଦେଉଁ ଏଇ ମଞ୍ଜୁ କାନନେ

କିଏ ଡାକିଦିଏ ?

—କିଏ ଡାକିଦେଲା, ସତେ ?

ନୂଆ କାମନାର କୁହରେ କୁହରେ
ନୂଆ ସାଧନାର ହୃଦରେ ହୃଦରେ
କାଳିସୀ ଲଗିଲା ମତେ !

କାଳିସୀ ଲଗିଲା ମତେ !

ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ବାଜୁ ଯୋଡ଼ି ନାଗରା ରେ !

ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଖେଳୁ ଧୂଳି ଦାଗରା ରେ !

ସଜ ସୁନ୍ଦର ରଖି-ପାଖୁଡ଼ା

ସଜାଇ ଦିଅ ରେ

ତୁମ ମନାସର ପଥେ !

ଲୁହ-ତୋଳା ସାର ବୁଲିଲି ଝୁଲି ମୁଁ,
କେତେ ଇତିହାସ ଇତିର ପୁଲି ମୁଁ !

ପରୁ ଅନାଦର ତୁଠୁଁ ।

ଫୁଟୁ ଟକମକ ଅକୁହା କାହାଣୀ,
ଅଦେଖା ଗୁହାଣୀ,

ଫୁଟୁ ଟକମକ ଫୁଟୁ !

ସବୁ ହୃଦୟର ବେଦନା ତାଳି ରେ
ତାଳିରେ ତାଳିରେ
ଦୂର ଆକାଶରେ ଉଠୁ !

କିଏ ଅଛ କାହିଁ ?

ଦୁହୁ ଦୁହୁ ବୁକେ ଆଡ଼େଇ ଯାଅ ନା !
ରାଗି ରୁଷି ମତେ ଗାଡ଼େଇ ଚାହିଁ ନା !

ମୁହିଁ ସେ ତୁମର,
ନୁଆ ଜୀବନର
ଅମର କୁମର,
ମନର ଗୁମର,
ମୁହିଁ ଅସିତରେ ସିତ !

ମୃତ୍ତି-ପୋଷକରେ ଆତ୍ମକଳନା,
ରୁହା ଟୋପିକରେ ପ୍ରାଜ୍ଞ-ଛଳନା,
ମୁହିଁ ଅଭାବର
ଖଳ ସ୍ୱଭାବର
ସବୁ ଅନାଦର ମାତ !

ଯେତେ ବିଫଳତା ଅଧୀରା ଯାମିନୀ
ଯେତେ ବିଲୁଳିତା ବିଧୁରା କାମିନୀ
ତାର-ଫରୁଆରେ
ଝର ମରୁଆରେ
ତାର-ସୁରଭର ଶବ୍ଦ !

ମୁହିଁ କଟାଳିଲେ ସବୁ କଳିଗୋଳ
ମୁହିଁ ମଟାଳିଲେ ପ୍ରାଣ-କଳରେଳ
ମୁହିଁ ଅଗୀତର ଗୀତ !

ଡହ ଡହ କୋଟି ଡୋଳା-ଅଙ୍ଗାରେ

ମୁଁ ଆଜି କରବି ନାଟ !

ଡାକ ଡାକ ବୁଲୁ ରଣ-କାହାଳୀରେ
ନୂଆ ପାଠ-ପଢ଼ା ଗଣ-ଗୁହାଳୀ ରେ !

ଝଡ଼ୁ ପୁରୁ ପୁରୁ

ମାୟାର ମକୁଟା ପାଟ !

ଖୋଲି ଖୋଲି ତୁମ ଜୀବନର ମୁଣା,

ଆଣ, ଆଣ, ବେଗେ ରୁଧିରର ଝୁଣା !

କେତେ ଗୁଳି-ଗୁଳା-ଅନଳେ ପୋଡ଼ା ମୋ

ମୁହଁରେ ମୁହଁରେ ଗୁଟ !

ଧୂଆଁରେ ଧୂଆଁରେ

ଫିଟାଇବି ଆଜି

ମୁଁ ଯେ ଅବାଟରେ ବାଟ !

ମୁଁ ଆଜି କରବି ନାଟ !

ନୂଆ ଭେଳିକରେ ଭଳାଇ, ଭଳାଇ,

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରେ ବଳ ଟଳାଇ, ଟଳାଇ,

ଏ ଯୁଗ-ରାଇଜ, ଯମ-ଜଉଜିଷ କିଏ ?

ଆଖିରେ ଆଖିରେ

ପରଳ ରୋଉଟି

ଡାକ୍ତର ଗରଳ ସିଏ !

ଦିଅ, ଦିଅ ମତେ ଦିଅ ପଣାପାଣି !

କୁହୁକ-ଲୀଳାରେ ନେବି ମୁଁ ଉଡ଼ାଣି,

ନୂଆ ଜାତକର କପାଳ ପୋଛୁବି

ଭୟ-ଆତୁରୀଆ

ଯେତେ ଯା' ଅପାଠ-ପାଠ !

ମୁଁ ଆଜି କରବି ନାଟ !

ଜାଣେ, ଜଳ ଜଳ ଉଜଳ ଜଳେ ନା,
 ନୁଆ ବିଧାନର ବଢ଼ା ।
 ଜାଣେ, ଟଳ ଟଳ ଏବେ ତ ଟଳେ ନା,
 ମଲ୍ଲ ରଜନର ଛତି !

ଖାଲି କୋଳାହଳ, ଭୁଞ୍ଜା ଚହଳ,
 ଖାଲି ଯାଆଆସ, ଏ ଦଳ୍ଲ ସେ ଦଳ !
 ଖାଲି ଅସୁସ୍ଥାର ଉହଳ-ବକଳ
 ଖାଲି ସ୍ଵାର୍ଥର ରତ !

କାହିଁ ଶିଶୁମଥା ଚକଟି ଚକଟି,
 ବୃଦ୍ଧ-ଆଟୋପ ହସୁତ ଆକଟି,
 ତରୁଣ ଚମୁଛୁ କାଟିଖିଆ କଟା,
 ମାତି ନିଧୁବନେ,
 କି ସୀଧୁସେବନେ,
 ଆଜି ତ ଅସତ ଯତି
 କାହିଁ ସତ୍ତା ଯାଏ
 କୁଆଁ ଶ ନତି ଯେ;
 ଅସଙ୍ଗ-କୋଳରେ ସଙ୍ଗା !

ଅଭିସାର-ନିଶା ନୟନୁ ନ ଭୁଟୁ
 ସମାଜ-କଳରେ କେ ହାତ ପକାଏ, ଆରେ !
 ବ୍ୟାଠନ ନରୁଇ ପ୍ରୀତି-କଟକରେ,
 ଛଇ ଛଟକରେ
 ମରଣର ସୁଏ
 ଧରମ ଶୁଣାଇ,
 ଧନର କାତଟି ମାରେ !

କାମକୁତୁକିନୀ କଳା, ଲଙ୍ଗୁଳୀ
 ବୋହୂ କର ଆଶେ ଘରେ ମଙ୍ଗୁଳୀ,
 ଦୁକୁଳ ଖସାଇ ନିଜ ଦୁଲ୍ଲଭର
 କି ଲଜ-ସରମ ସାରେ !

“ମୋହ ବିନା ଏଥୁ ଆନ କେ ନାହିଁ ରେ !
 ଦର୍ଶନ ସବୁ ମୋହର ପାଇଁ ରେ ।”
 —ନିଜ ରୂପଗୀତି ନିଜେ ତ ଗାଇ ରେ
 କି ମୁକ ମରମ ଘାରେ !

ଯିଏ ତୁମେ ଯେତେ ମରଣ-ପୋଷା ରେ !
 ଶ୍ରେକର ଓଷାରେ
 ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶୀ ଦର୍ଶନ-ପାରେ
 ଅସାରେ ଅସାରେ ସାର !

ତୁମେ କି ଦେଖିନି,
 ତୁମର ମୁକୁରେ
 ସବୁ ନିଭିଯାଏ ସମୟ-ଗୁକୁରେ ?

ଯେ ମାଆ ହସଏ
 ନୟନନିଧରେ,
 ମାନବ କି କେବେ
 ଅବଧି ବିଧରେ ?
 ନଭେ ନା ରେ ତା’ର,
 ନଭେ ନା ଲୁହର ଗାର !

ତୋଳି ତୋଳି ଆଣ କାମଳ ମନରୁ

ବିଷ କନିଆର

ଉଡ଼ାଅ ଉଡ଼ାଅ ବାନା ।

କୋଟି ନୟନରେ ଅସୁମାର ବାଲି

କିଏ ସଜାଡ଼ୁଛି ନାଲି ଫିତା ଖାଲି;

ଅଫିସର ଘରେ ନାରୁଣୀ କାଶରେ

ଓଡ଼ିଶୀ ଭିତରେ ଓଁଲକ୍ଷ୍ମୀ ହାସରେ

ବାଡ଼ୁଛି ମାଉଁସ-ଖାନା !

ଆଜି, ମମତାର କି ମହାମଡ଼କ !

ଖାଲି ସମତାର ବିଷମ ସତ୍ତକ ।

କାହିଁ ବିବେକର

ବିଚାର-ଟେକର

ସମତା-ରେଖର ଦାନା ।

ଏଇ ନାଚେଁମୋର ଯାଉଁଲ ବେତ ଯେ !

ମହା ଜାଗରଣେ

ମହା ମରଣର

ମହା ଜୀବନର

ନିତି ଶରଣଦ

ପ୍ରୀତିବରଣର ।

କାହାକୁ ମାରିବ, କାହାକୁ ତାରିବ,

କାହାକୁ ରେ କେତେ ବିଷାଦେ ଘାରିବ,

ଜାଆଇଁ ଦେବ ରେ

କାହା ଦେହେ ଦେଇ ଚିଆଁ,

ହସ ଉଦାସୀ ରେ !

ହସ ଉପାସୀ ରେ !

ହସ ନିରମାଣୀ

ହସ ନିଆଣୀରେ !

ଲୁହରେ ଲୁହରେ ନିଆଁ !

ଏଇ ଲେଟେ ମୋର ମୁକୁଳା କେଣ ଯେ !

ଜଳଦୁ ଜଳଦେ

ଆକାଶୁ ଆକାଶ ପାରେ

ନୂଆ ଆଶିଷର ଧାରେ !

ମେରୁ କରପୁଟେ ଭୂସାର-ଫୁଲ ମୋ

ସାଗରେ ସାଗରେ ଉମ୍-ଝୁଲ ମୋ,

ଆଗ୍ନେୟ ରସେ ପ୍ରୀତିର ମୂଲ ମୋ ।

ଭୂମକୁ ରଖିବ ବସଦୁ ଆପଦୁ

ମୋ ପ୍ରାଣ-ପ୍ରଣତେ ବାରେ !

ଏଇ ନାଚେ ମୋର ଯାଉଁଳି ବେତ ଯେ !

କାଳିସୀ ଲଗିଲୁ ମତେ !

ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ବାଜୁ ଯୋଡ଼ି ନାଗର ରେ;

ଉଡ଼ୁ ଉଡ଼ୁ ମୋର ଧୂଳି ଘାଗର ରେ;

ନୂଆ ସଜନୀର ସୁରର ପରାଗ

ଝରି ଝରି ପଡ଼ୁ ପଥେ !

କାଳିସୀ ଲଗିଲୁ ମତେ

ଶୁକ୍ର ମେଘର ସୋପାନରେ

କେଉଁ ଏକ ବସନ୍ତର ପ୍ରଳିତ ପକ୍ଷଟିଏ ଭଳି
ଛୁନି ହସର କବିତାଟି ମୋର, ଆଜିର,
ଭାସି ଭାସି ଛୁଇଁଯାଏ ଯଦି ଭବିଷ୍ୟର କୂଳରେ—
ନୂତନତମ ପ୍ରଣୟରେ ଭଜା ଭଜା
ତେଲାଞ୍ଜଳକୁ ତୁମର—
“ଇଲେ, ମା’ଲେ” ! କହ ତମକବ ନାହିଁ ତ ଆଜି...
ଅତକିତରେ
ପୂର୍ବର ଆଞ୍ଜୁଳାଟିଏ ଟେକି ଫିଙ୍ଗି ଦେଉ ଦେଉ
ବିହ୍ୱଳ କେଉଁ ପ୍ରଣୟୀର ନୃତ୍ୟମୟ ଡୋଳା ଉପରେ,
ହଠାତ୍ ?

ସ୍ୱପ୍ନର ଖୋଇ ଭୁଟାଇ
ବିଦଗ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସରେ ତାହାର
/ ସଲସଲଏ ଯଦି ସେ ମନ୍ଦୁୟ ମାଳଞ୍ଜକୁ ତୁମର—
ଶିହରବ ନାହିଁ ତ ଖୁଆ ଖାଇ ନିଜଠୁଁ
ନିଶ୍ଚଳ ଭାସମାନତାରେ,
ଆହତ ଅହଂକାରରେ ପୁଣି ?—

ଶୁକ୍ର ମେଘର ସୋପାନରେ ଖୋଇ ଶରତର,
ଉଷା କି ଗୋଧୂଳିର ଲଲ ଲଲ ଚଟି ଭିତରୁ
ଥୁର ଥୁର ନରୁଇ ଲିଳି ପରି ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକ ପାଦରୁ
ଉଦାସ ଉଦ୍‌ବେଗରେ ?

କିଏ ଜାଣେ, ମଧୁର ନିଷ୍ଠୁରତାରେ
 ଠେଲି ଦେଇ ଦୁରରୁ ତାକୁ, ଦୁରକୁ,
 ଝରିବ ଯଦି ଆଶ୍ୱିନର ବର୍ଷା ଭଳି,
 ଲୁଚେଇ ନେଇ ପ୍ରଣୟୀର ପାଖରୁ ନିଜକୁ
 ଅଧୀର ନିମଗ୍ନତାରେ !!

ହୋ ହୋ ହସରେ
 ପହିରାବ ଯଦି ମୁକ୍ତ ତା ହୋଇ ସତେଇ ପ୍ରଗଳ୍ଭତାରେ !!
 ତୁମେ କ'ଣ ବାରିପାରିବ ସତେ ସେତେବେଳେ ?
 —ରୁଞ୍ଜଳ ଆଉ ଗହମର ହାହାକାରରେ
 ପଳିତ ପତଟିଏ ଭଳି
 ଛୁନି ହସର କବିତାଟି ମୋର,
 ଆଜିର,
 —ତୁମର ତ ?
 ଆଃ, ହରିତ ହୋଇଥିବ,
 ଚାନ୍ଦିନୀର ସଜଳ ଉଷ୍ମତାରେ ହଁ !
 କେତେ କାହାର !

ଇତିହାସର ବୈଠିକ ଆଜ୍ଞାପତ୍ର

ଠକ୍ ଠକ୍ କରି ନଗ୍ନ ଦେଇ
ସୁରକ୍ଷିତ ଆତ୍ମାଟିକୁ ତୁମର
ତତଲ ତତଲ ପାପୁଲରେ କେବେ,
ଛୁନୁଛନ୍ତି କରି ସଂଶୟର ଉତ୍ସାହରେ,
ଗୁଣିପାରିବ ଭଲ ଅନାତୁର ବେଦନାର କଡ଼ଗୁଡ଼ିଏ ?

ଦାରଦ୍ରବ୍ୟକା କାରୁଣ୍ୟର କାକଲକୁ ପୋଡ଼ି ପୋଡ଼ି
ଆଜର କେତେ କଲମୀ ମୁହଁର ତୋଟାମାଲରେ କେଉଁଠି
ହତାଶାର ଫଜାଲକୁ ହାସୁଡ଼ି ସୁସ୍ଥିର ବିଳାସରେ ଥରେ
ଝୁମି ଝୁମି ଝୁଣିପାରିବ ଭଲ ବିମୁର୍ତ୍ତି କେଉଁ କଳ୍ପନାର ସ୍ଥଳକୁ ?

କୁରୁଲେଇ ଦେଇ ସ୍ବପ୍ନର ବିକଳନରେ
ତେଜନାର ବିଭଗ୍ନ ରେଶୁଗୁଡ଼ିକ,
ବିଶ୍ବାସର ବ୍ୟଲର ଭିତରେ ସ୍ବପ୍ନର ଆକାଶଟିକେ ମାପି
କୃତଜ୍ଞ ଏକ କୃତଜ୍ଞତାର—
ଗୁଣିପାରିବ ଭଲ
“ବେକରର ହଲ୍”ର ଘୋଷ ସବୁ
ଗୋଷ୍ଠରୂପା କବିତାର ବେଗାଶରେ କେବେ ?

ନାଃ

ଇତିହାସର ବେଠକଖାନାରେ ତୁମର

ତେଲାକୁ ଚରଖା ଯେ ଖାଲି ରୂପାର !

ସିନ୍ଦୂର-ଗୋଲା ଗାନ୍ଧିଟୋପିର ପାଖେ ପାଖେ

ମହାତ୍ମ୍ୟର ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ; ବ୍ରଜ୍ଜିର ।

(ଲଲସାର ଦଂଶନରେ ଲଘୁମାନ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣାଭୂଷିତ ସେଥିରେ,

ଅଗୋରବ ନୁହେଁ ନିଶ୍ଚୟ !)

ହେଇ, ସେଠି ଗୋଲପର ମାୟାରେ

ମୃତ କେଉଁ ଯୌବନର ଜବାହାର ଜ୍ୟାକେଟଟା

ବୈଗୁଣ୍ୟର ବ୍ରାକେଟରେ !

ଇଏ ! ପୁଂଜର 'ଖଟମଲ୍' ସବୁ ସାଲୁ ସାଲୁ ଯେ ସେଥିରେ !

ଭାବୁର, ଏହା ଭୟନା ବୋଲି,

ସହଜୟା କେଉଁ ତାନ୍ତ୍ରିକତାର ?

ଦୃଷ୍ଟି ବୋଲି ତେଜସ୍ଵି ଯୁକ୍ତ ।

ଲୌକିକ କେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିର ଯାନ୍ତ୍ରିକତାରେ :

ତୁମେ କ'ଣ ସେଇ ନୁହଁ

ଯାହାକୁ ଦେଖନ୍ତୁ ଆସି ବିଦେଶୀମାନ ନିଶିଗନ୍ଧାଏ

କୂଟତାର କାର୍ ଟିକୁ ଛୁଟାଇ ଦେଇ ଗୁଣକ୍ୟପୁଷ୍ପର ଗର୍ଭକୁ ?

ହସନ୍ତ ଟିକିଏ, ମାକିଆଭାଲି ରୂମାଲରେ

ଯାହାକୁ ଗୁଣି ଲୋକସଭାର ବିବରଣୀ କି ଗେଜେଟର ପଛରୁ

ହସପିଟାଲ୍ ସେବିକା କି କଲେଜର ଶିକ୍ଷିକା,

ପୃଷ୍ଠା ପରେ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇ ରଙ୍ଗୀନ୍ କେତେ ଭୁଲ୍‌ବାର !

ନା,ନା,ନୁହଁ ; ତୁମେ ନୁହଁ ସିଏ !
 ସଜଳ ଏକ ସତ୍ୟ ତୁମେ, ନୂତନତମ ସଭ୍ୟତାର ସଂଧ୍ୟାରେ ।
 ସମ୍ବାଦର ଶିରୋନାମାରେ ଦୈନିକ
 ଧୂସ୍ରାସର ସମର୍ପନ କେତେ,
 ଚଳନ୍ତି ରୋମାନ୍ସର ଅସରନ୍ତି ବିବସାର ପୁଣି !

(ବେଳେ ବେଳେ ତାହା କ'ଣ ସଙ୍କୁଚିତ କରେନା
 ତୁମକୁ ଆଉ ମୋତେ ?)
 ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଏକ ମିଥ୍ୟା ପୁଣି ତୁମେ !
 ଅନୁଚାରିତ ଅବ୍ୟୟ ତୁମେ,
 ମାତ୍ର ଆଉ ତଥାପି ଯେତେ ଭୁଲ୍ଲୁର !

ମନ୍ତ୍ରୀର ବିକୃତ ପରି ବିଧାନର ବିକୃତରେ,
 କଟାକ୍ଷର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଭଳି
 ସୁଗନ୍ଧ ସଂପାଦନାପୂର୍ବକ ସବୁ,
 ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟର ଅନ୍ତରେ ?
 (ଯାହା ପ୍ରସାରିତ କରେନା ଆମକୁ,
 ବେଶ୍ ଗାଣିତିକ ପୁଣି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଯଦର୍ଥ !)

ଅତୃଷ୍ଣା ଏକ ରେଲ୍ ର ଭଳି
 ତୁମେ ହିଁ କ'ଣ ଗଡ଼ି ଚାଲି
 ବୁଦ୍ଧିଷ୍ଟ ଯେତେ ଶିଳ୍ପର ଉପରେ ?

ତୁମେ ହିଁ କ'ଣ ଟିଡ଼ାଇ ଦେଇ ଧର୍ମଘଟ ପାଇଁ
 ସ୍ଳୋଗାନ ଉଠା, ମୈତ୍ରୀର !—
 ଦରଦାମର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଦକ୍ଷିଣା ଓ ଦୟାର ପାଇଁ ନିଜର,
 ତେଣେ ତାଲୁ ଠୁଙ୍କ ପ୍ରାଣର କାରଖାନାରେ !
 ତା'ପରେ ସେ କି ଉତ୍ସବ ଦୁଃଖ ସତେ
 ସାଂସ୍କୃତିକ ତାଲିରେ, ସାମାଜିକ ମାଲିରେ !

କେବେହେଲେ ପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇବ ଭଲ ମଧୁର ବ୍ୟସ୍ତତାରେ,
 ନିଶ୍ଚଳ ବାତୁଳତାରେ ଅନ୍ତତଃ !
 ରକ୍ଷିତାର ଦୈହିକ ଅସୁସ୍ଥତାରେ ସାମାନ୍ୟ,
 ସକାତର ଆଭିଜାତ୍ୟ ଭଳି,
 ସହିଷ୍ଟୁ ରହି ମୁଖମୁଦ୍ରାର ଆଶ୍ଚାନ୍ନରେ ?

ନା, ନା ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ନୁହେଁ ମୁଁ !
 ଜୀବନଠାରୁ ବଳି କୃଷ୍ଣ ମୁଁ, ଶୁଭ୍ର ମୁଁ !
 ମୃତ୍ୟୁଠାରୁ ବଳି ଭେଦ୍ୟ ମୁଁ, ବୋଧ୍ୟ ମୁଁ !
 ତୁମର ଅସ୍ତିତ୍ବରେ ହିଁ ଆଜି କେତେ କେତେ ଦିନାନ୍ତ ମୋର—
 ଶାନ୍ତ ଅତି ଗ୍ୟାସୀୟ ଆଶ୍ବାସରେ
 ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରାସ୍ତା ଗଡ଼େ
 କଠିନ ଆଉ ମସଣ କପାଳରେ ତୁମର,
 ସଂଗତ କରେ ବୋଲ୍‌ଡର-ଡବ୍‌ଲରେ
 ବ୍ୟଥାର ବନ୍ଦରରେ ଆଜି ।

ତୁମର ଶ୍ରେଣୀମୟ ଅଫିସ୍‌ସ୍‌ଲୁ କୁଳର କ୍ଳୀବର ଉପରେ,
 ତୁମର ଅନୁବର ବବରତା ଉପରେ.
 କଟୀନରୁ କସାୟ ମଣ୍ଡପର,
 ବିଦ୍ୟୁନ୍ମୟୀ ମେଖଳାକୁ ଖସାଇଦେଇ ହସାଇ ଦିଏ
 ନିଷ୍ଠୁରୁଣ ନିଃଶ୍ବାସ ଖାଲି ଫୁଟିପାଥ ଶିଶୁର ।

ଆଉ,—ଜନସୂତ୍ରୀ ପୃଥ୍ବୀଟି ମୋର
 ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ନ କରୁ
 ଏକମାତ୍ର କାମନାର ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ସେଇ

ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରେ ନିଜକୁ ନିଜେ,
 ଭରସାନ୍ ଭରମୟ ଦେହରେ
 ଯୁଗାନ୍ତର ଅସ୍ଥିତର ଚଟରେ !
 ଶ୍ଵାସମାନ ବନ୍ଦୁର ବସ୍ତୁତ୍ଵରେ !

ତେଣୁ ନୂତନତମ ପ୍ଳାଜ୍ଜମା ମୁଁ,
 ନୂତନତମ ପ୍ରୋଟୋଜୋଆର୍କୁଉସ୍ ମୁଁ,
 ଉଦ୍‌ଭାସ ମୁଁ !

ଟିକ ଟିକ କରି ଅରକ୍ଷିତ ଆତ୍ମାକୁ ମୋର,
 ସ୍ନେହର ସଂହୃଦରେ ଆଜି
 ଛୁନ ଛସ କରି
 ପୂର୍ଣ୍ଣାମୟୀ ବେଦନାରେ ମୋର
 ବୁଣେ ଖାଲି—

ନାଃ, ପାରି ନାହିଁ,
 ପାରିବ ନାହିଁ ତୁମେ !
 ଦେଖ, ମାତ୍ କରନା କିନ୍ତୁ,
 ମାତ୍ କରେନା ମୁଁ !
 ନିର୍ମମ ଉଦାରତାର କ୍ଷୀଢ଼ାରେ !!

ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ସାକ୍ଷାତରେ
 ବୈଦେଶିକ କିନ୍ନର କାଫେରେ କେଉଁଠି,
 ଅପରାଜିତାର ଆକର୍ଷଣ ଭଳି
 ଦୃଷ୍ଟିର ନେପଥ୍ୟରେ,—
 ନବାକ ହୃଦ ଟିକିଏ ମୁଁ
 ସବାକ୍ ଖୁଆ ଟିକିଏ ମୁଁ
 ବାସ୍, ଏତିକି !

ତୁମରି ମମେଁ ପଣେ

ନିଭୁତେ ତୁମ ପତାର ପର୍ଦା ଖୋଲି
ହୃଦୟ ଯେବେ ମୋ, ତୁମର ମମେଁ ପଣେ;
ଚିର ଜାଗରୁକା, ଚିର ନିନ୍ଦିତା ଆଗୋ !
ଅନାଥ ହଜି କି, ତୃପ୍ତି-ଭୁଷ୍ଟର-ରସେ ?

ଦୁର୍ଲଭ କେଉଁ ବନ୍ଧୁ ଧରିନି କଡ଼ ?
ଚିନ୍ତିତା ତୁମ ବିଦେଶୀ ପୃଷ୍ଠା ଚିରି...
ପ୍ରାର୍ଥନା ମୋର ଭୟ ନା-ଜୀର ସମ
ନ ଭେଦି ଭେଦେ କି ତୁମ ମନ୍ଦୟ-ଶିଶୁ ?

ସମ୍ଭାଳ ରଖୁଁ ସୁସ୍ଥ ଭବନା-ବାସ,
ସତ୍ତା ଏଣି କି ଚଂଚଳ ମନ-ବନେ
—ଅହେତୁ ଆଗମେ ଅନାକାଞ୍ଚିତଟିର !—,
ସ୍ଥଳତେ ଶୁଣି କି କମି ତ ଅପଦନେ ?

ଭଗ୍ନ ରାଣର ବିଦ୍ରୁପେ କେତେ ଛବି !
 ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ରସାଣେ ବର୍ଣ୍ଣବିଦ୍ୟାନ ପର !
 ବିସ୍ମୃତ-କଣେ ଶୁଷ୍କ ରାଗିଣୀ-ରେଣୁ
 ଉଦ୍ଦାମ ରୋଲେ ମୃଦୁ ସଫସ-ଝର !

ପ୍ରଳାପିକା-ତୁମେ ! ସମ୍ମୋହେ ଉଠି ଖରେ,
 ନିବନ୍ଧନେ ଗୋ ସମ୍ଭାଷି ଆସୁଁ ମତେ,
 ସ୍ନିଗ୍ଧ କପୋତୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରାର ମଳ ପୋଛି
 ସକୋରେ-ପୁଣି ରହ ତନ୍ଦ୍ରାର ପଥେ !

ଆତ୍ମ-ଗୋପନେ ଆବରଣୀ ଟାଣୁଁ ଅରେ
 ଯାଏ ଝରଯାଏ ଆତ୍ମମୁକୁଳ କାହିଁ
 ନଗ୍ନ ଦିନର ବଚତ ଅନୁରାଗ
 ଦଗ୍ଧ କୁହର ଅଭିଯୋଗେ ଅବଗାହି !

ଦିଶେ, ମୃଗୟୁର ଚର୍ମ ତୁଣୀର ଦିଶେ !
 ଗଡ଼େ ଭଙ୍ଗାର, ପ୍ରାଣ-ପତ୍ନୀରେ ଗଡ଼େ !
 କେଉଁ ବିଳାସୀର କନକ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ
 ସ୍ମୃତି-ପଣତର ଛନ୍ଦ ଦସିରୁ ଝଡ଼େ !

ଜାଣେ ମୁଁ, ତୁମର କେହି କିଛି ନୁହେଁ, କେହି
 ତୁମେ ସରାଇର ଅରୁପ ରୂପର ସାକ୍ଷୀ !
 କେତେ ମରମୀର ସନ୍ଧ୍ୟାସ-ବ୍ୟଥା ମେଲେ
 ତୁମେ ଖେଳ ଖାଲି ବିଶ୍ୱ-ବିଭୂତି ମାଣି !

ହୃଦୟେ ତୁମର, ଜାଣେ ମୁଁ, ଶ୍ରୀମତୀ କେତେ
 ଯାପିଥିବେ ଆସି ସାନ୍ତ୍ବନା-ସୁଖେ ରାତି,
 ରକ୍ତ-ଅଧର ଦଂଶି କି ସମାବେଶେ
 ଦଳିଥିବେ ତୁମ ତାପିତ ତାମ୍ରଛାତି !

ଆସିଥିବେ ଭୁଲି ବିଦ୍ୟାବାଗୀଶ କାହୁଁ
 ବିନୟଗର୍ବେ ବଖାଣି ତହିଁ ବେଗେ !
 ଭିକ୍ଷୁ କେ ତାଳି ଲୁବ୍ଧ ଦେହର ଶ୍ରେଷ୍ଠା
 ଝାସିଥିବେ ପ୍ରାଣ, ନବ ନିର୍ବାଣ-ମେଘେ !

ମୋଡ଼ି ପରି ଖୋଲି ପତାର ପର୍ଯ୍ୟା କିଏ
 ତଳୁଥିବେ ଏଡ଼େ, ରଶ୍ମିର ଧାର ଇଡ଼ି
 ବହୁଭୁକ୍ତା ଗୋ, ପ୍ରୀତି-ଅଭିଜ୍ଞା କହ !
 ଉନ୍ମାଦେ ଧରେ ପ୍ରାଣ-ଶତଦଳ ଭଡ଼ି !

ରୁମ୍ଭନ କାର, କଳା-କୁଝୁଝୁଟୀ ରୁରି
 ଝରଝର କେବେ ତଣ୍ଡୁର ପାରାବାରେ
 ଧୀର ସଂଶୟେ ଆଶ୍ୱାସି ରୂପମୟ !
 ଅରଝର ଭଲ ଆହ୍ୱାନ-ହାହାକାରେ !

ସଂକୋଚ କାହିଁ ! ବଜା ! କଙ୍କଣ ବଜା !
 ପ୍ରୀତି-ପଙ୍କରେ ଶୁଣଶୁଭ୍ରା ମୋ ନଟି !
 ସଞ୍ଚର ତୁମ୍ଭ-ସଂଗୀତ-କୁଳେ
 ମୁଗ୍ଧ ମୁଁ ପଡ଼େ, ହେମ-ଜ୍ୱଳନ୍ତ କଟୀ ।

ନମି ଲଳାର ନାହିଁ, ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନାହିଁ !
 ଶାଶ୍ୱତ ବ୍ୟଥା ନିବ୍ୟାସେ ଦିଅ ଢାଳି;
 ମସୀ- ପଲ୍ଲବେ ଶଶି ତା ଶଶି ଆଗୋ !
 ଅଶ୍ରୁ-ଶିଖିରେ ମୃଣୁୟା ପାପ ଜାଳ !

ସଙ୍ଗମେ ଆମ ଗ୍ରହଚାରକାର ଭ୍ରୁଣ
 ଗର୍ଭରେ ତୁମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉ ସଖି !
 କଳି-କଶଳୟେ ଶୁଭ ଉତ୍ସବ ରସ
 ଅଶ୍ରୁ-ଅନଶ୍ରୁର ଅନ୍ୟେ ଯାଉଁ ରଖି ।

ଆତ୍ମୀୟ ମୁଁ ଯେ, ବୁଝି ନ ଯାହାକୁ ତୁମେ,
 ଆସେ ଯାଏ କେବେ, ମୁଁ ମୁଁ ଅବକାଶ !
 ଛନ୍ଦଗହଳେ ଶବ ଉପର, ପ୍ରିୟା !
 ନିର୍ଣ୍ଣୟ କୁକେ ସବୁ ପରହାସ ?

ଆରେ ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ

ଆରେ, ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ ରେ ମୋହର !

ଆରେ ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ !

ଅନ୍ଧ ନୟନେ ବରଣ କରିଲୁ

ଏ କି ଏ ଦୈନ୍ୟ !

ଭାବର ଦୈନ୍ୟ କ୍ଳେଶ !

ବନ୍ଧ କରି ତୁ ଜୀବନ-ସରିତ

ମଂଦିର ତଳେ ତଳେ ରେ ଡୋହର,

ପ୍ରସ୍ତର ତଳେ ତଳେ, !

ରୁଦ୍ଧ କାରରେ

ତୁଚ୍ଛତା ଘେରା

ସଂସ୍କାର-ସ୍ତରେ

ପିଣ୍ଡ କରିଲୁ

ଶକ୍ତି ତୋ ପଳେ ପଳେ !

ପଶ୍ଚାତେ ରଖି ଦୃଷ୍ଟି ନୟନ

ସୃଷ୍ଟିର ପଥ ମଣିଲୁ ଅପଥ

ଗବିତ ହେଲୁ ମୂର୍ଖ-ଆହତ !

ଦୁଃଖ, କଷଣ, ଲଜ୍ଜା ସହିଲୁ

ଧରିଲୁ ଭୟ-ବେଶ

ଆରେ ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ !

ଶଙ୍ଖ ତ କେତେ ବାଜିଲା ଦୁଆରେ
 ନିଦ୍ରା ଛୁଟିଲା କାହିଁ ରେ, ତୋହର
 ଚିତ୍ତ ଉଠିଲା କାହିଁ ?

ପ୍ରୀତି-ଫାଲଗୁନେ ଘାସ ପରାଗେ
 ପୁଣ୍ୟ ଫୁଟିଲା ନାହିଁ !

ପଙ୍କଜ ହେଲା ଜୀର୍ଣ୍ଣ-ସଲିଳ,
 ଗରଳେ ଭରିଲା ଦକ୍ଷିଣାନ୍ତ !
 (ପ୍ରାଣର ପ୍ରସାସ ସରିଲା ତଳ ?)

ଲୁଲିଲା ଚର୍ମ, ଯଉବନ ତୋର
 ଅରିଲା ପକ୍ଷ୍ମ କେଶ !
 ଆରେ ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ !

ଦଳିତ ମାନବ ଅନ୍ତର ଭେଦ
 ଛୁଟିଲା ମୈତ୍ରୀ-ରାଶି ରେ ତୋହର
 ଉଠିଲା ସାମ୍ୟଗାନ !

ଜଗନେ ଶୁଭିଲ ବୁଦ୍ଧର ବାଣୀ
 ଶୁଭ ହେଲା ନି ପ୍ରାଣ ?

ମୁକ୍ତିର ଲାଗି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସାଜି,
 ଅଙ୍ଗେଷ୍ଟ୍ରବହିଲୁ ବ୍ୟଥାରାଜି
 ପ୍ରଗତିର ଗଲ ସ୍ତମ୍ଭନ ଭାଜି !

ବିସ୍ମର ତୋର ବିଶ୍ୱ-ଚେତନା
 ଉଷ୍ମ-ମୁଠିରେ
 ହେଲୁ ଧର୍ମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ !
 ଆରେ ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ !

ଚନ୍ଦନ ଲେପି ଶିଳାତୁଳସୀରେ

ତାଳିଲୁ ଉକ୍ତି-ଲୋର ରେ ତୋହର

ପାଳିଲୁ ମୁକ୍ତି-ଖୋର !

ନାହିଁ ଯିଏ ନାହିଁ, କାର୍ତ୍ତନେ ତାର

ଧରିଲୁ କଳ୍ପା-ଖୋର !

(ହାଇ ରେ ଅଛ ! ଲୋକକେ ରୁରୁ !

ଲୁହା-ଶୁଖିଲ ତୋର ରେ ଦେଶ ମୋ’

ସଂସାର ଦୋଷ, ତୋର !)—

କେତେ ଉପବାସ ଆତ୍ମ-ପୀଡ଼ନେ

ସଂସାର କେଉଁ ନନ୍ଦନ ବନେ

ଲଭୁ କି ମହାମୋକ୍ଷର ଧନେ !

ମୁକ୍ତି ତ ଦୁହେଁ ଜଗକର ଆରେ— !

ସୁଖ-ସ୍ୱପ୍ନର ଲେଶ,

(ଦୂରତ ହୁଏ କି ସଂସାରଧନେ—

କଳ୍ପ-ଲିପ୍ତ ଦେଶ ?)

ଆରେ ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ ।—

ଯଜ୍ଞରୁ ତୋର ଆଦ୍ୟ ଖେଳିଲୁ

‘ସମିତି ସମାଜ’,

ମହାକାଳ-ବୁଦ୍ଧେ ମୁକ୍ତି-ନିଆନ୍ତା

କିମହାମନ୍ତେ ଖେଦ ଅମର ତଳ !

ନୋହୁ ଦୁର୍ଭାଗା, ନୋହୁ ଦୁର୍ଭାଗା

ଦେଶ ତୁ ମୋହର—

ଦୁର୍ଭାଗ ତୁ ଯେ !

ଦୁର୍ବାର ତେଜେ—

ଜାଗ ରେ ଉର୍ଜ୍ଜ୍ୱଳ !

ଦୁଗମ ଦୁର ମୁକ୍ତି ସରଣୀ

ପ୍ରଜ୍ଞାର ଧାରେ,

ମନେ ଘେନ କାରେ !

ପ୍ରଳୟ ନୃତ୍ୟ ଥଳ ରେ ଦେଶ ମୋ !

ଅଖିଳ ଜନର ଐକ୍ୟ-କରଣୀ,

କର୍ମପ୍ରେରଣା ବଳ !

ବିପ୍ଳବ ଆଜି ବିଶ୍ୱଦୁଆରେ

ନିଃସ୍ୱର ଆଜି ନିଃସ୍ୱ ସାହାରେ !

ଦଳିତ ଜନର ସଂଗ୍ରାମେ ଆମ,

ରକ୍ତ ଶୋଷଣ,

ଧର୍ଷଣ ହୁଏ ଶେଷ, ରେ ଦେଶ ମୋ !

ଭ୍ରାତ୍ୟବିଧାୟୀ ଦେଶ !

ଧର ବିପ୍ଳବୀ ବେଶ ରେ ଦେଶ ମୋ !

ପ୍ରାଣ-ସଂଧ୍ୟା ବେଶ !

ଆଦିମ

ନିଜକୁ ନିଜେ ନଖେଇ
ଫିଙ୍ଗିଦେଲି,—ଉପରକୁ ତୁମର !
ଇସ୍ ! କି କଥାଟା !
ତୁମେ ତାକୁ ଚାହିଁଲାନ ! ଶୁଣିଲ ବା !
ତା'ପରେ ଦୁହେଁ ଚାଲିଗଲୁ ଜଙ୍ଗଲକୁ,
ନାହିଁ ?

ଝାଲ ଗମ୍ଭୀର,
ଫେରିଲୁ ଯେତେବେଳେ
କେତେ କେତେ ରଖିର ବଢ଼ିଲ ଝରିଯାଇ ନଥାଏ ବା
ବାଟରେ ଆମର,
କଲିବିଲି କରି ଆମକୁ !
କେତେ କେତେ ଗଲିଗରେ ଭରିଯାଇ ନଥାଏ ବା
ବିଲିବିଲେଇ
କିଆରୀଗୁଡ଼ିକ, ସୁରର !
ବାହାରିଲ ତୁମେ ସ୍ୱପ୍ନରୁ ପୋଷେ ସିଝେଇବା ପାଇଁ !
ମଙ୍ଗଳକୁ ନୁହେଁ ତ ?

ଇଃ, କଣଟାଏ ! ଝୁଣି ପଡ଼ିଲି ମୁଁ !
 ଦାନ୍ତେଇ ଦେଲି ମାଙ୍କଡ଼ାମିରେ;
 ଗଳିଗଳି, ଗଳିଗଳି ସେଥିରେ
 ଗୁଡ଼ିକଲେ ଉଷୁମେଇ ଏମିତି ପଚେଇଥିଲ ତାକୁ ?
 ଯାହାକୁ ଫିଙ୍ଗିଥିଲ, ଆଃ !
 ସେଇ ଯେ ମୁଁ ନୁହେଁ ତୁମେ !

ହସୁଥିଲ ସେତେବେଳେ

ଦୁଷ୍ଟାମିର ସନ୍ତୋଷରେ
 ଉଲ୍ଲର ବଲ୍‌ଟିକୁ କାମୁଡ଼ି
 ବସଷ୍ଟାଣ୍ଟରେ କେଉଁଠି

ଗଡେଇ ହେଉ ନଥିଲ ତ

ପାଗଲ ଜହ୍ନଟାକୁ ?

ଦେବତା ନାହିଁ ଭୁବନବନେ,

ଦୁଆର ତୋର ରୁଦ୍ଧ କରି
ନିଜର ରଚି ନିବାସନ
ଅଜ୍ଞିତାର ଦେଉଳ ତଳେ
କାହାର ତୋଳୁ ସିଂହାସନ ?
କିଏରେ କିଏ, ଦେବତା ତୋର ?
କାହାର ଲାଗି ହେଉ ରେ ଶ୍ରେଳ ?
ଧାନ୍ତଦେଇ କେଉଁ ସେ ଦେଶେ
ସ୍ବପ୍ନେ କରୁ ସଂଚରଣ ?

ବିଶ୍ବର ସେ ବିଶ୍ବର କେ ?
କି ଯାଏ ଆସେ ତାହାର ସାଥେ ?
ତାହାର ଲାଗି ଅନ୍ଧ ଭଳି
ଗୁଲୁରେ କଥା ରକ୍ତ ହାତେ ?
ବନ୍ଧ କରି ଶତ୍ରୁଧାରୀ,
ପାଶେ ତୋଳୁ ନିବିଡ଼ କାର !
କଲ୍ଲନାର ପ୍ରତିମା ପାଶେ
ପୂଜନ ରତୁ ସଂଜପ୍ରାତେ !

ଝଂଝା ଉଠେ ଆକାଶେ ଯେବେ
 ବନ୍ୟା ଆସେ ପ୍ରଶ୍ନରେ କୁଟି,
 ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଯେବେ
 ସଉଧ ଶିର ପଡ଼ଇ ଭୂଟି,
 ପ୍ରେୟସୀ ଏଡ଼ି ପ୍ରେମିକ ଦୁଃଖ
 ଶୁଅଇ ଯେବେ ମୃତ୍ୟୁ-କୁଳେ,
 ପୁଣ୍ୟହର ରମଣୀ ଯେବେ
 ଧରଣୀ ତଳେ ପଡ଼େ ରେ ଲୁଟି,
 ଈଶ୍ଵର ତୋ ମଉନେ ରହେ
 ଆସଇ ନାହିଁ ଶିଳାରୁ ଉଠି !

ଗୋଟିକ ଲାଗି କୋଟିଏ ଯେବେ
 ଚମଇ ଯାଇ ସମର ଭୂଇଁ;
 ଦିଅଇ ତାଳି ଉଷ୍ମ ଲହୁ
 ଶାଶିତ ଶତ ଖଡ଼ଗ କୁଇଁ;
 ଦେବତା ତୋର ମାରବେ ହସେ
 ଗନ୍ଧାରୀରେ ଲୁଚି କି ବସେ ?
 ଜଗତ ଘେରି ଜଳଇ ସିନା
 ନିଠୁରତାର ହିଂସ୍ର ଜୁଇ ।

ପାଟଇ ଯେବେ ଧରଇ ବୁକୁ
 ଧ୍ଵଂସ ଆସେ ମୂର୍ତ୍ତି ଧରି;
 ଲେଟଇ ଯେବେ ଜୀବନ ଶୋକେ
 କ୍ଷୁଦ୍ର ତୋର କାହିଁରେ ହରି ?
 ସିଂଧୁ ଯେବେ ଗରସେ ନାହା,
 ଦେବତା ତୋର ନ ହୁଏ ସାହା !
 ନୟନ କୋଣେ ତପ୍ତ ଜଳ
 ଉଠଇ ସିନା ବ୍ୟର୍ଥେ ଭର !

ତୁହି ରେ ଖାଲି ସୁଦ୍ଧ ଘରେ
 ବସୁ ରେ ଘେନି ସୁଦ୍ଧ ଭାବ !
 ଭସାଉ ନାହିଁ ପୁଲକ ଭରେ
 ଅତଳ ଜଳେ ଜୀବନ-ନାବ
 ଜଗନ୍ନାଥ ପଛୁ ଦେଖୁ,
 ତଥାପି ତା'ର ପତାକା ଟେକୁ !
 ପଲ୍ଲୀପୁରେ ଅଜ୍ଞାତ ସେ,
 ତୋଳୁ ରେ ତା'ର ବିଜୟ-ରାବ !

ବୁଦ୍ଧି ଅଛି, ବିବେକ ତୋର
 କ୍ଷଣକୁ କ୍ଷଣ ଉଠଇ ଜାଗି,
 ତଥାପି ତୁ ରେ ସ୍ବାଧୀନ ନୋହୁ
 ବୁଲୁ ରେ ଖାଲି ଭିକ୍ଷା ମାଗି !
 ଯେ ଯାହା କହେ ନେଉ ରେ ମାନ
 ଯେସନେ ତାହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଣୀ !
 ସେଇ ବାଣୀରେ ମୁକ୍ତି ତୋର
 ମରୁରେ ମରୁ ତାହାର ଲାଗି !

ବାହୁରେ ନାହିଁ ଶକ୍ତି ତୋର
 ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ନୁହେଁ ଅଙ୍ଗେ ଭର,
 ଯୌବନରେ ଦୁର୍ବଳ ତୁ,
 ଗ୍ରାସଇ ଆସି ସହାସେ ଜର ।
 ରଖି ସୁଅ ଖେଳଇ ପାଶେ,
 ଅନ୍ଧକାରେ ମରୁ ତୁ ସାସେ !
 ରହଇ ପଡ଼ି ବିଶାଳ ନଭ,
 ଶସ୍ୟମୟୀ ଶ୍ୟାମଳ ଧର !

ସ୍ୱପ୍ନ କେବେ ଦେଖିବୁ କରେ
 ହିମାଳୟର ଶୃଙ୍ଗ ପରେ ?
 ଜୀବନ ଆଗେ ଛୁଟିବୁ କରେ
 ସୁଦୂର ଦେଶେ ଆବେଗରେ ?
 ମାନବ ତୁ ଯେ, କ୍ଷୁଦ୍ର ନୋଡ଼ !
 ଅନ୍ତରରେ ପ୍ରତିଭା ବୋହୁ !
 ବୁଝିବୁ କରେ ସତ୍ୟ ଏହି
 କର୍ମ ତୋର ନିୟତ ଧରେ ?

ମନୁର କଥା ସତ୍ୟ କହୁ,
 ଶତେକ ଶତ ବର୍ଷ ପରେ !
 ଯୀଶୁର ମାତ ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ,
 ତହିଁରେ ତୋର ଆତ୍ମା ଧରେ !
 ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରେମେ ସରଳ ବାଧା
 ପୂଜୁ ରେଝୁମୁଖେ କୃଷ୍ଣ-ରାଧା !
 ଅଦ୍ଭୁତ ତୋ ଦର୍ଶନରେ
 ଅନ୍ଧକାର ନିବିଡ଼େ ଧରେ !

ସବଦ୍ୱାରା ବଶେ ତୁ ରେ,
 ବଞ୍ଚିତ ତୁ ସକଳ ଧନେ !
 ଖୋଜୁ ରେ ବୁଝା ଜୀବନ କଥା,
 ଦେଉଳ ତଳେ ଶୂନ୍ୟ ମନେ !
 ଶିଳାରେ ପିଟୁ ମୃତ୍ୟୁ ଖାଲି,
 ଯାହାପଥେ ତପ୍ତ ବାଲି
 ନାହିଁ ରେ, ନାହିଁ ଶୀତଳ ଛାଇ,
 ଦେବତା ନାହିଁ ଭୁବନ-ବନେ !

ଧୂଆଁର ପିଣ୍ଡୁଳାଟିଏ

ଶିମ୍ବଲିଫୁଲେ ସରମ୍ ତୋର ଲଲ୍
ଶାଲର ବନେ ଜହ୍ନ-ଉଆଁ ରାତ୍ !

ଶୁଣୁତ ଆଜି ତ ?

ସଜନି ! ମନେ ମାଦଲ ମତୁଆଲ୍
ମରମ୍ ପରେ ମରମ୍ ରଖେ ହାତ !

ନେପଥ୍ୟ ରାଗିଣୀଟିଏ

ଶବ୍ଦର ଛୁପୁା ଯେ !

ଖେଳୁନି ଆଖିରେ ?

ନିବିଡ଼ ତାରଲ୍ୟେ ଥରେ
ହାତରେ ନ ଲଗୁଁ ହାତ
ଅଟଳ ସୁଖପ୍ତେ
ନିବାତ ଶିଖାର ତଳେ
ମହମ ବଞ୍ଚାର ?—

ପଡ଼ୁନି ମନେ କି ?—

ଏମନ୍ତ ନବେଦ୍ୟ ରାତି, ପହଲି ଗୁଲ୍‌ଗୁଲି,
 ଅରିଲ ବରଲେ ଆଉ ଅରିଲ ଟେବଲ ।
 ଟୁଂଟାଂ, ଟୁଂଟାଂ,
 ଗିଲ୍‌ସୁଁ ଗିଲ୍‌ସେ ବାଜି
 ତାଲକେ ଦି' ତାଲ !
 କାନ୍ଥ କରେ କରେ ଠିକ୍ ଝର୍କା ସେପଟେ
 କୁଁକୁରିଲ କିଏ ?
 ନାହିଁ, ନାହିଁ, ମୁଁ ନହେଁ !
 ଥୁର୍ ଥୁର୍ ଝୁଲରେ ଝୁଲରେ ଝୁଲି ବେହାଗ-ବାହୁନାମେଲେ
 ସୁର୍ ସୁର୍ ଦାଦରା ?—

—କୋଇଲ-ଫୁଲେ ଲଗିଲ ଆଜି ଆଶ !
 ମାଟିର ରସେ ଜୁକୁରୁ ଜୁକୁ ହିଆ ରେ ଧନ୍,
 ଜୁକୁରୁ ଜୁକୁ ହିଆ !
 ମୁଗୁନ ମୁହେଁ ଝର୍କା ରେଖେ ଦାଗ !
 କୁଟ୍‌ଦ ତୁ କି ?
 ଫୁକୁରୁ ଫୁକୁ ଠିଆ, ରେ ଧନ୍,
 ଫୁକୁରୁ ଫୁକୁ ଠିଆ !—

ଚକ୍ ଚକ୍ ଶ୍ଵେତ-କାଠି
 ଶଙ୍ଖର, ଛୁତିରେ !—

—ଖଣିର ତଳେ ମଣିର ନଈ
 କୋଇଲ ପୋଡ଼ି ଲଲି ଲେ, ଧନ !
 ଶିମ୍ଲିଫୁଲେ ମରମ ପୋଡ଼ି, ଲଲି !
 ମହୁଲ୍ ମାୟା ଆଶ, ଲେ ବେଗେ, ଆଶ !

ସଜନ ! ଆଜି ଜାଲର ପରେ ଜାଲ ଲେ ଏଇ
 ଗାଲର ପରେ ଗାଲ ଲେ କେତେ !
 ରଜ୍ ମା ମଡୁଆଲ !
 ଦୁଇଟି ଦେହେ ଗୁଟିଏ ସିନା ପ୍ରାଣ !

କୁର୍କୁରି ଉଠିଲ, ଇଃ !
 କୁର୍କୁରି ରୁମୁଟା ସତେ ବା ।
 ସେ କି ରେ ହିମୋଲ !

—ଦୁକୁରୁ ଦୁକୁ ଡୋଲ୍ ରେ ଧନ !
 ଦୁକୁରୁ ଦୁକୁ ଡୋଲ୍,
 ପାର୍ବୁ ଯଦି ମଥାରୁ ମୋର
 ତାରୁ ମାଲ ଖୋଲ୍ ରେ ଧନ ?
 ଭୁଇଁର ଜାଲ ଖୋଲ !

ଅତଳ ନଃଶୁଆ !
 ଡେଇଁଲ ଜହ୍ନଟା କାହିଁ ଅନାଥ ମେଘକୁ !
 ହରିଣୀ ଗୋ ! ସଦ୍ୟ ଶୀକାର ମୋ !
 ଟେକିଲ କାନ କି ତୁମ,
 ନ ଲସି, ଉଲୁସି ପୁଣି
 ଉଦ୍‌ଭଟ ଉପରେ ?—

—ଆଆ ଲେ, ଆଆ ! ପାହାଡ଼ ହେବା ପାର୍ !
 ଲଟାର ସାଥେ ଝଟାର ଛଟା ମେଲ ।
 ଓଖର ଓଠେ ଅଲସୀ ଛବି ଠାର !
 ମଡୁଲ୍ ମଡୁ ଅଠାରେ ଲଠା-ଖେଲ୍ ।
 ମନ୍ଦର ସାଥେ ମନ୍ଦ ଲେ ଯଦି ସହ ।
 ଦେହରେ ଦେହ, ଓଲଟ ପକ୍ଷୀ ଗେଲ !

ରୁପ୍ ! ରୁପ୍ !

ଡାକଲ କିଏ କି ?

ଡହକ ଡାହୁଣାଟାଏ କୋଠା-କଣରୁ ?

ଛୁକିଦେଲ ପାହାନ୍ତି ତାରାଟା,

ଚଢ଼େଇ, ଉଢ଼େଇ ସତେ

କ'କର ମେଞ୍ଚାଏ, ଛୁଃ !

ଲଗିଲ ଉନ୍ମାଦେ ସେ ତ ଗିଲସ୍ କାନରେ

ଟାକୁରଇ ତନ୍ତୁଗୁଡ଼ା ନିଶୁନ ଛୁତର ।

—ଶିଆଳିଲଟି ଧାର୍ ରେ ଧନ

କଟାଶ୍ ମୁହେଁ ଧାର୍ !

ପୀର୍ ତ ପଥେ ଲଟ୍ ର ପରା

ହାହାର କୋଟି ଗାର୍ !

ସରମ କେଇଛନ୍ !

ଭାଇଟା ମୋର ରହୁଅ, ଆରେ !

ହାଉଁଆ, ଆରେ !

ଗଉଁଆ ବଡ଼, ଗାଆଁର ଅସୁଜନ୍—

ହାଇରେ ମୋର ଧନ ।

ହୁଁ ହୁଁ, ହୁଁ ହୁଁ,

ରବିଲ ରବିଟା,

ଅରାଗ ଗୁହାରୁ ଫିଟି

ଲେଟାଇ ଅକତିଟାଏ

ଡାଳରୁ ଡାଳକୁ,

ଝେଲ ବାଉଳ ହୋଇ

ମୁଣ୍ଡଟି ଟଙ୍ଗାରି ତାର !

ଏଣୁ ଅ ନୁହେ ତ ?—

—ହାତ୍‌କେ ତାର ତେଣା, ଆରେ !
 ହାତ୍‌କେ ତାର ଖର ।
 ଲଗାଇ ଦିଏ ଖୁର ସେ କେତେ
 ଲହୁଟା ତାକୁ କ୍ଷୀର !
 ଶିଆଲ୍, ତହୁଁ ଛେଉଟା ସେ ରେ
 ବାରିହା ଦଣ୍ ଦଣ୍ !
 ଆହା ରେ ମୋର !
 ମନରେ ଯଦି ମନରେ, ସାଥ !
 ସେଇ ତ ଆମ୍ଭ ଧନ !

ଦି' ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁହାଣୀ !
 ଛୁଁ ଗୁଡ଼ଲ ନାକଟାକୁ
 ଆଲୁର ଚର ଗୁଣିଟାଏ—
 ଚର ଚରେଇ,
 କରୁଣ ଫୁର୍ତ୍ତିରେ !
 ପଥର ଝାଲର ଜାଲ ଆଡ଼େଇ କପାଳୁଁ
 —(ନା, ନା ବୁର୍ଗା ନୁହେଁ ଓମର ଖେପାମୀ !)
 ଚରଲ ଖବର-ଧଡ଼ ଅଜଣା କାଗଜଟିର,
 କେଜାଣି କେବର, ଅଚଞ୍ଚା ନଖରେ
 —ନା, ନା, ତୁମେ ନୁହଁ, ହୁଏତ ମୁଁ ବା ! —

ଜାକଜୁକ ପଶିଯାଉଁ ଫୁଲଦାମା ଧୂଳରେ
 ଶିର ଶିରେଇ ଅଜାଡ଼ଲ ଗରମ ମହକଗୁଡ଼ା !
 ନାସିକ ଭଡ଼ଲ ନାସି !
 ପାଦକୁ ଛୁଇଁଲ ପାଦ ! ବାସିଲ ରୁ ରୁଟ୍ !

ଶୁଣୁଚ ତୁମେ ତ !

ସେ କି ଗଢ଼ାଗଡ଼ ସତେ, କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ !
 ଛଢ଼ାଛଡ଼, ଯୋଡ଼ାଯୋଡ଼, ଆଗୁଲାଆଗୁଲ, ଏଃ !

ସେ କି ଝଡ଼ାଝଡ଼ି ପୁଣି,
 ଠିଆ ଠିଆ ଝିଙ୍କର କାଠି କି !
 ହୁଅଁ ନାଆଁ, ନାଆଁ ହୁଅଁ,
 କଂସି ଟି ଚଟାଣ ତଳେ !
 ସୁଲୁ ସୁଲୁ ଖୁଲୁ ଖୁଲୁ କାଟର ମଉଛୁ
 ନାହିଁ, ନାହିଁ, ଜଳନି ତ ଗୋକଟା ଭୁମର !

—ସଜନି ! ଆମେ ପାହାଡ଼ ହେବା ପାରୁ
 ଆଲୋ ! ଦରଆ ହେବା ପାରୁ !
 ମନରୁ ସାଥେ ମନରୁ ଯଦି ମେଲୁ !
 ଦେହରେ ଦେହ ଛୁଇଁ ଲେ ଧନି !
 ବତାସ୍ ବୁକେ ଝଲୁ ସୁ ଲହରୀରୁ !
 ଆଜି ଯେ ଆମ ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରାଣ ଖେଲୁ !

ନିବୁଜ ଦିଗନ୍ତ !
 ସେ କିବା ଅକେଷ୍ଟା !
 ମାଡ଼ରୁ ମାଡ଼କୁ କେତେ ଖୋଲୁ ଖୋଲୁ
 କୋରଡ଼ୁ କୋରଡ଼େ !
 ବାସ୍ତବ ପ୍ରାଣ ପରେ ନାହିଁ ଉଲ୍‌କା ଯେ !

ଆଗୋ ଶୀକାରୀଣୀ ମୋର !... ମୁଁ ଭୁମ ଶୀକାର ।
 (କିଏ କା' ମୁଠାରେ ଆମେ ?)
 ଆଉଜି ମୁଠାରେ ସତେ ପ୍ରସ୍ତର ଗୁଡ଼ରେ ମୋର
 ଝାମ୍ପିଲି ମତେ କି ?
 ନ ଠେଲୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୁଁ ଯେ
 ଝାମ୍ପିଲି ଡୋଳା ମୋ !

ଥରେ କି ଦିଅର,
 ଦୁଇଢ଼ ବା ମାରିଥିବ ଅଚଳ ଘଣ୍ଟାଟି
 ଅଗ୍ରଭୁ ଉପାଦେ ।
 ଅଚଳ, ତ୍ରୁଅରେ, ଦୁକ୍ ଦୁକ୍ ଦୁଇଟି !
 ଥରେ କି ଦିଅର !
 ଧଡ଼ଧାଡ଼ ଫିଟିଗଲା ଝରକା କବାଟ ଯେତେ,
 କେଏଁ କେଏଁ ମନର କବଜା,
 ସାଇଁ ସାଇଁ ପବନ ଗୁରୁକ୍
 ପିଟି ହେଲା ଲଞ୍ଜିଗୁଡ଼ା ହାଡ଼ର ପାଦାଚେ ?
 ଭୁଣିଲେ ଚମର ସ୍ଵାଚ୍ଛ, ଚକ୍ଚକଣ ଭୁରୁର ଭୁମ୍,
 ଝୁଣିଲେ ଟ୍ରାଉଜର ମୋର, ଜମାଟ ମାଂସର,
 ଡାହାଳ କେତୁଟା !
 ପଲସି ଆସିଲେ କେତେ ଦିଗ୍‌ଦନ୍ତୀ କେଉଁଠୁ ?
 ହେଉଛି କିଏ—

—ଟୋକ୍‌ଲିଟାଏ ! ଟୋକ୍‌ଲିଟା ଭୁ !

ଏଡ଼କ ତୋର ଟାଣ !

କୁଆଁ ଶଟା ଲେ ! ଗୁଆଁ ଶଟା ଭୁ !

ଏଡ଼କ ତୋର ମାନ୍ !

ବହନା ପାଇ

ଆସିଲି ଧାଇଁ

ଖୁଲି ଲେ ଆଗ

ବିଗ୍‌ଲେ ଘରେ ଖୁଲ୍ !

ଆଲେ !—

ନରମ୍ ଯେଡ଼େ, ଉଷୁମ୍ ତେଡ଼େ

ବାବୁର ଗାଲେ

ଲଗୁ ଲେ ତୋର ଗାଲ୍ !

ଯାଉ ଲେ ଯାଉ ହାଁଡ଼ିଆପିଆ
ମାଡ଼ିଆଗିଆ ତାନ;
ଟାଙ୍ଗିଟାରେ ଗଜ୍ଞ ମାରୁ
ପୁଡ଼ିକି ପୁଡ଼ି ଧାନ୍ !

କଇଁ, କଇଁ !
ଓଃ ସେ କି କଇଁ କଇଁ, ହସିଲୁ କାପୁଁ ଟା
ଖଟର ସଂସରେ !—

—ସଇ ରେ ! ତୁ କି ମନସ୍ ନୋହୁଁ ?
ଜୁହାର୍ ତତେ,
ଜୁହାର୍ ଅନିବାର ।
ପେଟରେ ମୋର ଶାଲର ଗଜା,
ତମାଲବନେ ମହୁଲ ରଜା !
ସଇ ରେ ମୋର !
ଜୁହାର୍ ତତେ
ରଖ୍ ତୋ ଧନୁ ଶର !

କଡ଼ମଡ଼, କଡ଼ମଡ଼, ପାହାଡ଼-ରଗଡ଼ା, ଘରେ !
ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ ଡେଶାର ଆବାଜ !
ଗଅଁ କନି ଭୁଟିଲୁ ତବ୍ଲ !

—ଏଇ ରେ ଏଇ ! ଧନ ରେ ମୋର,
ସାଥୀ ରେ ମୋର !
ପାହାଡ଼ ହେଲି ପାର୍ ମୁଁ ଏବେ,
ଦରିଆ ହେଲି ପାର୍ !
ପୀରତି-ପୋଷେଲହୁର ପାଶବାର ରେ ଧନ
ଲହୁର ହାହାକାର !

କଟା ହେଲ ମୁରଗୀ ଗୋଟାଏ,
 ବ୍ରେକ୍‌ଫାଷ୍ଟ୍‌ଲିଗି ଆମ,
 ନ ନିଶ୍ଚ ପାହାନ୍ତା ସେଇ;
 ସାବାସ୍ ଖାନ୍‌ସାମା !—

ଶୁଣୁଚ ତ ?

ତୁମେ ଥିଲ, ତୁମେ କି ନ ଥିଲ !
 ମୁଁ ଥିଲି ନିଶ୍ଚୟ ମୋର ରୁମାଲ ଭିତରେ ।
 ଶକିନି ବଙ୍ଗଲେ, ନାଃ ! ଧସିନି କାନ୍ଥଟା !
 ଛୁଟିଲ, ଛୁଟିଲ ତୁମେ !
 ଛୁଟିପିଟି ହୋଇ ଖାଲ ଅସରପା ଗୋଟାଏ !
 ଆଗୋ ଶୀକାରୀଣୀ ମୋର !...ଆଗୋ ମୋ ଶୀକାର !
 କେତେ କେତେ ମନ୍ଦୁର ଟପିଲ କେମିତି ?
 ଛୁଟିଲ, ନିଶ୍ଚୟ ତୁମେ,
 ଏକରୁଁ ସେକର, କଣରୁ କଣକୁ !
 ଟପ୍ ଟପ୍ ଆଜୁଳି ସେ ଟେବୁଲ ଉପରେ !!

—ହାଆ ଲେ ହାଆ,

ସଜ୍ଜନ ମୋର ! ସଜ୍ଜନ ଆଲେ !
 ଆକାଶ ହେଲୁ ପାର୍, ଲେ ସତେ,
 ଦରିଆ ନୁହେଁ, ପାହାଡ଼ ନୁହେଁ,
 ବତାସ୍ ହେଲୁ ପାର୍ !
 ମହଲ୍, ସୁରେ ଗରଲ୍, ଧାର ଧାର୍ଲେ ସତ !
 ଶୂନ୍ୟରେ ଶୂନ୍ୟ ସାର୍ !
 ମନିଷ୍ଟ ବେଇମାନ୍‌ଲେ ଆଜି
 କାହାର ପାଖେ ପୀରତି ଅଭିମାନ !
 ମାଦଲ୍ ସୁରେ ମରମ ସରିମାନ୍ ରେ ଧନ !
 ମନିଷ୍ଟ ବେଇମାନ୍ !

ଧୂଆଁର ପିଣ୍ଡୁଳାଟାଏ,
 ଗଡ଼ିଲ, ଗଡ଼ିଲ ଖାଲି,
 ଖୋଜ ହେଲ ଜନ୍ମର ବନ୍ଧୁଟି !
 ଝୁରୁ ଝୁରୁ ଚାନ୍ଦରେ ଚିତା
 ସବୁ ସବୁ ଝିଟ୍‌ଝିଟ୍ !
 କେନ୍ଦର କନ୍ଦରୁ କାଢ଼ି
 ବହନକ୍ ଭୟୋଲ ଯାଏ—

—ଶିମ୍ଲି ଫୁଲେ,
 ଝଲ ସେ ଲହୁଗାର୍ :
 ମାଟିର ବୁକେ ଆକାଶ ଅଭସାର, ରେ ଆଜି,
 ଆକାଶ ବୁକେ
 ମାଟିର ହାହାକାର !

ସିନ୍ଦୂର ମଥାଏ—ବଂଶଲେ ଆଇନାରେ;
 ଉଢ଼ିଲ ସୂର୍ଯ୍ୟଟା !
 ଖୁଡ଼୍ ଖାଡ଼୍ ନାହିଁ କିଛି
 ବନ୍ଦ ହେଲ ଶିଡ଼ିକ କବାଟ !
 ଅପ ଅପ୍
 ଫୁଲର ପାପୁଲ ପରେ
 ଚରଳା ମହମ୍
 ରାତିରୁ ଟୋପାଏ !

ପଡ଼ୁନି ମନେ କି ?
 ଆଖିକ ମୁଜଲ ଆଖି,
 ହାତେ ହାତ୍ ।
 ତା'ପରେ ହଠାତ୍ !

ଲଲ ଲଲ ରେଶମୀ ହସରେ

ଘିର ଘିର ଗିଲ୍‌ସ୍‌ଟାଏ

ଗିଲ୍‌ସ୍‌ ପଛରେ

ଡାଲ୍‌ଖାଲ ଖୋସାର !

ବୁଲୁଟି, ବୁଲେ ତ ?

ଡାଲ୍‌କ୍ !

ଝୁମୁରୁଝୁମୁ ?

—ଟାଉଏଲ କାହିଁ ମୋ !

ରଃ ଟିକେ !

ଖେଳିଦିଏ

‘କଣ୍ଠାକ୍ତ ବ୍ରଜୁଟା’ !

ପୋଛୁଦିଏ

ଅମଳୀ ମୁହଁ ମୋ !

ସମାଧୁଶଯ୍ୟା ପାଶେ

ଆଜି, ଏ ତୁମର ସମାଧୁଶଯ୍ୟା ପାଶେ,
ଅଟଳ ଦମ୍ଭେ, କଂପିତ ଗୁରୁ ଶ୍ରାବେ,
ବିଷାଦେ ନମ୍ବ,

ଶପଥ କରୁଛୁ ସାଥ !

ଲଢ଼ିବୁ ତୁମର ସ୍ମୃତି-ଇଙ୍ଗିତେ ମାତି—

ବିଶ୍ଵ ଜନର ସୁଖସପଦ ପାଇଁ,

ମୁକ୍ତିର ଗୀତ ବାଇ !

ବନ୍ଧ ମୁଠାରେ ପୁରାଇ ରକ୍ତ-ତାତି

ଶପଥ କରୁଛୁ ସାଥ !

ଶପଥ କରୁଛୁ,

ଅନ୍ଧମ ରୋଷେ ଥରି,

ହେ ନବ ଯୁଗର ରକ୍ତ-କରଖି-କଳି !

ବିଶ୍ଵେ ତୁମର ପ୍ରିୟତମେ ଦୋଇ ଦଳି

ମୃତ୍ୟୁ ସମରେ ମାରବେ ପଡ଼ିଲ ଢଳି !

ଦଳିତ ଜନର ସ୍ଵାର୍ଥ ସାଧନ ଆଶେ,

ସ୍ଵାର୍ଥୀନ ଜାତିର ସମ୍ମାନ ଟେକ ଥରି,

ପୋତିଲ ପତାକା ଜନତା ଚିତ୍ତ ପାଶେ,
 — ଶପଥ କରୁରୁ ଥାଉ,
 ତୁମର ଜନନ-ଜୟା-ସନ୍ଦାନ-ପ୍ରାପ୍ତେ
 ଅନ୍ତର ତଟ ଭରି !

ବିଦାୟ ବନ୍ଧୁ !
 ଗୌରବମୟ ପଥ
 ବରନେଲ ତୁମେ
 ମୁକ୍ତି-ସୁପନାହତ !
 ଅଳାତରେ ଧେଲି,
 ଦେଲ ଆପଣାରେ ଦାନ !
 ସମୟ ଏହାର କଳନା କରିବ ଜାଣ !
 ରଚି ବନ୍ଦନା ଗାନ,
 ଜୀବନ ସ୍ତମ୍ଭ
 ଉତ୍ତେଜ ମନ୍ତ୍ରାୟାନ;
 ହେ ଶର ବଜୟ !
 ନିଃସ୍ଵର ଅଭିମାନ !

ବନ୍ଧୁ !
 ସମୟ ହେଲଣି ନିକଟତର,
 ପରାଜୟ ଲଭେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାଭୁବର ଦଳ !
 ଟଳେ ତା' ଆସନ,
 ଶତ୍ରୁର ହିଂସ୍ରବଳ,
 ମହାନ୍ ମୁକ୍ତ ଜନତା କ୍ଷିପ୍ର, ଜ୍ଵଳି,
 ଅତ୍ୟାଚାରର ଭେଦ
 ପ୍ରସ୍ତର କଳ
 ଉଠୁ ନବୀନ ଶସ୍ୟ ସମାନ ଝୁଲ !

ବିଦାୟ ବନ୍ଧୁ !

ତୁମର ଆତ୍ମଦାନ

କୋଟିଏ କଣ୍ଠେ ଭରିଛି ରୁଦ୍ର ଗାନ !—

“ପ୍ରତିଶୋଧ ଦେନ,

ନିର୍ଦ୍ଦୟ କର ପ୍ରାଣ !!

ବ୍ୟର୍ଥ ନୋହୁ ରେ

ଆଦ୍ୟର ଅଭିଯାନ !”

ଶପଥ କରୁରୁ, ସାଥ !

ତୁମର ରକ୍ତେ ରଞ୍ଜିତ ଧୂଳାଟିରେ

ଆନମି ନିମେଷେ

ସମାଧି-ଶଯ୍ୟା-ଶିରେ,

ଶପଥ କରୁରୁ ସାଥ !

ଉଠାଇ ଉଠେ

ଦେବୁ ରେ ବକ୍ଷ ପାତ,

ଜାଗ୍ରତ କରି

ମୂକ କରବୁ ଧୀରେ,

ବିଶ୍ୱର ଯେତେ ଦଳିତ ମଣିଷ ଜାତି !

ବିଦାୟ ! ବିଦାୟ !—

ଶପଥ କରୁରୁ ସାଥ !

ତୁମର ରକ୍ତେ ରକ୍ତ ମିଶାଇ ଆମ

ପୋଛୁଦେବୁ ଆରେ !

ବନ୍ଧନ ଅମା ରୁଦ୍ର !!

ଛେଉଣି ମେଘର ଛୁଆ

ଆଜୁଠି ରୁରୁମି ଯେବେ,
ଅକାଳେ ଗୋଧୂଳ-ଗୋଳା ଆଜୁଠି ରୁରୁମି
ନକ୍ ନକ୍
ଗଡ଼ୁଆଏ, ଛେଉଣି ମେଘର ଛୁଆ—
ଚୈଷ ଶେଷରେ !

ତୁମେ ସବୁ ଫୁଟି ଉଠ !—
ଗୋଟି ଗୋଟି ଫୁଟି ଉଠ,
ଦୁରେଇ ଦୁରେଇ ଟିକେ !
(ରତୁର ସଂଗ୍ରାମ ପରେ, ଲେହନ ଅଙ୍ଗନେ ସତେ !)
ଗହଳିଆ ଗରମାର ଆକାଶୀ-ଗହରେ ନିଜ !
ହାଲେକି ପକାଇ ଦିଅ,
ଅଥୟ ଅଥରେ ଝୁଲ—
ଲଢ଼ୁଲି-ବୟସୀ ଆଗୋ ! (କେବେ କି ଜରଣା ତୁମେ ?)
ପୁଣି ନୁଆ କଅଁଳି ଶାଳର ଠୋଲରେ ?

ଉଷ୍ମ ଓଠରୁ ତୁମ ନ ଫିଟେ ମରମ କିଛି
ଦୋଦୋ ଛୁଆଁ ଚେଟନାରେ ?
ଚକାମେଲି ପାରି ବସ; ଗର୍ବିଣୀଗୁଡ଼ିକ ତୁମେ !
ସେ କି ଗପ ଗୁଢ଼ି ହୁଅ :
ମହୁଳିଆ, ମହୁଳିଆ ନିଶିର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆଗୋ !

—ମୁହଁ କାଡ଼େ ଫାଲ୍‌ଗୁନଟି
ମୁରଲୀଗଥରେ ତେଣେ !

ଚୁକ ଚୁକ ଆଙ୍ଗୁ ଚୁରୁମି
 ଦର ଦର ବୁଜା ଆଖି
 କ ଉଦାସେ ଗଢୁଥାଏ ଛେଉଣୁ ମେଘର ଛୁଆ
 ତୁମକୁ ଚାହେଁ କ ?

ତୁମେ ସବୁ ବୁଲିଯାଅ, ଶିର୍ଷାରେ ଅଣେଇ ହୋଇ
 ଗେହେଇ ବାସନା ନିଜ,
 ଗୁଡ଼େଇ ହୁଅ ଲେ ଆଗ ଧୂଳିର କପାଳେ—
 ବୁଲିଯାଅ ଲୁଚିଛପି, (ସବ କେ ନ ଦେଖି, ଦେଖୁ !)
 କେମିତି ଜୁଟାଅ ସାଥୀ, ଅଭାଗୀ ଭାବର କାହୁଁ,
 ବୁଲିଯାଅ ହଳ ହଳ ଜହ୍ନର କୁଳକୁ !

କାଲୁବାଲୁ ଗଢୁଥାଏ ବେଢ଼ାରିସ୍ ଛୁଆଟା ସେ !
 ନ ନିଏ ଉଡ଼ାଣ ତାକୁ କାହାର ହାଇ ବି କାହିଁ !
 ନ ଦିଏ ଟୋପିଏ କ୍ଷୀର,
 ତୁମର ଭିତରୁ କେହି ଚାଟଣା, କେଣ ବା !

କଳ କଳ, ନିଶବ୍ଦେ କେମିତି
 ହାଉଲେ ହାଉଲେ ଚାଲି ଦେହର ଆହୁଲ୍ଲମାନ,
 ତୁମେ ରସକେଳି ସବୁ, ନକ୍ଷତ୍ରମାଳି ଗୋ !
 ନାହା ମେଲେ ଅନିସାର ଅପାର କାଳକୁ !
 ବିକଳ ଛଇରେ ବାଜି ପଇଁଚ ପାହୁଡ଼େ—
 ତଳ ତଳ ଲୁହ ଢେଉ ପକାପକ ହୁଅ ରୁଷି,
 ବୁଡ଼ି ଉଠି, ଉଠି ବୁଡ଼ି ବାସକସଙ୍କାରେ—
 ଛକାଛକ ହୁଅ ପୁଣି ମନରୁ ମନକୁ;
 କଥାର କାଞ୍ଚିଲ ଖୋଲି !—
 —ତହଲେ ଗୋ ଶୂନ୍ୟତାର ସାଗର ସଗୁଡ଼ି !

ନିଜର ଦାୟିତ୍ବ ନିଜେ, ଜେଉଣ୍ଡ ମେଘର ଛୁଆ
 ନୁହେଁ ବିଚଣ୍ଡାର ସେ ତ !
 ଆକାଶୀ ହେଁସରେ !
 କେଉଁ ଛଡ଼ା ସ୍ବପନର ହଂସର ସ୍ବନ ଯେ !
 ନାଃ, ସେ ମିଳାଏ ନାହିଁ ।
 ଛଟ ଛଟ ହୁଏ, ସତ !
 ଆପଣାକୁ ଶୋଷି ଶୋଷି ଶମାଏ ସ୍ନେହର ଶୋଷ !
 ପାଦ ପାରେ ନାହିଁ ତିଳେ
 ରଶ୍ମିର ବସନ୍ତ ପୋଷେ,
 ମଧୁର ଭର୍ତ୍ତ ନାମେଲେ
 ବଉଳ-ପ୍ରୀତିର ।
 କାନ୍ଦ ପାରେ ନାହିଁ ସେ ତ,
 ଶ୍ରୀବତ୍ସାବରେ କାହିଁ,
 ସ୍ବଚ୍ଛିଦ ଝରଇ ତା'ର
 ସୌବନ-ଜ୍ଵାଳାରେ !
 ବାନ୍ଧ ପାରେ ନାହିଁ ସେ ତ,
 ଆଶ୍ବିନର ଉଡ଼ାହସ
 ନିରଞ୍ଜୁ ପୋଖର ମୁହେଁ
 ଅଗସ୍ତି-ବସ୍ତିରେ !

ବିଷାଦମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ସେ କି ଜୀବର ସୀମାନ୍ତେ ଆଜି,
 ଜଡ଼ର ଉପାନ୍ତେ—
 ହିମନ୍ତେ ଉଷାର କୋଳୁ
 ଦୁରନ୍ତ ଗୁରୁଟି ଖାଲି
 ଭଂଗା ଲଟେଇର ଆଉ ରଂଗା ଗୁଡ଼ୁଟିର !

ତୁମେ ସବୁ ଲେଟିଯାଅ, ପ୍ରଜ୍ଞାନ-ଆରତି ନୁଆ !
 ସାମାନ୍ୟ ରସିକା ଆଗୋ, ଅନନ୍ୟସାଧୁକା !
 କି ମାୟା-ମୃଣାଳ ଗୌଷି କାରୁଣ୍ୟ-କଳରେ,
 ଶାଶ୍ୱତ ମରାଣୀ ସାଜି, (ଟେରଲିନ୍ ଡେଶାରେ !)—
 ପିଅ ଲୋ ମଳୟ ପିଅ !
 ପାର୍କର ତୁଠରେ ଅବା ହୋଟେଲ୍ ଚୁଲରେ କାହିଁ !

ଛୋଟବଡ଼ ଉଚ୍ଚୁଡ଼ୁ ପିକନିକ୍‌ଗୁଡ଼ିଏ ଆଗୋ !,
 ସୌର ପଡ଼ିଆରେ ନିତି—
 (ନୁହଁ, ଖେଳଘର ନୁହଁ, ଛେଉଣିଛୁଆର କେଉଁ !)
 ଲେଖ, ଆମନ୍ତ୍ରଣ, ଲେଖ ମଂଗଳକୃତ୍ୟର ନିଜ
 ମସୃଣ ମିଳନ ଆଶେ,
 ଅଶ୍ରୁତ ପଥରେ ସବୁ—
 ଦେଖୁ ଦେଶାନ୍ତରେ ଆଗୋ !

ମୁହଁମାଡ଼ି ଗଡ଼ୁଆଏ ଛେଉଣି ମେଘର ଛୁଆ,
 ଆଶୁଆ ଗୋପାଳ କେବେ !
 କା' ଦେହ—ଅଇଁଠା ସେ କି ?
 (ମୁସାଫିର୍-ଖାନା କଣେ ପଥର ଠୁଙ୍ଗାଟା ! !)

ରୁକ୍ ରୁକ୍ ରୁକ୍ ରୁକ୍ ଆଖୁଠି ରୁରୁମେ ଖାଇ,
 ନା; ସେ ଧରେ ନା ରହା !
 ନିଜର ଖେଳରେ ନିଜେ
 ଆନନ୍ଦ-ଅତିଥୀ !

ପ୍ରସାସନାଥରେ କାହିଁ ବୁଢ଼ିଯା'ଲେ ବୁଢ଼ିଯାଅ !

ଆଲୋକି ପ୍ରଳୟେ କେତେ—

ନିମେଷମିଳି କା ମୋର,

ସି କାଳନାୟିକା ଆଗୋ !

ଜାଣ କି ରୁପ୍ ରୁପ୍—

ମୁଁ ତାକୁ ଗୋଟାଇ ନିଏ !

ସଞ୍ଜର ଜଞ୍ଜାଳେ ମୋର

ସାଲୁ ସାଲୁ, ସାଣୁ ସାଣୁ;

କୋଟିଏ ନେଞ୍ଜର ତଳେ

ତୁମର ଉଡ଼ାଳେ ?

ମୋ ଲାଗି ପ୍ରତିବନ୍ଧି କି

ଯୁଗ୍ମ ଯୁଗାନ୍ତରେ ପୁଣି ?

ତୁମର ନେତ୍ର ସେ ସତ—

ନୁହେଁ କି ତୁମର ମୋଆରୁ ଯେତେ

ଅସ୍ତିତ୍ବ-ବାଜଣା !

ଏ ମଇ ଦିବସ

ଆଜି ଏ ପ୍ରଭାତେ,
ଉତ୍ତେଜି ଧୂଳି ସୁଖେ,
ମୃତ୍ୟୁ-ମାଳିନୀ ମାରବ ଆକାଶମୁଖେ
ଫୁଟାଇ ରକ୍ତ-ହାସ,
ଦର୍ପ ଧରୁ ତୁଟାଇ ଦୁଃଖ-ପ୍ରାସ,

ଉତ୍ସବ କରୁଁ
ସମରେ ଯୋଦ୍ଧାଦଳ,
ଶତ୍ରୁର ବୁକେ ସରଳ ଗଣ୍ଡର ଶାସ !

ଉତ୍ସବ କରୁଁ
ସୁମରଣ କରି ବାରେ,
ଭରିଲ ଆଜି ଯେ ବିଶ୍ୱ ରୁଧିରଧାରେ,
ମାତୃ-ଆନନ ଗୁପିଲ କେତେ ଯେ
ଶିଶୁର ଅସ୍ଥି-ସ୍ଥରେ;
ପେଷିଲ ନାରୀ, ମୃତ୍ୟୁର ଉପବୃତ୍ତେ;
ବାଡ଼ିଲ ଅଶ୍ରୁ, ଲେପିଲ ଚିତ୍ରସାରୀ;
ଗଡ଼ିଲ ଲୌହ-କାରୀ,
ଅର୍ପିଲ ଅବିରୁଦ୍ଧେ,
ପ୍ରଣୟୀ କରରେ ପ୍ରୀତିର ଭସ୍ମଥାଳା ।

—ଉତ୍ସବ କରୁଁ,
ସୁମରଣ କରି ତା'ରେ,
ଅନାଇ ଖଞ୍ଜି, ଅନ୍ଧ ଦୁନିଆଟାରେ
କଙ୍କାଳ ପଟୁଆରେ ।

ଉତ୍ସବ କରୁଁ
 ସମରେ ଯୋଦ୍ଧାଦଳ !
 ପ୍ରହାରେ ଆମର ଖସିବ, ଖସୁଛି ଭାବ
 ଶତ ଜଂଗଲ-କଳ !

ଉତ୍ସବ କରୁଁ
 ସ୍ବପ୍ନେ ନୟନ ମାଳି,
 ଅଗ୍ରଣୀ ଆମେ ରକ୍ତବାହନୀ, ସାଜି !
 ଦୁବାର ଆମ ବଳ ପ୍ରହାର ବାଜି,
 ବବର କେତେ ଦୈତ୍ୟ ପଡ଼ୁଛି ଭାଜି !
 ଭାତକଦଳର ମଦ-ଗମ୍ଭୀରାଜି
 ଧୂଳିରେ ଧୂଳିରେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ ଆଜି !

ପଲକେ ପଲକେ ଶମ୍ଭୁର ଅଗ୍ର-କୋଡ଼,
 ଶାସ୍ତ୍ର ଆଲୋକେ କଟୁଛି ପଲ୍ଲୀ ମୋଡ଼,
 ଦୟାଦଳର ଟକ୍କର ସିଂହାସନ
 ମୁକ୍ତି-ପରଶ ଲଭୁଛି ଦୁଃଖୀ ଜନ ।

ସଙ୍ଗୀତ ଯେତେ ନିଭୁଲ ଅଗ୍ର-କୁଳେ,
 କର୍ମିତ ନିନ୍ଦାଧେ, ମନ୍ତ୍ରିତ ଘଣ୍ଟା ତୁଳେ
 ଅନ୍ତରେ ଆମ ଫୁଲେ !
 ନବ ପ୍ରତିଶୋଧ ସୁରେ,
 ଅନ୍ତକ ପାଶେ ପେଶି ଆତତାୟୀକୁଳେ
 ହତ୍ୟାର ବିଶିଷ୍ଟା
 ଦିଏ, ପୋଛିଦିଏ, ଚକ୍ର ଆଲୋକ-ଶିଖା !

ପୃଥ୍ବୀର ବୁକେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ସ୍ବରଗ ପାତ
 ହସିବ ପୁଲକେ ନବୀନ ମୁକ୍ତ ଜାତ !
 ଶମଶାନେ ଶୋହ ସବୁଜ ଶସ୍ୟ ଶୀଷା
 ଶିଶୁ କଳରବେ ଆଶିବ ସୃଷ୍ଟି ନିଶା !

ଉତ୍ସବ କରୁଁ
 ପ୍ରସ୍ତୁତ ପୁଣ୍ୟ ରବି
 ଚୁମ୍ବିତ ପୁଲକେ ରକ୍ତେ କେତନ ଶିର—
 ନୟନୁ ଗଳଇ ଜମାଟ ଅଶ୍ରୁ ମାର ।
 ଲୌହ ଆସିବ ଘ୍ରାବ !
 ଉତ୍ସବ କରୁଁ ମୁକ୍ତ ତେଜନା ଲଭି
 ଆମେ ନବଯୁଗ କବି !

ଉତ୍ସବ କରୁଁ ରହି,
 ଶତେକ ସାଥୀର ରକ୍ତ ପରଶ ବହି;
 ପ୍ରିୟତମ ଆମ ପତାକା ହସୁଛି କହି—
 “ସୈନ୍ୟର କରବାଳେ,
 ଛିନ୍ନ କର ରେ, ଭିନ୍ନ କର ରେ ଭାବ
 ବନ୍ଦନ ହାହାକାରେ ।”

“ହୃଦୟ ଜବାର ରକ୍ତ ପାଖୁଡ଼ାଦଳେ
 ସୀଇଁ ଦେ ପତାକା,
 ସୀଇଁ ଦେ ଆବେଗଭରେ !
 ନିଃସ୍ବ-ନୟନୁ ସୁଧୃତ ତାରକା ଆଶି
 ନବଜୀବନର ଲେଖି ଯା’ ପାପ୍ର ବାଣୀ !
 ଧରଣୀ ଉପରୁ କଙ୍କାଳ କର ନାଶ !
 ନିଶ୍ଚୟ ଘଣ୍ୟ ଧନିକ-ଦୟା-ହାସ !

ଜନତା-ଶିବିରେ ଗୁପ୍ତ ଅଗ୍ନି-ଚର,
 ରକ୍ତପିପାସୁ ହିଟଲର ଥରହର !
 ଶାବନ ଏଣିକି ହେବ ସୁନ୍ଦରତର—
 ଉତ୍ସବ କରୁଁ ଥରେ—
 ଧନଉଠେ ଆମ ଉତ୍ସବ ଗୀତି
 ଦଳିତ ଭଗ୍ନ ଘରେ !

ଉତ୍ସବ କରୁଁ
 ଆଜି ରେ ମଉ ପ୍ରାଣେ
 ଶତ-ବଦର-ବଜୟୀ ଯୋଦ୍ଧା ଅମେ !
 ବଜାଇ ମୁକ୍ତି ଗୀତା
 ମୃତ୍ୟୁ ମଡ଼କ ଜଣା !!

ସ୍ବରେ ଆମର ଜନମା, ଜାୟାର ଶବ୍ଦ,
 କଣ୍ଠେ କୁହରେ ଶିଶୁର ଆର୍ତ୍ତରବ,
 ବନ୍ଧ ମୁଠାରେ ନ୍ୟାୟ-ବଧୂକ ଥରେ,
 ବଜୁ ଶପଥ ଭରେ ।

ବନ୍ଦୀ ଜନତା ଭାଙ୍ଗି କାରାର ଜାଲେ
 ବରିନିଏ ଆମ ରକ୍ତ ତାରକା ଭାଲେ ।
 ମୁକ୍ତି ଆମୋଦେ ଭୁଲଇ ବିଳୟ, ହସି
 ବିଶ୍ବର ଦରବାରେ ।

ଉତ୍ସବ କରୁଁ
 ପତାକା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଟେକି,
 ଧରଣୀ ଆକାଶେ
 ରକ୍ତ ଶପଥ ଲେଖି,—

“ପଲ୍ଲୀନଗରେ,
 ଉଠା ରେ ପଲ୍ଲକେ ଉଠା !
 ସୁଦୃଢ଼ ତୋର ବଜ୍ର-ଶପଥ ମୁଠା !
 ଶତ୍ରୁର ପଛେ ଛୁଟା ରେ ଅଶ୍ରୁ ଛୁଟା !
 ସେନା କଳାଳ ଦାସୀ,
 ଯାଅ, ରବି ଯାଅ
 ରବି ଯାଅ ଖରେ
 ମୃତ୍ୟୁର ପରେ—
 ମୁକ୍ତିର ମେଘେସୁଦ୍ଧି !!”

ଆମେ ଗୀତ ଗାଉ

ଆମେ ଗୀତ ଗାଉ, ତୁମେ ଚାଲିଗଲ କାହିଁ ?
ଆମେ ହସ୍ତ ଥାଉ ତୁମେ ଖସିଗଲ ଛୁଏଁ !
ତୁମ ପିରିଅଡ଼ ଘଣ୍ଟା କାଳିଲ କେବେ,
ଏ ମନ ସେ ମନ, ନ ଜାଣିଲ ପରି ଶୁଦ୍ଧେ !

ତୁମେ ଥିଲ, ଥିଲ ଆକାଶ ଗରୁଆ କେଡ଼େ,
ଚୁପୁଟାପ କଥା, ଅନାଅନ ଥିରୁଥିର !
ତୁମେ ଚାଲିଗଲ ସମୟ ହାଲୁକା, ଏଡ଼େ !
କାଲୁଆ ଛୁତରେ ନିଃଶ୍ୱାସ କରିକରି !

ଆମେ ଗୀତ ଗାଉ, ଆଡ଼େଇ ଗଲ କି ଡେଶୁ ?
 ଉତ୍ତ ସକାଳ ଧାଏଁ, ଅମହତେ ଧାଏଁ ...
 ସତ୍-ସ୍ଵରାଜର ଆଶ୍ରମେ ଭେଦାଶାତା,
 ସମାଜ କଣରେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଯାଏ ବାଏ !

ଲଢ଼ି ଥିଲ କାଲି ବେଡ଼ିକୋରଡ଼ାରେ ବରି
 ଆଜି ପିଠିରୁ କି ଉତୁରି ଯାଉନି ଛୁଲ ?
 କାଲି ଅପାଠ ଯା', ଆଜି କି ହୋଇନି ପାଠ ?
 କଟୁଆଳୀ ଆଖି ମେଲିନି ଖାଠର ଜାଲ !

ତୁମେ ଚାଲିଗଲ, ଉପରେ ରଙ୍ଗ ଡେଉ,
 କୁଟା ଦେବତୀ ଯେ ପୁରୁଣା ମନ୍ତ୍ରେ ଜପା !
 ତୁମ ସୁଲଳିତ ଶ୍ଳୋକର ମର୍ମବାଣୀ
 ସଂପାଦନାର ଅଙ୍କରେ ହେଲ ମପା !

ବାଲୁ ବାଲୁ ଆଜି ଖଦଡ଼ୀ ମୁହେଁ ଲେଉ
 ଜାଠ ପୀରୁତରେ ସମାଜ ଶୀର୍ଷେ ରାଧା !
 ତୁମ୍ଭର ସିକତା ସରଳେ ଖାନ୍ତ ସତେ,
 କୁଟିଳ କର୍ମେ ସର ଜଳ ନିକ ବାଧା !

ନ୍ୟାୟର ମାତି କି ଅନ୍ୟାୟେ ଗଲୁ ହଜି !
 ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନାଟ ସମତାରେ ଗାଏ ଟାଣି ।
 'ସମିତି ସମାଜ' ବୈଦିକ ଋତ, ତୁମେ
 ଅଗ୍ରେସର ହେଁ ଗଲ କି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଆଣି !

ଆମେ ଗୀର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବଗାଉ, କୋଠାର ଉପରେ କୋଠାଃ
 କୁଡ଼ିଆ ଭୁସୁଡ଼େ, ଗଙ୍ଗାର ତଳେ ପୋଲ,
 ସୁରସିକ ଆହେ, ଶୁଭେର୍ଦ୍ଧର ରବ !
 ରସ-ଚର୍ଚ୍ଚାରେ କବି-ବଡ଼ମାର ଢୋଲ !

ପିତାତରଢ଼ାର ଫୁଲରେ ଯୋବଳ ଠାଣି,
 ମୁହଁଭଡ଼ା ହସ, ହୃଦୟବଣାରେ ବାଲି !
 ଡେଇଁହୋଇଁବସୁଁ ସବା-ପକାତେ; ଗୁରୁ !
 ଚର ପର୍ଯ୍ୟେଷିତ ଶିଳ୍ପ ଖାଲି !

ରିଲିଫି ମାଗେଁତ ସ୍ନେହ-ଆତୁରଆ ଦିନ,
 ପ୍ରିତି-କାଙ୍ଗାଳ ପଟୁଆର ଶୂଳେ ବାଟେ ।
 ପୋଷାକା କୃପାରେ ଅର୍ପିବି ବଜାର ଭର !
 ଗୁରୁ ! ଜନସେବା ମନ୍ତ୍ରୀର ମୋହ ଶୂଳେ !

ଆମେ ଗୀତ ଗାଉ, ନୂଆ ମେଲଡ଼ର ମେରୁ !
 ଅସଂସ୍କୃତେ କି ସଂସ୍କୃତ ହେଲ ଗଣା !
 ପାଠ-ପାଠନର ବରୋଚକ ଥିଲ ପରା !
 ବଞ୍ଚନ-ସୁର ତୁମକୁ କି ଥିଲା ଜଣା !

ତୁମ କଂଗ୍ରେସୀ ନୋଟିସ୍ ହୋଇନ ପୋଡ଼ା
 ଗୁପ୍ତ ପୁଲିସ୍ ଆସିଲା କି କାହୁଁ ମାଡ଼ି ।
 ଅଦେଶୀ ପିଟୁଣି ନରୁଇ ଆଖିର ପାଖେ
 ତଲସି ନେଲା କି ତୁମ ବିଦ୍ୟାରେ ଝାଡ଼ି !

ଆମ ଗୀତେ ତେଣୁ ପ୍ରୀତି-ବିସୋଭ-ନିଆଁ !
 ସମତାର ପଥେ ଢାଳି ତଣ୍ଡୁଳ ଯବ,
 ଗୋଲଗାଲୁ ଶ୍ରୀମତୀ ସେମିଟା ପଡ଼ୁ ହେ ପଛେ
 ସତ୍ୟ ନ ହେଉ ତୁମ ସାଧନାର ଶବ !

ତୁମ ପିରିଅଡ୍ ଓଭର ହୋଇଗ, ହେଉ !
 ଆସି ବା ନ ଯିବ କାହା ପିରିଅଡ୍, ଶୁଣି !
 ଜାଗୁଥିବ କେତେ ସମାସେ ସନ୍ଧ୍ୟା ନୂଆ !
 ଆଜିର ଗର୍ଭେ ତୁମେ ରହିବଟି କାଲି ?

ତୁମେ ମନେ ପଡ଼

ତୁମେ ମନେପଡ଼, ତୁମେ ମନେପଡ଼,
ଆମର ସାଥୀ ହେ, ଜୀବନ-ସାଥୀ !

ଆଜି ଯେବେ ପ୍ରିୟ ଘନ ଅନ୍ଧାରରେ
ଥର ଥର ନାଚେ, ଯୁଗ ବିକାଶ !

ଆମର ଛାଡ଼ !

ଆଜି ଯେବେ ପ୍ରିୟ କେତେ ହିରୋସୀମା
ବିକଳା ପଥେ ହେ ବିକଳା ପଥେ,
ବିକଳା ତଳେ ଧୁମ୍ ଯୁଦ୍ଧେ ମରଣ ରଥେ ହେ ମରଣ ରଥେ,
ଧରର ଜରାୟୁ ମନ୍ତ୍ର ହେ ତୁମେ,
ପୁରାଣ ମାରବେ ଅଶ୍ରୁ ଭାତ !
ମନେପଡ଼ ତୁମେ, ଜୀବନ-ସାଥୀ ।

ତୁମେ ମନେ ପଡ଼, ତୁମେ ମନେ ପଡ଼, ବନ୍ଧୁ ଆମ !
ପଞ୍ଜାବେଁ କାହିଁ ସିନ୍ଧୁରେ ଯେବେ
ରକ୍ତ-ବଢ଼ି;
ବାହୁଣୀ ତୁଲେ ଝୁଲି ଝୁଲି ଫୁଲେ
ମହାନଦୀ ଯେବେଁ ବନ୍ଧୋ ଚଢ଼ି;
କେତେ ଶ୍ରମିକର ରୂପରେଁ ରୂପରେ
ଲେଖା ହୁଏ ନିତି ରାମର ନାମ
ତୁମେ ମନେ ପଡ଼; ବନ୍ଧୁ ଆମ !

ତୁମେ ମନେ ପଡ଼ି,
 ତୁମେ ମନେ ପଡ଼ି, ମରଣ-ସାଥୀ !
 ବକାସୀ ରାତିରେ,
 ବେକାରୀ ଗୁଡ଼ିରେ
 ଶ୍ଵେତର କଳର କାଖରେ ଜାକ
 ଘର ବୁଲେ ଯେବେ ପାଗଳିମାଆ
 ମରଣେ ଡାକ ରେ ମରଣେ ଡାକ !
 ସବୁ ଚଢ଼ିରେ
 ମନ୍ତ୍ରଣା ପରେ
 ଆତ୍ମସବାଗର ମଧରଃପାଞ୍ଜି—
 ପ୍ରିୟାର ପାଉଁଜ ପୋତି ଦିଏ ଯେବେ
 ଶରଧା-ବାଲିର ହତାଶା ତାତି,
 ତୁମେ ମନେପଡ଼ି, ମରଣୀ ସାଥୀ !

ତୁମେ ମନେ ପଡ଼,

ତୁମେ ମନେ ପଡ଼, ଅଦେହୀ ଦେହୀ ।
ଆଜି ଯେବେ ପ୍ରାୟ ! ଶାନ୍ତି ସମାଜ ଗୁଡ଼ୁନ୍ କାତି;
କରମାକାନ୍ତି ରାସ୍ତାରେ ଖାଲ

ବିବୃତମାନ ଉଠିବି ମାତି—

କେତେ ସମାରୁରେ ମିଥ୍ୟା ବାଗୁର
ଅର୍ଥ ଲୋଲୁପୀ ଦେଉଛି ପାତି;
ଚଡ଼ା ଖଜଣାରେ ମଃ ମାଜଣା,
ମଡ଼ାରେ ମଡ଼ାରେ ପୁଂଜ ବାଜଣା,
କାଲି ସଂଗ୍ରାମୀ ଆଜି ଯେବେ ସାଜେ ଆତ୍ମଦାଣ୍ଡ
ବାର ବିଳାସିନୀ ଲାସ୍ୟ ଲେହି !

ତୁମେ ମନେ ପଡ଼

ନିର୍ଭୟ ଆତ୍ମ ସତ୍ୟ-ସ୍ନେହ !

ତୁମେ ମନେପଡ଼, ଅଦେହୀ ଦେହୀ !

ତୁମେ ମନେପଡ଼, ତୁମେ ମନେ ପଡ଼,

ଅପରାଜେୟ !

ନବଜୀବନର ଆଧେୟ ! ଧେୟ !

କ୍ଷୀଣ, ବିଷାଦେ କ୍ଳାନ୍ତରେ ଯେବେ ହୃଦୟ ଅରେ;
ହୃଦୟେ ଯେବେ କର୍ମ ହୁଏ ରେ ଦୋଳାୟମାନ
ନିର୍ଭୟ ତୁମ ସ୍ନେହ-ଆଶ୍ରେଷେ ଆଶିଦିଅ ବଳ, ଅପ୍ରମେୟ
ଆହେ ଜୀବନର ପ୍ରଳୟଗାନ !

ତୁମ ପାଶେ କହ କ' ଅଛି ଆମର

ଅଦେୟ ଦେୟ ?

ତୁମେ ମନେପଡ଼, ଅପରାଜେୟ !

ତୁମେ ମନେପଡ଼, ତୁମେ ମନେପଡ଼,

ଅଗ୍ରଯାୟୀ !

ଆଜି ଯେବେ କେତେ ପଲ୍ଲୀକୁଳେ

ହିମାଚଳ ଚଳେ ଉର୍ମିଶିରେ;

ଶସ୍ତ୍ରଦ ହୃଦୟ ଦୋଳୁଛି ଧୀରେ ରେ

ଦୋଳୁଛି ଧୀରେ—

ଦେହ-ଗହ୍ମରେ ଯାଶୁ ଉନ୍ମାଦ,

ରକ୍ତପାୟୀ !

ତୁମେ ମନେ ପଡ଼ ପ୍ରେତର କୁହାଟେ ଶକ୍ତିଦାୟୀ;

ତୁମେ ମନେପଡ଼ ଅଗ୍ରଯାୟୀ !

ତୁମେ ମନେ ପଡ଼

ତୁମର ପତାକା-ଲହରୀ ତଳେ—

ଆଜି ଯେବେ ପ୍ରିୟ ସାମ୍ୟ ଯୁଗର ସୈନ୍ୟ ତଳେ,

ନଈ ଶୁଖିଯାଏ

ପାହାଡ଼ ମିଳାଏ,

ଉଇଁ ଉଇଁ ଥରେ ରକ୍ତତାରା,

ନଇଁ ନଇଁ ପଡ଼େ ଲୌହସ୍ରାବ,

ନୂଆ ସୃଜନର ଆକାଶେ ଆକାଶେ

କେତେ ନିଜତ-ଶପଥ ବଳେ

ସଂଗ୍ରାମେ ଆମ, ଶାଶ୍ବତ ତୁମ ବାଣୀ ଝଲେ !

ତୁମେ ମନେ ପଡ଼ି,
 ତୁମର ପତାକା-ଲତା ଚଳେ,
 ଚାଲିରୁ ରେ ଆମେ, ଚାଲିରୁ ଆଜି !
 ଶତେକ ଯୁଗର ଘନ ସଙ୍କଟ,
 ଯେତେ ହଳାହଳ ଜ୍ୱାଳା ଉଠୁଛି,
 ଆହ୍ୱାନେ ତୁମ ଜୀବନାଘାତେ ରେ
 ପଡ଼ୁଛି ଶ୍ୱାସ ରେ, ପଡ଼ୁଛି ଶ୍ୱାସ,
 ଚାଲିରୁ ରେ ଆମେ ସୃଷ୍ଟି ତୁମର
 ସୈନ୍ୟଗଣ,
 ଚିତ୍ ଅନ୍ଧାରରେ
 ହୃଦ-ମନ୍ଦିରେ
 ସଜାଇ ତୁମର ସ୍ୱପ୍ନ-ଜାଣୀ !
 ମନେ ପଡ଼ି ତୁମେ,
 ଜୀବନ ସାଥୀ ହେ ଜୀବନ ସାଥୀ !

ସରିନି ସମର

ସରିନି ସମର, ସରିନି ସମର, ଆରେ !
ମଉଁ ହୁଅ ନା ଉତ୍ସବେ ଭୁଲି ମନ !
ଆଜି ବି ଧରଣୀ ଧୋଉଛ ରକ୍ତଧାରେ
ଗୁପ୍ତ ମଡ଼କେ, ମାଗର ପ୍ରସ୍ତା ଜନ !

ସରିନି ସମର, ସରିନି ସମର, ଆରେ !
ଶାନ୍ତ ହୁଅ ନା କ୍ଷୁଦ୍ର ହୃଦୟ, ସୁଖେ !
ଆଜି ବି ଧରଣୀ ନଉଁର ଅଶ୍ରୁ ଘରେ,
ଜୁଟିନି ଆଜି କୋଟି ନରକ ମୁଖେ !

ସରନି ସମର,—ମୁକ୍ତି ଆସିବ, ସତ୍ତା !

ଲୁପ୍ତ କି କହ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖରାଶି ?

ଆଜି ବି ସ୍ୱପ୍ନ, ମଳୟ ମୂର୍ଚ୍ଛା ହତ ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସଉଧୁ ମୃତ୍ୟୁ ଉଠୁଛି କାଶି !

ସରନି ସମର, ବଲ୍ଲଭ-ପୁର-ଦେଶେ

ଅରିତ ବୋଲି ରେ ସାମ୍ୟେ ହାକୁଡ଼ିଆ !

ଆଜି ବି ଜନତା ଶୁଙ୍ଖଳ-ଦେଇ ବେଶେ

ବ୍ୟବସାୟରେ ରକ୍ତେ ଲେଉଟୁଛି ରାଜା !

ସରନି ସମର : ପୁଂଜର ମୋହନୀ ଡାକେ ।

‘କିଏ ଅଛୁଁ କାହିଁ ରଖ ଚକିଲି କୁଳ !

ମଣିଷକୁ ହସି ମୁକ୍ତି-ଖଡ଼ଗ ପାଖେ

ଦେବାକୁ ହେବ ରେ ଆହୁର ମୁକ୍ତିମୂଲ !’

ସରନି ସମର, ସରନି ସମର ଆରେ !

ଭସ୍ମ-ଗହଳୁଁ ନିଭୁନି ହିଂସ୍ର-ନିଆଁ !

ସମାଜ-ଗର୍ଭେ ଦୈତ୍ୟ କୁହାଟ ମାରେ !

ଶୋଷଣଲିପ୍ତ ନୟନ ହୋଇନି ସୀଆଁ !

ଭାଙ୍ଗିବି ବୋଲି ପଢ଼ିଲୁ ଦୁର୍ଗମାଳା !
 ଶମିଳି ଖାବୁ ବ୍ୟଥନ-ବିଷ-କ୍ଳାଳା
 ଦର୍ପଣ ସତର ଦାହନ ହୋଇଲି ଉଣା
 ସରିନି ସମର, ଶାନ୍ତ ହୁଅ ନା, ମନ !
 କୁଞ୍ଜ ସାଧନା କର ନା ଉଦ୍‌ଯାପନ !
 ଜଳାଅ ! ଜଳାଅ !
 ନ୍ୟାୟରେ ଘାତ୍ର ଘଣା !

ଶୂନ୍ୟ ରେ ! ସେସନେ ଶୂନ୍ୟକୁ ବଜ୍ର ହାଣି
 ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡର କଠିନ ମର୍ମପରେ,
 ସରିନି ସମର : ତୋଳରେ ରୁଦ୍ରବାଣୀ
 ଆଜିର ସୁପ୍ତ, ଦଳିତ, ବନ୍ଦୀ ଘରେ !

ରୁଗୁ ରୁଗୁ ଟିକିଏ

ମତେ ମୁଁ ମାରିଦେଲି କିଛିଟାଏ !
ସେ କି ମିଠାଳିଆ ଔଷଧରେ,
ସୁଦୃଢ଼ ରୂମର ଗ୍ରୀବାଟିକୁ ଅଣେଇ ଦେଇ, ଟିକିଏ
କଣେଇ କରି ଚାହିଁଲ ବା !
ଚକିଲନ ଆଦୌ !

ଘୋର ତେଜ କହି ଦେଲେ,
ହାତର ଅଙ୍ଗୁଳଗୁଡ଼ିକ ରୂମର—
“ଜସ ବୁଣୁରୁ ଆମେ !
ରୂପର ସୀମାନ୍ତ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଯିଏ, ତାଙ୍କରି !”
(ହାୟ ରେ ହତଭାଗା ଯୋଦ୍ଧା ସବୁ, କେବର କେଉଁଠି !)

ମୁଠିଏ ଉପରକୁ ଉଠି
 ହୁଇଁଥିବ କି ନାହିଁ ଛାଡ଼ିକି ତୁମର,
 ଓଲଟି ପଡ଼ିଲି, (ଲଜର କାତରତାରେ ନୁହେଁ;)
 ନିଜର ଭିତରକୁ !
 ଆକୁଳ ନିର୍ବିକାରତାର ନୈବେଦ୍ୟଟିକି ତୁମର
 ବୁଝିଥାନ୍ତି କେମିତି ଯେ !
 (ମୁଁ ତ ଅମରରୁ ଲେଉଟୁ ନ ଥିଲି, ମୋର !)

ମତେ ମୁଁ ଗଢ଼େଇ ଗଢ଼େଇ ଖେଳୁଥିଲି
 ଏକା ଏକା !
 ସେମିତି କିଛି ଉତ୍ତେଜନାରେ ତ ନୁହେଁ,
 ନିଜର ମୋର ପାପୁଲର ପଡ଼ିଆରେ !
 (ନା, ନା, ଦେଖି ବିଦେଶୀ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ନୁହେଁ ମୁଁ !)

ଗୁପ୍ତରୂପିଆ ନିଃଶ୍ଵାସ କେତେ ବହି ଆସୁଥିଲା
 ଶୀତୁଳିଆ ଉଷ୍ମମରେ,
 (ବିଉଲେଇ ଦେଇ ଆକାଶକୁ ?)
 ମାଲକୁ ମାଲ ଏକମଗ୍ନେଷ୍ଟ ମୁହଁର କୋଠାରୁ !

ଲମ୍ବି ଆସିଲି,
 କେତେ କେତେ ପାହୁର ଗାରକୁ ଘୋଡ଼ୁଘାଡ଼ୁ ଦେଲି !
 ନିଜର ମୋର ସମ୍ବିତ୍ତର ଗୁପ୍ତ କ'ଣ ତୁମେ ?

ଓଠଟି ତୁମର ଚରନ୍ତନ ଖୁବ୍; ନାହିଁ ?
 ମୁରୁକେଇ ମୁରୁକେଇ ବସଉଥାଏ ଖସଉଥାଏ ଓଘ
 କେତେ କେତେ ବାଦ୍‌ଗା ଆଉ ମନ୍ଦୀକୁ
 ମନରେ ମସ୍ତକରେ ? ସତ ନାହିଁ ?

ଆଡ଼େଇ ହୋଇ ମାଡ଼ି ଯାଇଥିବ ବା କରକୁ ?
'ଇନ୍' ହେବାର ସାଧ ଥିଲା ବା କେଉଁଠି ?

ନାକର ଡ଼ଙ୍କା ଉପରେ ତୁମର
ଥିରୁ କିନ୍ତୁ ନଇଁଥାଏ,
କଣ୍ଠାଳିଆ ଗିଲ ବା ! -ଡ଼ୋଳା ଯୋଡ଼କ କେମିତି !
ସ୍ତେଗର ଅତିଶୟତାରେ ଉପାସର ବିଳାସରେ ନୁହେଁ ତ ?
ଲଜ୍ଜା ଦେଇ ପ୍ରାଣାୟାମପର ଯୋଗୀକୁ
ନୂଆ ନୂଆ ମିଶନ୍ କି ମଠର !
ଆଉଁସୁ ନ ଥାଏ ତ ସ୍ଥାନିୟ-ବାସନାକୁ ସବୁ
ମାଉଁସ-କଣା ପଛପାତକ ହିସାବ କରୁ କରୁ, ସତର !
ଶୁଆଉ ନ ଥାଏ ତ ନିଷ୍ଠାପ ଜୀବାତ୍ମାଗୁଡ଼ିକୁ ତାଙ୍କର—
ଫାଇଲ୍ ଉପରେ ଡୁଲେଇ ପଡ଼ି,
ଶ୍ରମିକ ଛଟେଇ କରି,
ମୋଟଉଆନ୍ତୁ ଯେଉଁ ବାବୁ ତୁମର
ସୁନାର ସୁତ ଗଢ଼େଇ ତୁମର ପାଇଁ ?

ନିପଟ ଦୁଷ୍ଟାମିରେ ନୁହେଁ,
ପୁଟାଣିରେ ଦକ୍ଷତାର ହୁଏତ,
ଉଡ଼ାଣିଆ କିଚ୍ଟାଏ ମାରିଦେଲି ଜୋରରେ, ପୁଣି !
ବେପରୁଆ ତାଙ୍କ ଲ୍ୟାରେ ନିଶ୍ଚୟ,
ହାତ ପଡ଼େଇଲ ନାହିଁ,
ସେ କଲ ନାହିଁ ଜମାରୁ !

ବ୍ୟାଲନ୍ ସ୍ ରଖି ଟଳ ଟଳ ମୁଁ
ଏଃ, ଏତିକି ତମର ମୁହଁ !

—ରେଖାନ୍ତରେଖା କୋଣାନ୍ତକୋଣର ଗୋଦାମ୍,
ସୁକଳ୍ପ କି ଅଇନ ସ୍ଥାଇନ କୁ ଠେଲ ଦିଏ
ପିଲାଠାର ବସ୍ତାନିକୁ;
ଗୋଛୁକୁ ଗୋଛୁ ତାର-ଜାଲର ସୃଷ୍ଟି କେତେରଣସେଷର,
ଦରପୋଡ଼ା ମାଡ଼ି ଟାଏ କି ଦାନ୍ତଟାଏ
ଓହଲେଇ ରଖି ନିଜଠି;
ରଂଗର ସଂଗତିକୁ ସବୁ ନେସିଦିଏ ଏମିତି
ତୁଳୀର କୋରସ୍ରେ ପିକାସୋର !—
ପାଲ୍ ଟିଗଲ୍ ମୁହଁ ଶୁନରେ
ଅଛପା କେଉଁ ଆର୍ଟ କାଗଜରୁ ପର୍ଦ୍ଦେ !
ଅକୁହା କେଉଁ ଟେପ୍ ରେକଡ଼ିଙ୍ଗ୍ ରୁ ଗଜେ !

ଗତିର ବେପାରୀରେ ଫେରିବି ମୁଁ
ବାହାବାର ବୁମେରାଙ୍ଗ୍ ହୋଇ ତୁମର,
ଛବିର ବିଲିବଲ୍ ହୋଇ କପାଳରେ ?
ଭାବିଲ ତୁମେ, ଭାବିଲ ନ ବା ! -
ମଧୁର ଉଲ୍ଲାସନାରେ ବୁଣି ଚାଲିଲ ଜର୍ସିଟି
କୁନା କୁନା ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକ; ନାହିଁ ?

ଆହା ଅହା ହା ! ଜାଣିଥିଲ କ'ଣ ତୁମେ
ଡାହାଣିଆ ଡାହାଣିଆ ଆଖିର ଚାଳରେ
କକ୍ ପରେ କକ୍ ମାରି ଉଡ଼ିବି ମୁଁ !

—“ଇଲେ ମାଆ ଲେ !”—

ଅଜାଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିବ ଏକୁଟିଆ ତାଳିଟି ତୁମେ ଶେଷରେ
ଅଣଆପୁତ୍ର ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବ ଗୋଲ୍ ପୋଷ୍ଟି
ଦଳକୁ ଦଳ, ଗୋଟିକି ଗୋଟି, ଖେଳୁଆଡ଼ର !

ଆଉ ମୁଁ ଯାଇ ଗଡ଼ୁଥିବି
ମହାକର୍ଷଣର ବଳପୁରେ କେଉଁଠି,
ବଞ୍ଚିଲିର ବଲ୍ ମୁଁ, ନୁଆ ନୁଆ “ସୋକରର !”

ସତ୍ୟାମ୍ବା ଖାଉଁ ଖାଉଁ ବାଲୁରିଟାଏ କିଏ
ଆଲକାତରର ଗାଡ଼ି ପାଖରେ
ଗୋଟେଇ ନେଇଥିବ ବୁକୁରେ ତା’ର ମତେ !

ସତ କହ !
କୃତର ଧର୍ତ୍ତାରେ ତୁମର
ଏବେ ବି କ’ଣ ବାଜୁ ନ ଥିବି ମୁଁ
କେତେବେଳେ କେମିତି,
ରୁଗୁ ରୁଗୁ ଟିକିଏ,
ପିଞ୍ଜିରରେ ତୁମର —

ଲେଉଟାଣି

ସଭାରେ ଥିଲୁ କାହାଣୀଟିଏ,
ଗଭାରେ ଥିଲୁ ତାଳ !
କାହିଁକି ତମେ, ଉଠୁଥିଲୁ !
ନିଜକୁ ଦେଲୁ ଡାଳ !

ଆଖିରେ ଥିଲୁ ଜହ୍ନ-ନିଶା,
ଶାଖୀରେ ଥିଲୁ ଗୁରୁ !
କାହିଁକି ତମେ ଅଳକା ତଳୁ
ଜୀଆଇଁ ଦେଲୁ ଜାଇ !

ଓଠରେ ଥିଲୁ ଭରା ଢେଉ,
ତୋଠରେ ଥିଲୁ ବାଲ !
କାହିଁକି ତମେ ଲେଖିଲୁ ବସି
ଆକାଶୀ ରୂପ, ନାଲ !

ଛୁତରେ ଥିଲୁ ଲୁହର ଶିଖା,
ରାତିରେ ଥିଲୁ ସୁର !
କାହିଁକି ତମେ ଲଜର ସଜେ
ସାଜଲୁ ଗୀତି-ଝୁର !

ହାତରେ ଥିଲା ମଲ୍ଲୀ କଢ଼ି
 ବାଟରେ ଥିଲା ଗାର !
 କାହିଁକି ତମେ ବାଡ଼ିଲ, ଆଗୋ,
 ବାଉଳା ବ୍ୟଥା-ଠାର !

ପାଦରେ ଥିଲା ନୁହୁର ତୁମ୍ଭ
 ନାଦରେ ଥିଲା ଘର !
 କାହିଁକି ତମେ କୁହେଲିଶେଷ
 କୁହୁକେ ଦେଲ ପାର !

ଦେହରେ ପରା ଚଇତ ବନ !
 ସ୍ନେହରେ ପରା ମରୁ !
 କାହିଁକି ମାଗ ନିମେଷ ଆଗୋ
 ସରୁ ଏ ଯୁଗ, ସରୁ !
 ରେ ସଖି !
 ଝରୁ ଏ ଯୁଗ ଝରୁ !

ଅଶ୍ରୁ-ଉଦ୍‌ବୋଧନ

ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଗାଥା, ଅଜ୍ଞତର ଅନ୍ତମ ଆଲୋକ !
ମହିନ୍ନଗୀତିର ସେଲେ ନରୁତ କି ପ୍ରୀତିର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣେକ !
ଦୃଷ୍ଟୀ ମେଲେ ଜୀବନର

ଜୀର୍ଣ୍ଣ ତୁମ ଜରାର ନିର୍ମୌକ,
ଖସିଲ କି, ଖସିଲ କି ?
ଖସି ଯାଉ ଖରେ !
ନବ ସ୍ବପ୍ନ ପରେ !

ହେ ବୃଦ୍ଧ ବାଳୁତ କବି !
ଧୀରେ ଜନ୍ମ ଲଭି,
ବରପୁତ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମେଲି
ମଢ଼ିତ କୋରକ-ବ୍ୟଥା,
ଭେଦି ତୁଚ୍ଛ ବାକୁଳତା;
ପ୍ରାଣ ଉତ୍ତରଲେ,
ଦିଗ୍-ଦିଗନ୍ତରେ !

ଧରଣୀର ମମଁ ପରେ, ହେଉ ଦେଖ !

ବସଯାଏ ତୁହିନ, କରକା !

ଏ ଯୁଗର ଚନ୍ଦ୍ରବାଳୁଁ ନିଭୁ ନିଭୁ ଯାଏ ଯେତେ

ସୃଜନା ତାରକା !

ଲଲଟୁଁ ଲଲଟ-ପଟେ ଜଳି ଉଠ !

ଜଳ ଅବରଳ !

ମନାସାର ଜ୍ୟୋତି ତୁମେ

ଅନ୍ୟସାର ଖାନ୍ତୁ ହୋମାନଳ !

ନରନ ନୟନ ତଳେ କାଳାଗ୍ନିର ଶିଖା,

ବିଷଣ୍ଣ ଅଧର କଣେ ମୁକ୍ତି-ଆଲୋଷିକା !

ଅଧୀରୁଁ ଅଧୀରେ,

ଲୁପ୍ତ କରି ଭିକାଣୀରେ କୁଟୀରୁଁ କୁଟୀରେ;

ବଣିକ-ନିବାସେ,

ବିଳାସୀର ମଉଁ ଗିରେ

ଦୃଢ଼ ପରିହାସେ,-

ଧୂଳିରେ ଲୁଣି ତ ଯେତେ, ରଜତେ ବିକାତ

ମୁକ୍ତି ତ ମଳୟେ,

ମୁକ୍ତ କରି ପ୍ରାଣର ପ୍ରଳୟେ !

ଜଳିଉଠ, ଜଳିଉଠ ! ବିଷାକ୍ତ ନିମେଷପାରେ

ଉନ୍ନେଷି ଏ ବସୁଧାରେ,

ହିରଣ୍ମୟ ଚେତନାର ଆରକ୍ତ ବଳୟେ !

ଭସ୍ମ ହେଉ ସକଳ ସଂଶୟ !

ମଉନି କବିତା କେବେ, ମରେ ନା ସେ, ମରେ ନା ସେ,

ସେ ଚର, ଅସୟ !

ଦୈନ୍ୟର ଆଦାତେ ଯେବେ
 ବଦଳିତ ପୁରର ପୁରେ
 ସ୍ୱପ୍ନର ପାଳିକା !
 ଭାନ୍ତିର ପ୍ରୟାସେ-ଖସେ
 ପ୍ରିୟଗଳ୍ପ
 ପ୍ରିୟାଭୁଜ ପଲ୍ଲବ-ମାଳିକା !

ଶାସକର ଶତ୍ରୁ ଶ୍ରେୟେ ସତ୍ୟର ବିକାଶ ।
 ଧନକର ବାରବଧୂ କବିତା ଅକୃତ
 ଦାସଭର ଶ୍ରୁତି !
 ବବର ବୁକୁ ପରେ
 ପ୍ରମାଦୁ ପ୍ରମାଦପଥେ
 ପ୍ରୀତିର ବିନ୍ୟାସ :

କ୍ଷୟରେ ଜଗର କବି
 ଦୁଃସ୍ଥିତାରେ ବରନିଏ ସୁଖେ
 ଆପଣାରେ ବଦୁ ପି କୌତୁକେ ;
 ପ୍ରାଣର ବିବକ୍ଷା ରୂପି,
 ବିଳାପେ ଆଳାପି,
 କପଟ ହାସ୍ୟରେ ଲୁଳି
 ଗାରମା ସମ୍ମୁଖେ !

ଆଶା ହେ ଆଶ୍ୱାସ କବି ! ଜାଗି ଉଠ !
 ଜାଗି ଉଠ ବାରେ !
 ବଜ୍ରରୁ କଠିନ ରବେ ରଖ ଦାସୀ, ମୁକ୍ତ କବିତାର,
 ବିନଦ୍ର ନିଶାରେ ରଚି ସୃଷ୍ଟି-ଅଭିଯାର
 ନିପୀଡ଼ିତ ଚିତ୍ତ ପଥ ଧାରେ !

ଶ୍ଵାନର ଚିତ୍କାରେ ଯେବେ ଭାଜିପଡ଼େ
 ଶୈଶବଦୟେଟି !
 ସବୁଜ ଶଯ୍ୟାର ସେତେ, ପ୍ରଦର୍ଶନୀ;
 ତାରୁଣ୍ୟ-କରେଟି!
 ଖୋଲିଦିଏ କି କୁଣ୍ଡଳିତ
 ବିଜୟ ଗୌରବ !
 ତଳେ ସ୍ରୋତ, ଅକାରତ; ମୃତ୍ୟୁ ଅଭିମୁଖେ
 ହତ୍ୟାହିଁ ଉତ୍ସୁକେ !
 ପୂରୁଷାନେ ଗୃଧ୍ରୀ ରତେ ପ୍ରଣୟରୌରବ !
 ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗୋଲପ ବଳେ ରୂପର ପୁରତ୍ତ;
 ନିଷ୍ଠୁର ପାଷାଣେ ଝଡ଼େ ପ୍ରୀତିର ପୁରତ୍ତ.
 ରକ୍ତପଡ଼େ ସୁଦ୍ଧ
 ଏ ଜୀବନ ଲଗେ ଗୁପ୍ତବାଜି !
 ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସତ୍ୟ ହୁଏ
 କାଳର ପଟୁଆରବଳି !

ଶୁଣ, କବି, ଆସ, ପାଶେ
 ତିକ୍ତତା-ଫେନିଲ ହାସେ
 ଶୁଣ, କବି, ଶୁଣ !
 ଜୀବନର ଯୁ ପକାଠେ !
 ପ୍ରତ୍ୟହର ମୃତ୍ୟୁ ହାଟେ
 କର ପରିଶୋଧ, କର !
 ଆଗାମୀର ଲାଗି ଭର !
 ରକ୍ତତାର ରଣ; କବି !
 ଏ ଜାତିର ରଣ !

କୁସୁମ-କୋମଳ କରେ ଆଣିଥିଲ ବନ୍ଧୁ ତୁମେ
ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ମାଣିକ !

ତତ୍ତ୍ୱର ଲବଣ୍ୟ ଗୋଳ
ସୁରସେ ଉଲ୍ଲୋଳ, କବି !
ରୂପ-ରସାଣିକ !

ତାହା ସାଥେ
ଆଣି କି ନ ଥିଲ; କହ
କେତେ କେତେ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରସ୍ତବେ
ଦୁଃଖ ଶୋକ ଅଭିଭାବେ—
ହେ ସ୍ୱାମୀଜାଲିକ !

କ୍ଷୁଦ୍ରତାର ମୟା ଯେତେ, ଅମୀତ ଅନ୍ୟାୟ !
କବିତା ମୃଣାଳ-ଘାତେ ଶମିତ କି ତାହା ଲବେ
ପିତୃକୁଳ କରୁନି କି ଆଜି ହାୟ ହାୟ ! କବି !
ଅତି ନିଃସହାୟ !

ଉଠ କବି, ଆଣ ବେଗେ
କାବ୍ୟର ପାଥେୟ ନୂଆ;
ଅମୃତ ପିପାସୁ ପାଶେ,
ଦଳ ପ୍ରତ୍ୟବାୟ !

ଉଦର ଜୀବନ; କବି !
ଝୁଲିଉଁ କବିତାର ଘାତ କରବାଳ
ଛେଦି ଆତ୍ମଛଳନାର
ଅଳଂକୃତିମୟୀ ଶକ୍ତି,
ବିଦ୍ୱାନ୍ ମାଳ ମାଳ !

—ଦୁଃଖର ହିମାଦ୍ରି-ରୂପ
ପ୍ରାଣର ଉତ୍ତପେ
ପ୍ରୀତିର ଜାହ୍ନବୀ ରୂପେ
ବହିଯାଉ ଆପେ
ବହି ଯାଉ ଥରେ
ଅବେଗ ଝର, ଝରେ
ବନ୍ଧୁବନ୍ଧୁଧାର

କେତେ କେତେ ଦୁଃସ୍ବପ୍ନର ଜୟଗୀତି ଗାଇ
 ଲାଘୁମାନ କ୍ଷମତାର ସିଂହାସନେ ବୁଝି !
 ଅରଣ୍ୟ ଅରଣ୍ୟେ ବୁଲି ସନ୍ତ, ପଳାତକ
 କେଉଁ ଦୂର ଅଳକାର କେଳିଗୃହ ପାଇଁ
 ସିଂହ ପ୍ରଳାପକ ।

ବୁଲିଥିଲ ନରୁଦେଶେ—
 କି ଆମ୍ଭଗୋପନ ବେଶେ
 ପୁଲକେ ବିହ୍ବଳ ତୁମେ !
 ଫେର ସେହି ପଥୁଁ, ସ୍ତ୍ରୀୟ !
 ପାସୋର, ପାସୋର ତାହା !
 ---ବାସୁବ ଯେ କମଳାୟ !
 କବିତାରେ କବିତାରେ ଜଳାଅ ଅନଳ ।

ଆପାତଫଳରେ ଭୁଲି ମାୟାବା ନିରୁଦେ
 ସାଜ ନା ବିକୃତେ !
 ଦହିଦିଅ ଜୀବନର ସକଳ ବଞ୍ଚନା,
 ଭରିଦିଅ ପ୍ରତିରେଶୁ ପୁନର୍ମିଳ ରତେ !

ସେନାମାର ସାଞ୍ଜୁ ଦେହେ, ଧର ନବ ରୂପ, ଧର !
 ମୃତ୍ୟୁର ଆହୁବେ କବି,
 ଚିର ଉର୍ଜ୍ଜ୍ବଳ !

ପ୍ରତିସ୍ବର ବିନିମୟେ ହସାଇଲ, ଭସାଇଲ,
 ନିତି ନବ ନବ ସୁରେ ଯେ ରାଜ-ଅଟାଳ !
 ପ୍ରତିରରେ ବାଜେ ତାର,
 ଆର୍ତ୍ତ କରତାଳ !
 ମୃତବିହ୍ବଳ ଜନମାର,
 ଧୃଷ୍ଟା ରମଣୀର
 ଅଜାତ ଭ୍ରୁଣର କେତେ
 ରହମୟ ଆଉରଣେ ଶମଶାନିଶ୍ଚରେ,
 ଅସୁତ କବିର ଆତ୍ମା ତଳି ପଡ଼େ, ଟଳିପଡ଼େ, ଅମୃତ ରେଳରେ,
 ବିମଦ ଚାଣିରେ ।

ଆମ୍ଭଲେଖି କବିତାକୁ

ଶୋଷଣର, ଶାସନର ଏ ଯେ ପ୍ରତିଦାନ !

—ବସନ୍ତର ସ୍ବାଗତକା, ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରମାଣ,

ମୁକ୍ତି ପରଶାମ ?

ଶୁଭେ ନା କି ଚିତ୍ତେ ତୁମ—

କହ କବି ବାରେ !

ତୁମର ଗର୍ଭର ଶିଶୁ,

ଶୋଷିତ-ବିଲସ୍ତ ଦେହେ

ଜାକୁଚି ଯେ ଦଶଦଶୁଁ

କ୍ଷୁଦ୍ର ଦ୍ଵାଦ୍ଵାକାରେ !

ସେ କି ଆଜି ଧୂସ୍ର ହେବ ରାଜନ୍ୟର, ପୁଂସ୍କର ପ୍ରହରେ ?

ତୁମେ କି ରହିବ ଦ୍ରଷ୍ଟା କବିତା-ସ୍ରହରେ ?

ରୋଷରେ ପିନାନ୍ଧ ବୁକେ,

ସ୍ଵେଦୋଜ୍ଜ୍ଵଳ ମୁଝା,

ଆସ କବି, କାବ୍ୟେ ସେନାପତି !

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵେ ଟେକି ବେଦନାର ବହ୍ନିମାନ ଛତି !

ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ଶନ୍ୟତାର,

ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ନିଃସ୍ଵତାର,

ବ୍ୟାକୁଳିତ ଭାଷା !

ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ଜୀବନର ଶତ କ୍ଷୟକ୍ଷତି,

ପ୍ରବଞ୍ଚିତ ଆଶା !

ତୁମର ଆହ୍ୱାନେ,

ମୁକ୍ତି-ଅଭିଯାନେ

କାବ୍ୟର କାନନୁ ଲୁଟି ହିଂସ୍ର ଆତତାପୀ ଯେତେ

ଦୁଷ୍ଟ ଶଲମତି ।

ଜୀବନ-ଜଳଧିକୁ ଆହରଣ ଦିନୁ ଦିନ
 ସେହି ଗନ୍ଧବଣି,
 ଦେଖି କି ଦେଖିନ ଲମେ—
 ଅବୋଧ ତାହାର ସିନା
 ତଣ୍ଡୁଳ ଯେ ଅଣ୍ଟାଳିଲୁ ଆସି
 ନନ୍ଦିନୀର କାଟି ସହ ଶ୍ରମି
 ଅଜ୍ଞତାରେ ମଥା ପିଟି ପଥର ପ୍ରସ୍ତରେ !
 ବିଜ୍ଞାନର ବାଣୀ ତୁମ ପ୍ରାଣ-ଆହ୍ୱାନ
 ସେ ବ୍ରହ୍ମବାଦିନୀ,
 ଥରେ, ଆଜି ଥରେ..!
 ଲେଟିଯାଏ, ଲେଟିଯାଏ କଳ୍ପକାଳ ପରେ !

କାହିଁ ସଖି, କାହିଁ ସେ ଶ୍ରେୟସୀ ?
 ରୂପେ ଅନନ୍ଦତା ଯିଏ, ନିଶିଳ ବଦନା;
 କାହିଁ ସେଇ, କାହିଁ ସେ ଶ୍ରେୟସୀ ?
 ଦିଗେ ଦିଗେ ଭଗ୍ନ ସିନା ଶ୍ରବର କଳସୀ !
 ସୃଜନର ମୁକ୍ତ ରାଗେ
 ନାହିଁ ସେ ତ ନାହିଁ !
 ସ୍ୱପ୍ନାକୃତ ବାଲୁକାର କାବ୍ୟର ସରଗେ
 ମୃଗ ମରୁତକା ଦୂରେ
 ଦୂରୁ ଦୂରେ—
 ଝାଉଁଟିର ଯୌବନର
 କରେ ସାଇଁ ସାଇଁ ! ଖାଲ—
 ନିଷ୍ଠୁର ପୁଲକେ,
 ବଧୂର ପାହାଡ଼ୀ ପଥେ
 କପୋତୀର କାରୁଣ୍ୟ ଝଲକେ !

ହେ କବି, ହେ ! ଦୁଃଖ ନାହିଁ,
 ଦୁଃଖ ନାହିଁ ତଳେ,
 ସତକ୍ଷେପେ ସମାଗତ ଏ ଯୁଗର ଖାରେ
 ଆଜି ଅଶ୍ରୁ-ମାରେ
 ତୁମ ନବତାରୁଣ୍ୟର ସଂକେତ କି ମିଳେ !
 ଖସିବ ନିର୍ମୋକ୍ତ ତୁମ, ଝଟିକା-ନୃତ୍ୟରେ ସତ,
 ନବ ନବ ରୁଦ୍ର ଶାବି ଦ୍ରବି ଉଠେ ଧୀରେ ?

ଜାଗିତ କି ତାପଦଗଧ ? — ଜାଗୁଚି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ?
 ଛିନ୍ନ ହେଉ ଯୌବନର ସାତନା ବ୍ୟଥନ :
 ଅକାଳ-ମୁମୂର୍ଷୁ ଜନ ଆକୁଳ ହେନ
 ମୁକ୍ତିର ବିପ୍ଳବସୁରେ
 ଶାନ୍ତିରେ ବିନୟାସି
 ଜାଗିତ ତ,
 ଜାଗୁଚି ତ
 ତରୁ, ଅବନାଶୀ ?

ସହଜିୟା

ଶିଉଳିଲଗା ମୁହଁରୁ ତୁମର
ଆଖି ମୋର ଖସି ଖସିଯାଏ ଯେତେବେଳେ
ଅଥୟରେ, ଟଳ ଟଳ,
ଲଜେଇ ହୁଏ
ଲୋକହସାର ଖାତିରରେ !

ସୁଲୁସୁଲୁଆ ନିଃଶ୍ଵାସ !
ସ୍ଵେଚ୍ଛାସିଆ ତେଉଟିମାନ ଖେଳେ ଚାଲରେ ତୁମର !
ସମୟ ତ ସାମିଲ ହୋଇଥାଏ ଅଦେହୀ ଅସ୍ତିତ୍ଵରେ !
ନାହିଁ ?

ଜହ୍ନର ମାଠେଣିରେ ଏକ ହୃଦର ଶୂନ୍ୟତା ଚଳେ, କାତର;
କଳାହମ୍ବର ପାଣି ।
ଛୁଟିପିଟି ହୁଏ କେଇଟି ଚିତ୍କଣ୍ଠା,
କିଏ କାହାର ଭୟ—
ମଗର ଆଉ ମୀନ କି ଆଲୁକ,
ଆମର ନା ?

ହାଁକି ହୋଇ ଓଲଟେ ମୁଁ ପଛକୁ;
ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ଇଚ୍ଛା ଇଶନରେ ନିଶ୍ଚୟ ।
କିଏ କେବେ ଶୁଣିବି ବା ଅକାରଣର କାରଣ ହେବ ?

ଟେବୁଲ୍‌ର ଆରପାରିରୁ ଡାକ ପକାଅ ତମେ;
 ‘ପ୍ଲେଟ୍’ରେ ଚୁନୁକନ ହୁଏ ଫର୍କ୍ସ,
 ‘ବୋଲ୍’ରେ ଛଲ୍‌କ ପଡ଼େ ‘ସୁପ୍’,
 ପାଖିଆଖିରୁ କଲରେଲର ଧୂମାଳରେ ଦେହର,
 ଧୂଳିରେ ଧୂଳିରେ ଭରି ହୋଇଯାଇଥାଏ କେତେ କାହାର ଖଲି !

ଚମକସ୍ଥାନ ମନ୍ଦୁପୂତାର କପାଳରେ ବାଜି ତୁମର
 ହାଉଲି ହୁଏ ମୁଁ ନୁହେଁ, ରୋପକାଠିଟି ବା !
 କାଉଁରୀଆ ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟର ଡ୍ରମ୍‌ରେ ।
 ନିଜ ନିଜର ପରିଧିରେ ପ୍ରାଞ୍ଜି ଯେତେ ନିରଙ୍ଗୀ,
 ସୁରରେ ଡ଼କ୍‌ଡ଼କ୍‌ ଝୁଲୁଥିଲୁ ସବୁ !

ଆଜି ଲୁଚି ଟ୍ୟାକ୍‌ଟିଲେ ଦୁବାର,
 ଥର ଥର ଦଳି ହୁଏ-
 ମୁହଁମୁହଁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସ୍ପର୍ଶ ହୃଦୟର ଟର୍କାଇନ୍,
 ପରକୁ ପର ପୁଷ୍ପର କି ଆବର୍ତ୍ତନର
 ମର୍ମଗୋଳେଇ ସ୍ପର୍ଶର ଡେଜର !

ଆରେ ! ମୁଁ ଯେ ଜୋର୍‌ରେ ମକରୁଥାଏ ସର୍ବିଏର୍ !

ବ୍ୟାଗପାଇପ୍‌ରେ ଅରିଉଠେ ରସକୁଲ୍ୟାର
 ସେ କି କରୁଣ ରହଣିଆ ବାସନା,
 ଯୁଗଯୁଗର ଚନ୍ଦ୍ରାର ମଳ ବହି ବହି ଗାଇଦିଏ
 ଐକାନ୍ତିନୀ,—ଯନ୍ତ୍ରଟି ଏବେ ବି
 ହରିଜନ କି ନଗ୍ରୋର ବଧୂଟି କେଉଁଠି !

କୁହୁକମର ଖଣ୍ଡ ଆଟି ଖୋଲି
 ତୁମେଇ କଣ ଝୁଲୁକନି ହୁଅ ଫୁଲଗୁଣା ?
 ପାପୁଲରେ ମୁହଁ ପୋଛେ ମୁଁ !
 ଇଃ ! ରକ୍ତ ଯେ — ଅଶବ୍ଦ ହସରେ ମୋର !

ସ୍ଥଳରେ କଂଠ ଛୁ ଉପରେ ଟେଟପୁ କାହାଣୀଗୁଡ଼ା
 ଦୁଃଖୀଟିଏ କଅଁଳେ ନାହିଁ ଯେଉଁଠି !
 ଫୁଲସର କଥାସରେ ରୁପର ବିସ୍ମୟରଣ ଏଣେ,
 ସରୁ ସରୁ ସ୍ନାୟୁର ବିହରଣୀରେ ବା !
 ନା ଗୋ ନା ! ଆଖି ମୋର ବୁଲି ଯାଏ ନା, ଭୁଲି ଯାଏ ନା !

ଝରୁ ଝରୁ ସାହସରେ ପାଦ ପକାଇଁ
 ଶୂନ୍ୟରେ ଟେକ ହୋଇଯାଏ ସୌରଲୋକର ପରପାରକୁ
 ଧ୍ୟାନମୟୀ ବନଶୀରେ ତୁମର;
 ଅନାଇଦିଏ,
 ହୃଦୟ ଅକଳରେ କେତେବେଳେ
 ଆଲୋକର ପ୍ରତିଧ୍ବରଣ,
 ପ୍ରିୟମୂର୍ତ୍ତିଏ ତୁମେ ?

ରଞ୍ଜିତ୍ କେତେ ରାତିକୁ ଧରୁ ଧରୁ ଆମର
 ତୁମେଇ କଣ ତରଳି ଥାଅ —
 ଟେଲାଏନାକୁ ବରଫ ମୋର ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ?
 ପୃଥ୍ବୀକ ଫୁଟେଇ ବାହାରିଥାଅ
 ଆଉ ଏକ ମେରୁରେ ?

ତୁମେ ଯେ ଆସିବ କୃନ୍ ଚନ୍ଦ୍ର ଥରେ
 ଲୁହର ଶିଶିରେ
 ଗହନ ନିଶିରେ
 ଜାଣିଥିଲି ମୁଁ କି ? — ଜାଣିଥିଲି ଗୋ !

ନିଜକୁ ନୟାର ଛନଛନ ମନେ,
 ବସି ଘରକଣେ,
 ଦିଗଡ଼ଜା ମୋର ଗୀତ-ଆଳାପନେ
 କେତେ କ୍ଷଣ କ୍ଷଣେ,
 ଶୁଣି, ବୁଝି, ଉଠି,—
 ମୋ ସବୁ ସମନ ପାଲଟୁଥାଗୁଡ଼ି
 ପୁଲିନୁପୁଲିନେ,
 ଟାଣୁଥିଲି କିଆଁ ? — ଟାଣୁଥିଲି ଗୋ !

—ତୁମେ ଆସିଲନି, ହଜିଗଲେ ତାରା,
 ଦେଉଳ-ଖୋଲରେ ଘୁମୁରଲେ ପାରା,
 ସରଗେ ବରଗେ
 ଫୁଟି ଉଠିଲି ମୁଁ
 ମୋ ଦୁଃଖସୁଖରେ ଛୁଏଁ ଗୋ ।

କେତେ ଆତପାଣୀ ନୟନ ଠେଲି ମୁଁ,
 ଆପଣାକୁ ଆପେ ନିରେଲେ ମେଲି ମୁଁ,
 ଖେଳାଇ ଦେଲି ମୋ ଅରୁଣ-ରସରେ
 ମଳୟ ମଳୟେ
 ତୁମର ମରମ ଯାଏଁ ଗୋ ।

ସଜ ନିଉଁଛୁଳି ମୋର ଗୋ !
 ଲେଉଟିଲି ସେ କି ସରମେ ଉଛୁଳି
 ସେ ତ କରୁଣ ଅମୋଦେ ଛୁଟିଲି
 କେତେ ମନର ମାଣିକ ଲୁଟିଲି
 କୁହୁକଳରବ-ବେଡ଼ିରୁ ମକୁଳି
 ଛୁଡ଼ାରେ ଅଛୁଡ଼ା ଲେର ଗୋ ।
 ବଗିଚୁଷି ମୁଁ ଯେ ଉଷାର ଆକାଶେ,
 ଖୋଣିମାର ଝାସେ,
 ତୁମ ଲଗି ତେଣୁ ଓଲଟି-ଆୟାସେ
 ଲୁହ'ର ଅଖି ମୋ
 ଶାଣିଥିଲି ମୁଁ କି ? — ଶାଣିଥିଲି ଗୋ !

ଝାଉଁଳାଇ ଯେବେ ଜୀବନତରୁ ମୋ
 ମଉଳାଇ ଫୁଲଦଳ ଗୋ,
 ବାଉଁଳାଇ ମତେ, ବିଳାସ-ମରୁରେ
 ବଉଁଳାଇ ମାୟାଜଳ ଗୋ—
 ଖରୁ ଖରେ ଯେବେ ଜଳିଲି ଅଲଜେ
 ତୁମର ଚୂଷ'ର ତପନ,
 ଜାଳପୋଡ଼ି ଯେତେ ସମାଜେ ସୁନେଲି ଲପନ,
 ନିଅଣୀ ମୁଁ ଦେଲି ଚାହିଁ ଯେ,
 କିଏ ଥିଲା ପାଶେ କାହିଁ ଯେ!
 ଚମକ ପଡ଼ିଲି ପାଦମୂଳେ ଦେଖି
 ଝାଳ ଟୋପିକରେ
 ତୁମ କମଳୟ ଗୁରୁ ଯେ,

କୁମେ ନଇଁଥିଲ ମୋ ଓଠପୁଟରୁ ?
 ମାଟିରେ ମିଶୁ ମୁଁ
 ଉଲୁସି ଉଠି କି ତୁମକୁ ମୁଁ ଗୁଣି
 ଛୁଣିଲି କି ହସି ?—ଛୁଣିଥିଲି ଗୋ !

କୁମେ ଯେ ଆସନା, ଆସି ଆସି ନିତି,
 ଭଲରେ ଅଭଲ ଜଳାପୋଡ଼ା ଶବ୍ଦ
 ବୁନି ବୁନି ଥରେ
 ଲୁହର ଶିଶିରେ

ହାଲ ଟୋପିକରେ
 —ପାଲଟାଣି ପ୍ରୀତି

ଅଶୁନି କି ଆଜି ?—

—ଆଣିଥିଲି ଦିନେ—ଆଣିଥିଲି ଗୋ !

କୁମେ ଯେ ଆସନା ଆସି ଆସି ନିତି,
 ଜାଣିବି ମୁଁ ଆଗୋ ! ଜାଣିଥିଲି ଗୋ !